

મુંબાઈની શેઠાણી.

સંપુર્ણ વાર્તા.

કીમત દસ આના.

મુંબાઇની શેઠાણી

યાને

સુધરેલી સુંદરી

ઉર્ફે

બૈરી કે બલા.

ભાગ ૧ થી ૮ સંપુર્ણ વાર્તા.

લેખક-શ્રીયુત કવિ જોઇતાભાઇ ભગવાનદાસ
પાસેથી સર્વ હક ખરીદ કરી

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર
બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ.
ઠે સ્વામીનારાયણના મંદીર પાસે-નડીઆદ.

અમદાવાદ પાનકોરના નાકે મનહર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
મોતીલાલ ગણપતરામે છાપી.

આવૃતી ૨. પ્રત ૨૦૦૦. સં. ૧૯૮૨.

કીંમત દશ આના.

વશીકરણનો ખજાનો.

રાગ—(નહી ચીજ કોઇ ગળી મરજ સમ નહી ચીજ કો ગળી)

વશીકરણ રહ્યું છે વસી વનીતામાં વશીકરણ રહ્યું છે વસી
તનુજા મહીં બ્રહ્મા પણ ભુલ્યા ગૌતમ પત્નિમાં ઇંદ્ર
મછગંધાને મોહ્યા પરાશર જાત જોઇ ના કસી—વનીતામાં
માનુની પાસે નીજ માન મૂકીને બળીઆ પણ પડતા ઢળી
વિશ્વામીત્ર જપ તપ ચુકીને રહ્યા મેનકામાં ફસી—વનીતામાં
પ્રેમ પીંજરે પુરૂષ પુરાયે મુગ્ધા મોહની ખાણ
કૌરવ કીચક રાવણ પેઠા મૃત્યુ મુખમાં ધસી—વનીતામાં
ભસ્મ કરવાને ભસ્માસુર મોહીની બન્યા ભગવાન
ઇતિહાસ જુઓ પુરાણ જુઓ પણ નારી થકી ઘમસાણ
શંભુ સરીખા પણ તપ ચુકયા નારી જાળમાં ફસી—
વનીતામાં

સોમલને સાકર જુઓ બેઉ શ્વેત જણાય
એકથી પ્રાણજ નીકળે બીજે ઠંડક થાય
રૂપ અને ગુણ બે મળે સાકર સરખો સ્વાદ,
ગુણ વગરનુ રૂપતે સોમલ સમ બરબાદ

૩

પરણેલાની પીડા

યાને

શેઠ નથુશાની કર્મકથા

રાગ–(ઝેર ગયાને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર).

નથુશા–હતો કુંવારો આજ લગી હું પરણ્યાનું દીલ થાતું તું
પરણેલાને નજરે જોતાં હઇડું તે હરખાતુ તું

ઘર દુકાનો વેચી દઇને રૂપીઆ ના ભેળાં કીધા
લાડીજીને હોંશે મળવા થોડા કંઇ કરજે લીધા

દલાલ ડાહ્યા બોલાવીને શીખામણ તેને આપી
પાંચ સુધી પરવા નવ કરશો પારખજો ભાઇ ચીત રાખી

ગમાર ગામડીઅણ ના જોશો સુધરેલી શહેરી જોજો
બને નહીતો સાત ખરચજો ભલે પડે મમ શીર બોજો

સારૂ કહી સીધાવ્યા બ્રોકર બે મહીને પાછા આવ્યા
આશન આપીને ઝટ પુછયું કહોજી શું છો કરી આવ્યા

બડાઇ બહોળી કરતા બોલ્યા શેઠ પુછોછો શું એમાં
ડાહ્યાભાઇ જે કામ લીયેછે પડે નહી પાછો તેમાં

હજાર સાડા છ આપીને સાટું સો નક્કી કીધું
સસરાજીએ સ્નેહ થકી ભાઇ લગન સાતમનું લીધું

કન્યા પુતળી કાચ તણી છે રૂપ મનોહર છે એનું
મેટ્રીકમાં પણ પાસ થઇ છે કાન્તા નામ ધર્યું તેનું

કદર કરજો કામ તણી ને મહેનતનો બદલો દેજો
કહું છું તેમાં કસર પડે તો પાઇ દલાલી ના દેજો

વધામણીમાં વીંટી આપી થેકયું કહી ભથ્થુ આપ્યુ
ભલુ થજો ભાઇ આપ તણું જે આજે મારૂં દુખ કાપ્યુ

જમવા વેળા હવે થઇ છે ભલે પધારો સ્વસ્થાને
આમંત્રણ આપું છું ભાઇ પધારજો મારી જાને

(લગ્ન પછી)

બઇરી પરણ્યા શુભ લગનથી કોડ કર્યાં સરવે પુરા
સુખ સઘળું હોળીમાં હોમ્યું ઇજજતના કીધા ચુરા

પ્રથમ આણે શાણી રાણી લાજ મહી લચકાતાંતાં
સાથે ફરવાનું હું કહેતો ઇજજતમાં અચકાતાંતાં

વચનો વદતાં ધીરે ધીરે બોલી લાગે બહુ સારી
મેં જાણ્યું જે કામ થયું છે સદ્ગુણી પામ્યો નારી

પછી પધાર્યાં બીજે આણે પ્લોટ સહુ બદલાયો છે
બકરી જેને હું ગણુતો તે વાઘ થઈને આવ્યાં છે

બે ત્રણ દીવસ થયા એટલે મકાનમાં ખામી કાઢી
આ ઘરમાં હું નહિ રહેવાની કહીને રીસાયાં લાડી

હુકમને મેં માનજ આપ્યું ઘર બીજુ ભાડે લીધું
દાગીના માટે વહાલીએ આમંત્રણ બીજું દીધું

નોટીસ મળતાં હું ગભરાયે તો પણ હીંમત મેં રાખી
શું શું જોઇએ રયાણી રામા સુખેથી દર્યાને ભાખી

ઝાંઝર જોડી મારે જોઇએ એરીંગની જોડી લાવો
લોકેટ ગીનીના સોનાનું લઈ વા'લા વેલા આવો

બંગડીઓની જોડી લાવો સાચા મોતીની સ્વામી
સાડી કસબી લાવો જેવી પહેરે છે મારી મામી

તુર્ત તડાકો મેં તો કીધો પાઇ નથી પાસે મ્હારી
સઘળું વેચ્યું દેવું કીધું ત્યારે પરણ્યો છું નારી

સુણુતાં વા'લી વીલાં પડીયાં તરત તડુકો તો કીધો
પરણી તમને તેમાં કહોને મેં શું કાંઇ ગુન્હો કીધો

મેં માગ્યું તે મ્હારે જોઇએ તેમાં કંઇએ નહિ ચાલે
થઇ ભીખારી કેરી નારી તે તો આ હેડે સાલે

ઘાટી વીણુ ઘડીએ નહી ચાલે મનમાં લેજો વિચારી
રસોઇ હાથે રાધું છું તે માટે સમજો છું સારી

રૂપી આખી સુધરી તોયે આપ રહ્યા હમ્બગ જેવા
હાળ થઇ માટે સીધાવો આદુને મરચાં લેવા

ઘાટી માફક ગણવા લાગી ઓર્ડરથી અકળાવે છે
નવા નવા બુટા. ઉઠાવી આંતરડી કકળાવે છે

તુર્ત રોકડો જવાબ દે છે કેદી જરા હું ગુસ્સે થાઉં
વેરીસોરી એઃ માયહસબન્ડ આઇ એમ ગોઇંગ ડિયરનાઉ

ગયો જમાનો જુનો ચાલી ફેશનમાં વહાલા મહાલો
દાગીના જુના વેચી દઇ નાટક જોવાને ચાલો

ટેલીફોનથી ટીકીટ કરાવો ફર્સ્ટ કલાસ રીઝર્વડ વ્હાલા
અપ-ટુ ડેટ બનીને ચાલો વીચાર શા કરવા ઠાલા

(શેઠનો પશ્ચાતાપ)

રાગ—ગઝલ.

સુધારાની મઝા ન્યારો જમાનો જાય છે સારો
જુઓને આ દશા યારો અમારી આમ બાબત છે

જુઓ મુંબઇ તણી નારી બતાવે ડોળ તે ભારી
ફરે થઇ રાયની રાણી અમારી આમ બાબત છે

હતી અમ દેશની અંદર મહારી પ્રેમદા પ્યારી
અપે અમ પાસ બોલાવી અમારી આમ બાબત છે
કરૂ કોઇ જાતનો ઓર્ડર નથી તે ધ્યાનમાં લેતી
ફરે તે થઇને મદમાતી અમારી આમ બાબત છે
બધાંએ ઘર તણાં કામો અમો અમ હસ્તથી કરતા
દુ:ખી છે જીંદગી મારી અમારી આમ બાબત છે
ભરૂ મમ હસ્તથી પાણી પછીથી ઉઠતી રાણી
ચલાવે હુકમો શાણી અમારી આમ બાબત છે
કરી દાતણ પછી ઘરમાં પદમણી પાટલે બેસે
પછીથી ચાહ તે માગે અમારી આમ બાબત છે
ઘરે વાસણ બધા માંજુ રસોઇ હાથથી રાંધુ
કરે ભોજન પછી પત્ની અમારી આમ બાબત છે
કરી પત્ની તણી શેવા દશે તો નોકરી જાઉં
પુરા પરતંત્ર ત્યાં થાવું અમારી આમ બાબત છે
બધા આ કષ્ટને લીધે દુખી આ જીંદગી થાતી
ભલે મરવું અરે એથી અમારી આમ બાબત છે
મઝા મુંબઇ તણી જોતાં મુરખ ફેસન મહીં ફસતા
પછી પસ્તાઇને રડતા અમારી આમ બાબત છે
પગાર પચીસ તો આવે પ્રીયા પાંત્રીસ ખરચાવે
દયા દીલમાં નહિ લાવે અમારી આમ બાબત છે

બતાવે દમ ઘણો નારી ચલાવે હુકમો ભારી
ફરે નીત બાગમાં રાણી અમારી આમ બાબત છે
ઘરેણાં અવનવા માગે વખતપર હાડકાં ભાગે
કહે શું કામ પરણ્યાતા અમારી આમ બાબત છે
દરદ નીત્યે નવું થાયે રહું હું ઘેર જ્યાં સુધી
કરે ઠણકા ખરા ખોટા અમારી આમ બાબત છે
પથારીમાં પડી રહેતી મીઠાઇ મોજથી ખાતી
દુઃખી મમ જીંદગી થાતી અમારી આમ બાબત છે
ભરૂ નીત્ય બીલ વૈદ્યોનાં છતાં સાજી નથી થાતી
ચલાવે ઢોંગ બહુ ખોટા અમારી આમ બાબત છે
ખરીદી હાથથી કરતી લખાવી નામપર મારા
કહો બીલ કયાં થકી ભરવું અમારી આમ બાબત છે
મંગાવે અવનવી ચીજો અમારે લાવવી કયાંથી
નથી પેદાશ કંઈ જોતી અમારી આમ બાબત છે
પથારી પ્રેમથી કરવી પ્રીયાની હાજરી ભરવી
નથી નવરાશ પણ પળની અમારી આમ બાબત છે
ગુમાવી દેશની મુડી અહીં પરદેશમાં આવી
છતાં ખુશ ના થઇ નારી અમારી આમ બાબત છે
હતી આમ દેશની અંદર બધાએ કામ ત્યાં કરતી
નથી અહીં કોઈથી ડરતી અમારી આમ બાબત છે

કદી મમ સાથ જો આવે બજારે માલ લેવાને
ગણે નોકર અગર ઘાટી ઈજ્જતની આમ હાલત છે
વખત વીચારીને રંડા કરે દર્શનનું બાનું
સીધાવે યારના ઘરમાં અમારી આમ બાબત છે
યારોથી તે લઇ નાણાં લુંટાવે માલ યોવનનો
ભરે પાછાં ઘરે પગલાં અમારી આમ બાબત છે
હંમેશાં આટલી મોડી કહે તું કયાંથી આવે છે
ગયા છે બાર જો વાંગી અમારી આમ બાબત છે
થયાં દર્શન બહુ મોડાં ભર્યાંના ફુલ હીંડોળે
જામીતી મેદની ઝાઝી અમારી આમ બાબત છે
સખી એક મંદીરે આવી મને ગઇ સંગ બોલાવી
તજો કચકચ તમે આલ્લી અમારી આમ બાબત છે
મટી જંગલી બનો શહેરી મવાલી કયાં સુધી રહેશો
પધારી કેમ નથી કીધી અમારી આમ બાબત છે
સુતી જઇ ભોંય શેઠાણી જણાવી રીસ ઉપરથી
પતીને રોફમાં દાબી અમારી આમ બાબત છે
કહે માધવ મળી જેને હશે જયાં કર્કશા નારી
વૃથા ગઇ જીંદગી તેની ગયો આ ભવ બધો હારી

તા. ક—આ પુસ્તકનાં કાવ્યો પૃષ્ઠ ૩ થી ૯ હમારા સ્નેહી માધવલાલ છગનલાલ પેથાપુરવાળા (હાલ મુ હરસોલ) એ ખાસ મહેરબાની દાખલ બનાવી આપેલા હોવાથી હમો અંતઃકરણથી તેઓનો ખાસ આભાર માનીએ છીએ (લી. પ્રકાશક)

સુધરેલાનો સંતાપ

(રાગ—ગઝલ)

સુણો સાથી સુધારાના ! અરે ! સૌ આંહિ આવોને;
તમારા ભાષણે ભુલ્યો હવે રસ્તો બતાવોને ! સુણો.
તમારા રાહ પર ચાલી સુધારો ઘર વિષે ઘાલી;
પીધી મ્હેં ઝેરની પ્યાલી તમે તેથી બચાવોને ! સુણો
પ્રિયાના પોલકાં લાવી નવીન પોશાક પહેરાવી;
ગરીબી ઘર વિષે આવી હવે તેને હઠાવોને ! સુણો.
પ્રિયા ઘર કાજને છોડી ચઢાવી બુટની જોડી;
હવા ખાવા જતી દોડી કહે "નોકર વસાવોને" ! સુણો.
"નથી હું કંઈ ભઠિયારી નથી કં ચામ કરનારી;
હવે હકદાર હું નારી નિયમસરનું બજાવોને ! સુણો.
સુધારો આપણે માથે નહિ ખાવા કરૂં હાથે;
પિયુજી રાંધવા માટે રસોયો એક લાવોને ! સુણો.
સુસોભિત ડેસ્ક લાવોને સરસ ચસ્માં અપાવોને !
હુકમ નારો બજાવોને મડમ મુજને બનાવોને ! સુણો.
જવું ફરવા પગે ચાલી સુધારાની નહિ ખ્યાલી;
દિયો એ આપદા ટાળી સરસ સાઈકલ અપાવોને ! સુણો.
બનું હું રાયની રાણી જવું નાટક વિષે જાની;
ટીકીટ લાવો તમાસાની સુધારાને વધાવોને ! સુણો.

ઘણું છે કામ તમ માથે તમે ના આવશો સાથે;
ફુલાજી ફ્રેન્ડને માટે ટીકીટ બીજી મંગાવોને ! સુણો,
નાદેખાઈ શું માનો એમાં ફુલાજી સાથ છે તેમાં;
સુધારો છે રહ્યો જેમાં જરા વિશ્વાસ લાવોને ? સુણો.
સુધારાના થયા સાથી પછી ખટપટ કરો આવી ?
કરે અજ્ઞાનીઓ હાંસી કુધારાને હરાવોને ! સુણો.
સુધારો આ જુઓ યારો ! તમોને જે અતિ પ્યારો;
હવે લાગે મને ખારો ! ભલે ભપકો બતાવોને ? સુણો.
ખરચ પોષાય કયમ આવું ? મુસારો સાઠનો લાવું;
પ્રિયાને કેમ સમજાવું ? જરા યુક્તિ જણાવોને ! સુણો.
રસોયો કયાં થકી રાખું હૃદયનું દુખ કયાં દાખું !
નિસાસા હાય હું નાંખું દયા દિલમાં ધરાવોને ! સુણો.
છકેલી કંઇ થઈ નારી જરાએ લાજ ના ધારી;
પતિતો શાક તરકારી પતિ વૃત તો પળાવોને ! સુણો.
લજાવ્યા તાતને ! કેંએ બનાવ્યા ભ્રાતને કેંએ;
ડુબાવ્યુ કુળ હા ! કેંએ ભલે દિલને મનાવાને ! સુણો.
સુધારો એ તમારો તો ભલે તમને મુબારક હો !
અરે પસ્તાઉં છું પુરો પ્રભુ તેથી બચાવોને ! સુણો.

*

સુણી શંકર કહે શાણા ભવાડા આ સુધારાના
સુણી ના કોપશો પ્યારા અરજ દીલમાં ઠસાવોને ! સુણો
લેખક "મણીકાન્ત"—(તે શંકરલાલ મગનલાલ પંડયા)

—(કોનો વાંક.)—

રાગ-(ઝેર ગયાં ને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર).

સુધરેલી પત્નિ-પીયરથી હું જ્યારે આવી દેખી મુજને શરમાતા,
ગમાર ગામડીયણ કહી મુજને હાંસી મારી કરતાતા
મેરેજ કરવા આવ્યા ત્યારે આંખો શું ફુટી ગઈતી
ડાપણ શું દરીયામાં ગયું તું હવે કરો છો શોક અતી.
બોમ્બે આવ્યા પહેલાં જ્યારે સુધરેલામાં ખપવાને
પીયુ પરાણે તેડી જાતા હેંગીંગ ગાર્ડન ફરવાને
મીસ બીજલી ને ચપલાનાં મુજને નૃત્ય બતાવ્યાં આપ
તેવી સુધરેલી થવાને નીત્ નીત મુજને કહેતા નાથ
દેશી કાપડ લાવો સ્વામી અંગ દીસે ઉઘાડું નહી
જંગલી જડસા જેવી કહીને ફેંન્સી વસ્ત્રા આવ્યા લઈ
ઉંચી એડીના બુટ અપાવી સુધરેલી મુજને કીધી
રીસ્ટ વૉચ મુજને પહેરાવી ફૅશનના ફંદે નાખી
મર્કટને નીસરણી આપી બળતામાં હોમાયું ઘી
ગજ ગાંડાને દારૂ પાયો કહો મણા રહી તેમાં શી
પ્રથમ ચડાવી હવે અડાવી સ્વાદ અહી શું લ્યો મ્હોનો
હવે બળાપો આમ કરો છો કહો એમાં વાંક કોનો ?
શેઠ-વાંક નથી એમા તારો ભાગ્ય તણી એ મોટી ભુલ
ફેશન અંતે કરે ફજેતી પ્રિયા હું કરૂં કબુલ.

શેઠ-શેઠાણીનો સંવાદ.

(રાગ ગઝલ)

શેઠાણી—અરે સ્વામી તમે મારા ઘડાવો બંગડી પ્યારા,
વળી હીરા તણી ચુની કહો તમ લાવશો ક્યારે.
શેઠ—અરે પ્યારી હવે મારી સુંણાવું વાત હું સારી,
નથી પૈસા કને મારી કહે હુ શું કરૂં પ્યારી,
શેઠાણી—ભગત કે દીનને આપો છતા અહી આમ શું ભાખો
ગમે તે આજથી કરીને મને તો સર્વ આણી દો.
શેઠ—ભગત કે દીનને હુ તો જમાડુ અન્નને પાણી.
પણુ નહિ પાસ છે મારી રૂપીઆ નોટ કંઈ નારી.
શેઠાણી—રૂપીઆ સાડ લાવો છો વળી બીજુ કમાવો છો,
છતાં માથુ હલાવો કહો શું રીત એ સારી.
શેઠ—ખરચ મુબઈ તણાં ભારી વળી જો થઇએ આજારી,
કહો શું હુ કરૂં પ્યારી નથી કંઈ પાસ દ્રવ્ય મારી.
શેઠાણી—નહિ લાવો તમે વ્હાલા જરૂર હુ જઇશ પીયર મારા
પછીથી ચાહે તે કરજો વળી તેથીજ મારે શું.
શેઠ—અરે રંડા કહુ તુજને બતાવે બીક શુ મુજને,
ભલે જાને પીયર તારા થશે કંઈ હાલ મમ સારા,
શેઠાણી—પીયર શુ કામ હુ જાઉં ઝડપથી ઝેર હું ખાઉં,
પછી વૈકુઠમાં જાઉં તહાં જઇ નામ દીપાવું
શેઠ—ન પૈસો ઝેરનો ખરચો તમે જઇ કુપમાં મરજો,

સુખે જઇ નર્કમાં ઠરજો નહિ ફીકર તમે કરજો.
શેઠાણી—નહિ કંઇ નર્કમાં જાઉં ઝડપથી ભુત હું થાઉં
ચુસી તમ માતને ખાંઉં ન સમજો જંપવા દેઉં,
શેઠ—વદો છો શુ અરે સાચુ ભુવાને હું જઇ યાચું.
ભરૂ મરચાંથી તુજ ડાચુ ન ખાઉં તુજ વીણુ હું કાચું
લેખક—સુણીને એવું શેઠાણી હૃદયમાં ખુબ અકળાણી,
પતિને દાબમાં લેવા કરે છે ઢોંગ એ કેવા
શીશો ઘાસતેલનો લાવી અમુલ્ય સાડી ભીંજાવી,
પછીથી કાંડી સળગાવી—
શેઠાણી— કહે હું ઝટ બળી જાઉં.
ન જીવું હું મરી જાઉં સ્ત્રી હત્યા આળ આપીને
ચડાવે ફાંસીએ સરકાર ન દેશો દોષ કંઇ મુજને.
લેખક—ઠગાયો સ્ત્રી ચરીત્રોથી પતિ ન મર્મ કંઇ સમુજયો.
શેઠ—કહે હાર્યો હવે વ્હાલી મને તું માફ કર શાણી,
નીસાશો શુ અરે નાખે મુકું ઘરબાર ગીરો જઇ.
સોમાજી શેઠ ધીરે છે રૂપઇએ એક આનો લઇ,
કરૂં ઇચ્છા પુરી તારી વસાવુ અંગડી સારી.
હીરાનો હાર્ જે સુંદર સવારે લાવુ હું સત્વર
લેખક—લખાણુ આનુ રહ્યું બાકી લખુ છુ ભાગ બીજામાં,
આંખો ઝટ મુજ ખુલી ગઇ સ્વપ્નની વાત પુરી થઇ,

— (શેઠનું સ્વપ્નું) —

(રાગ-આંખ વિના અંધારૂંરે)

નારી વીના ઘેર તાળુંરે, સહાય મારે નારી વીના ઘેર તાળું;
એતો દીપક છતાં અંધારૂં રે— સહાય મ્હારે. ૧
જઇ પનઘટ પર હું બેસું રસીક રૂપાળી રામા દેખું;
રહું અંતર નારી સારૂં સારૂં રે— સહાય મ્હારે. ૨
સવારમાં જાગું છું જ્યારે દળવું પડે હાથે મ્હારે;
માંજુ વાસણ-વાસીદું વાળું વાળું રે— સહાય મ્હારે. ૩
પાણી લાવું છું માથે નહિ કોઇ આવે સાથે;
જગમાં જીવતર મારૂં ખારૂં ખારૂં રે— સહાય મ્હારે. ૪
સત્ નારાયણ તમે કૃપાળુ વાંઢા મોગું જો ભાગો મ્હારૂં
શીરો ધરાવા ધારૂં ધારૂં રે— સહાય મ્હારે. ૫
એવી ઝંખના કરતો કરતો જઇને કુવાપર સુતો,
આવી નિંદ્રા સ્વપ્નું ભાળું ભાળું રે— સહાય મ્હારે. ૬
જ્ઞાતિ બંધુ પંદર આવ્યા પરણાવા બેરી લાવ્યા;
શ્રીફળ ગોરે મને આલ્યું આલ્યું રે— સહાય મ્હારે. ૭
મામા માસા કાકા કહે છે કન્યા અતિ સુંદર છે;
થઇ ખુશી ખુશી નિહાળું રે— સહાય મ્હારે. ૮
જ્ઞાતિલાને ભોજન દીધાં દુધપાક પુરી ભજીયાં કીધાં;
વરઘોડે ફરવા ધારૂં ધારૂં રે— સહાય મ્હારે. ૯

નટપુરથી આણ્યાં ત.સાં રજાકનાં સુરતી વાજા';
ઘોડો સુંદર શણગાર શણગારૂ રે— સદાય મ્હારે. ૧૦
બની ઠણી સુંદર અલબેલો વરઘોડો ફરવા નીકળેલો.
અંતર મનસુખા ધારૂ ધારૂ રે— સદાય મ્હારે. ૧૧
બઇરીને બાળક અવતરીયું નામ રૂડો રતનો પડીયું;
કીસ્મત ફળીયુ સારૂ સારૂ રે— સદાય મ્હારે, ૧૨
પાંચ વરસનો રતનો થાતાં માહિસાગર નાહવા જાતાં,
દુઃખનું આવ્યું વાદળ કાળું કાળું રે— સદાય મ્હારે ૧૩
ગાડી સામ સામી અથડાઇ અમ ટ્રેન ગઇ તેથી ઉથલાઇ
પડયો કુવામાં પાણી ભાળુ ભાળુ રે— સદાય મ્હારે. ૧૪
પાંચ શેર જ્યાં પાણી પીધું વહુ-બાળક કયાંથી દેખુ;
દુખ શુ હુ ઉચ્ચારૂં ઉચ્ચારૂ રે— સદાય મ્હારે. ૧૫
મુસાફર એક દયા લાવ્યો, બહાર કુવામાંથી કાઢયો;
નારીનો મોહ વીદારૂં વીદારૂં રે— સદાય મ્હારે. ૧૬

વધા ચગળ વાગી, ઊભા ભેન થાને
અમા વીનાન મઝાના ઝગતી આવ્યા વન

ન ૧૧૩

આ ચિત્રનો ભેદ જાણવા સારૂ વાંચો મુંબઇની શેતાની ભાગ
૧ થી ૮ સંપુર્ણ સચીત્ર વાર્તા.

મુંબાઇની શેઠાણી (ભાગ ૨.)

સુધરેલી—

હું અલબેલી ફેશન ઘેલી, નાજુર નવેલી નાર.
કેવી રૂમઝુમ રૂમઝુમ ચાલુ, કર અંબ્રેલા હું ઝાલું,
વળી આંખે ચશ્મા ઘાલુ, જોઈએ ચ્હા કોફીનું પ્યાલું—
બીસ્કીટ હું ખાનાર—હું અલબેલી૦
પોલકું પ્હેરૂં પચરંગી, ખીલી વેણી નવરંગી,
જોબનીયું છે આનંગી અંતરમાં ઉમંગી;—
શોભાવું શણગાર—હું અલબેલી૦
હું નાજુક નાર છું નાની, બની મુંબાઇની શેઠાણી;
જાઉં સાંજમાં સહેલાણી, કરતા ગુસ્સો દીલજાની—
પણ કોન કરે દરકાર—હું અલબેલી૦
પણ પાજી પતિ છે મ્હારો, નહિ ફેશનને ચ્હાનારો,
પૈસાને સાચવનારો, નહિ મોજ શોખ કરનારો—
હું ગણુતી એને ગમાર—હું અલબેલી૦
જાતી ચોપાટી રસ્તે; હું મદ જોબનમાં મસ્તે,
જુવાની જબર જસ્તે, મુખ મલક ઝલકતી હસ્તે,
કરતી સ્હેલ અપાર—હું અલબેલી૦

(રાગ-ગઝલ.)

શેઠાણી—

પથારી નાથ ત્યાગોને, થયું પ્રભાત જાગોને,
ઝવેરી ઘેર જાઓને, હીરાનો હાર લાવોને,
વહેલા ઘેર આવોને, બંગડી બે અપાવોને,
પીઓ પછી ચાહ આવીને, મ્હારૂં મન મનાવીને.

શેઠ—

ધરોને ધૈર્ય એ નારી, બન્યો હું આજ આજારી,
થયો ઠાંસો મુને ભારી, સળેખમ તાવની વારી,
બોલાવા વૈદને જાવો, દવા સારી તમે લાવો,
થયો છે ચુંકને ઝાડો, મુંથાયો જીવ આ મારો.

શેઠાણી—

ઠગારા ઓ પતિ મ્હારા, તજો આ ઢોંગ ધુતારા,
રસોઇ હું કરૂં કયારે, મુંને દો દાગીના ત્યારે.

લેખક

સુતાં રીસાઇને શાણી, કર્યું ના કાંઈ રે ખાવા,
ગયો ભુખ્યો અરે હારી, બિચારો નોકરી કરવા,
ઘીમાં પુરી તળી છાની, જમીને ઝટ શેઠાણી,
ગયાં ચૌટા મહી ફરવા, ખરીદી કંઇ નવી કરવા,
આવી છે ભોઇવાડામાં, રહેતા બંગડીવાળા,
દીપાવે બેશ દુકાનો, સાડીને પોલકાંવાળા.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો બાઇ પધારોને, દુકાનો આ તમારી છે,
જુવો આ ફેંનસી ચુડી, શશી સમ શોભતી રૂડી.
આજે ચીન દેશથી આવી, દેશે તમ હસ્ત દીપાવી,
દીસો પણ કેમ ઉદાસી, વસીશું પીડ અંતરમાં.

શેઠાણી—

ન છાની વાત હું કે'તી, મુંઝાઇ મનમાં રે'તી,
મને લોભી મળ્યે સ્વામી, પડી મમ જોડમાં ખામી,
પતિ મારો ઘણો મુંજી, ધરાવે લાખની પુંજી,
પરંતુ લોભીને પાજી, સુધારે નહી જરા રાજી,
નથી પૈસા કંઇ લાવી, ઊતાવળમાં અહીં આવી,
ઉધારે બંગડી લેવી, કહો શું આપવી કે ના.

બંગડીનો વહેપારી—

નથી પૈસા તણી ફીકર, તમો પ્રીયર તમે ડીયર,
ગમે તો આપજો પૈસા તમારા કયાં જવાના છે.
કહોને આપું હું કેવી,—

શેઠાણી— ચળકતી ચાંદની જેવી.

ન દીઠી કોઇએ તેવી; વખાણે સાહેલી એવી.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો પ્રેમી રૂપાળાં, ધરો કર સ્નેહી મરમાળાં,
શરમ છોડો તમે શાણાં, વીંધે મમ ગાત્ર અણુસારા.

શેઠાણી—

પહેરાવો બંગડી એવી, જરી ના હાથ છોલાયે,
દરદ જો હાથમાં થાયે, મુખેથી ગાળ બોલાયે.

બંગડીનો વહેપારી—

ન ગભરાઓ તમે ગોરી, રસીલી આંહી આવોને,

શેઠાણી—

નહિ મુંજ હાથને મરડો, થયો જો લાલ ઉઝરડો,
ચઢાવોને ધીમા ધીમા, સુંવાળા હાથ કરો ધીમાં,

બંગડીનો વહેપારી—

ન મુઝાશો તમે મનમાં પહેરાવી દઉ હવે ક્ષણમાં
મુગાં બેસી તમે રે'જો, પડે દુઃખ તો મુનો કે'જો.

શેઠાણી

ગયા મુજ હાથ આ સુજી, પ્રભાતે પહેરીશું બીજી.

બંગડીનો વહેપારી—

મધુરાં બોલી મનહારી, ચતુરા ચિત્ત હરનારી,
બજાવી જાદુની બંસી, લગાવી મોહની ફાંસી;
ફસાવ્યો મોહ પાસેથી, વીંધાયો નેત્ર બાણોથી.

શેઠાણી—

અહા ! દિલહર ચુડીવાળા, દીસો છો નાર ઠગનારા,
વળી મમ આંખના તારા, ઠર્યો છો હાર હૈયાના.

બંગડીનો વહેપારી—

તમારૂ નામ બતલાવો, બતાવો ઠામ પણ રૂડું;
અમે ત્યાં આવશું નિત્યે, સુવાની લુંટીશું પ્રીતે.

શેઠાણી—

રહેતા ગામડે પિતા, પીયરમાં વીજળી કહેતા,
અહીં મુંબાઇ વિષે આવી, દીધું મુજ નામ દીપાવી;
બની ગઈ રાયની રાણી, ધરાવું નામ શેઠાણી.

બંગડીનો વહેપારી—

ઝબુકે વીજળી જેવી, દીસો સૌન્દર્યની દેવી,
ભમાવોના સતાવોના, કહો વીચાર અંતરના;
કટોરી પ્રેમની ભરીશું, સુખેથી સેલમાં રહીશું
ઉભયનો સ્નેહ સંધાયો, રસીલી દાસ કહેવાયો.

શેઠાણી—

તમે કરી જાદુનું જંતર, કરી વશ મોહની મંતર;
અરે પ્યારા, અહો પ્યારા, તમે મમ આંખના તારા;
વિનંતી હું કરૂં છાની, પધારો સાંજના આજે,
રમીશું પ્રેમથી રંગે, રહીશું રાતના સંગે.

બંગડીનો વહેપારી—

પતિ તારો હશે ઘરમાં, વિચારો કાંઇ અંતરમાં,

શેઠાણી—

જમીને સાત વાગે એ; સુવા દુકાન પર જાયે,
ચરિત્રો જોઇ નારીનાં, અરે દુનિયા બધી હારી;

સતિ થાતી પતિ પાસે, રમે સોથી ભત્રે જારી,
જમીશું ભોજનો સંગે, રમીશું રાતના રંગે.

બંગડીનો વહેપારી—
ગલીનું નામ બતલાવો, સે’લો ઉપાય સમજાવો.

શેઠાણી—
ચતુરાની કહે ચાલી સીનેમા પાસ એ આવી;
પછાડી એક છે બારી, પીયુ ત્યાં આવજો સાતે.

લેખક—
કહી શેઠાણી સીધાવી, બનાવી બત્રીસી વાની,
શીરો પુરી અને ભજીઆં, મધુરાં રાયતાં કરીઆં;
કચોરી કાચલી ભાજી, વઘારી મોઘરી તાજી,
કઢી દહીં ભાગીને કીધી, છુપાવી ત્યાં પછી દીધી,
સમી સાંજે પતિ આવ્યો, જમણમાં રોટલો આલ્યો,
થયો જ્યાં વાયદો પુરો, આવ્યો છે ઇશ્કી શુરો;
જમીને શેઠજી આવ્યા, કરો વિચાર જવાનો,
છુપાતો તો ચુડીવાળો, જોયો મોટી મુછોવાળા.

શેઠ—
અલ્યા ક્યાંથી અહીં આવ્યો, કહે શું ચોરવા ફાવ્યો.

બંગડીનો વહેપારી—
કહું છું હું કહું ભાઇસાબ, નથી ગુનો કરોને માફ
જવું તું મિત્ર ઘર મારે, ભુલી આવ્યો છું આ બારે.

શેઠ—

વદે નહિ તું કદી સાચું, સીપાઇને જઈ સોંપું,

બંગડીનો વહેપારી—

અહીં ઉઘરાણી હું આવ્યો, ચુડી આ સાથમાં લાવ્યો,

શેઠ—

અરે નારી અહીં આવો ચુડીનો ભેદ સમજાવો.

લેખક—

સુણી શેઠાણી ગભરાયાં, ચુકી સીડીને પછડાયાં,
ગઈ છે બંગડી ટુટી, મુડી તો એટલી ખુટી;
કરીને ગુપ્ત ઇશારો, સમજાવ્યો ચુડીવાળો.

શેઠાણી—

નથી એ બંગડી મારી, દીસે જે સામી છે બારી
રહે છે સાહેલી મારી, ચુડી મંગાવવા વાળી.

લેખક—

ગયો આવ્યો હતો તેવો, બન્યો બેહાલ એ કેવો,
છુપાતી કુતરી આવી, કરડવાને પગે ફાવી;
ચુડીવાળો તો ગભરાયો, મુકી જયાં દોટ પછડાયો,
સીપાઇએ ચોર સમજીને, લગાવ્યો દંડુકો જઇને,
કરી પરહેજ જંજીરે, પુર્યો જઇ કેદખાનામાં,
કરી પરનારીથી યારી, ગુમાવી આબરૂ સારી,

કર્યો ઇન્સાફ કીરતારે, કીધો છે કેદ સરકારે
રૂપિયા દંડમાં લીધા, ખુશ બહુ હાલ તો કીધા.
પુના જેલે ચુડીવાળો. ગયો છે ટીપવા ચુનો,
પરનારી તણો પ્રેમી, વિના અગ્નિ અરે બળતો;
દીસે છે શ્વાનના જેવો, સુખે કો દી નહિ ઠરતો,
સતિ નારી સીતા જેવી, તમે જો અંતરે ઇચ્છો.
બનીને રામના જેવા, સદા સદ્‌ગુણને ચાહો.
વિષયના વિષના કિડા, ભલે ! દીસે કદી રૂડા;
તમારૂં હિત હરનારા, ગણો ભોરીંગથી ભુંડા,
વીતેલી વાત રહી બાકી, જુઓ એ ભાગ ત્રીજામાં,
વિનંતિ આટલી માનો, અરે ઓ ભાઈ ને બહેનો,
મણિમય સુખ ઇચ્છે તો, ફસાસો ના કુસંગે કો.

શેઠનો સંતાપ.—

(રાગ રાજીઆનો.)

હાય; હાયરે હાર્યો હું શંખણી નારથી.

કહું આને હુ નાગણુ કે નારી,
બની ફેસનમાં મસ્ત રે' નારી,
સુધરેલી મીટીંગે જનારી રે; હાય ! હાયરે૦

કદી નામ પ્રભુનું ના લેતી,
માત મ્હારીને ગાળો એ દેતી,
કરે મારી એ નિત ફજેતી રે; હાય ! હાયરે૦

નવી નવી સાડીઓ નિત માગે,
કામ કરતાં હાથમાં લાહ્ય લાગે,
મળે કુભારજા પાપ જાગે રે; હાય ! હાયરે૦

કહે મોટર એક લઇ આવો;
સીનેમાની ટીકીટ લેવા જાવો,
હુકમ મારો આ જલ્દી બજાવો રે; હાય ! હાયરે૦

નહી દાસી હું કાંઇ તમારી,
ઘર કામ તણી કરનારી,
જુઓ ઊરમાં જરા વિચારી રે હાય ! હાયરે૦

ચહા ઈરાની હોટલનો પીતી,

નહિ ન્યાત કે ધર્મથી બીતી,
મને મૂર્ખ ગામડીઓ કે તીરે; હાય ! હાયરે૦

નથી નયણે શરમનો છાંટો,
રાખે મડમ જેવો બહુ ફાંકો
કહો દિવસ કેટલો વાંકો રે; હાય ! હાયરે૦

દઉં શીખ સારી કોઇ વેળા
પાડી ઘાંટા કરે લોક ભેળા
રડી લડી કરે ઓશીયાળા રે; હાય ! હાયરે૦

થાયે નાટક જોવાને બહુ ઘેલી,
જઇ બેસે ત્યાં સહુની પે'લી
કહું સુધરી કે છટકેલી રે; હાય ! હાયરે૦

નહિ સમજાવી સમજે સાને
નહિ વાત ધરે કોઇ કાને
માત મ્હારીનુ કહ્યું ન માને રે; હાય ! હાયરે૦

ઘર મારૂ સુધારામાં ઘાલ્યુ
તીજોરીનુ તળીયું જણાયુ
આવી ફેશનને દેવાળુ આવ્યુ રે; હાય ! હાયરે૦

કરે ભાષણ મીટીંગમાં મોટાં
કહે ભારત ભાગવત ખોટાં
એતો બાંનાં બધા સૌ જુઠાં રે; હાય ! હાયરે૦

દંત—મંજન વતી સાફ થાયે
બુટ પે'રીને ટેબલ પર ખાયે
વર્ણાવર્ણના ભેદ ભુલી જાયે રે; હાય ! હાયરે૦

કહું મારા દુખની શી કહાણી
લેજો ટુકમાંહે સહુ જાણી
કરી ઇજ્જત સૌ ધુળધાણી રે; હાય ! હાયરે૦

જગપતિને પાય હું લાગું
જોડી હાથ આશિષ એ માગું
દીયો સુમતી નાથ એ યાચું રે, ...

આજ કુધારા હિન્દના કાપજો.

શેઠાણીની કથની.—

(રાગ—ગઝલ.)

મને મુરખો મળ્યો સ્વામી પડી છે સુખમાં ખામી;
અરે હું આ પતિ પામી કહુ શું આપદા બ્હેની. — ૧

કરે નહિ ચાકરી. ધંધો મુરખ થઇને ફરે અંધો
કરે છે અવનવા ફંદો કહું શું આપદા બ્હેની. — ૨

પુરૂષો અન્ય જ્યાં રમતા અરે મુજ સ્વામી અથડાતા
બળે છે ચિત્તમાં ભડકા કહુ શું આપદા બ્હેની. — ૩

કમાવા રીતના જાણે કહી મુજ વાત ના માને
ફરતુ નામ પરે પાણી કહુ શું આપદા બ્હેની — ૪

પિતાના દામ સૌ ખાધા કમાવા પર લીધી બાધા;
કરજના હા ! કીધાં કાંધાં કહુ શું આપદા બ્હેની. — ૫

ઉધારે અન્ન એ લાવે સૌ દામ તો આવે;
નહિ દે દામ તે વારે કહુ શું આપદા બ્હેની. — ૬

કરી તકરાર વદે ભુંડું પડે પરવારમાં કૂડું
જુવે ના આંખથી રૂડું કહું શું આપદા બ્હેની. — ૭

અરે અંતર પીડા રહેતુ ઉધારે કો' નથી દેતું;
આવે જામીન સૌ લેતું કહું શું આપદા બ્હેની. — ૮

રૂપાળી આમરૂ દેખી અરે અક્કલ હીણો પેખી;
દુખે હુ તન રહી શેકી કહુ શું આપદા વ્હેની. — ૯

સજજન તહેવારના ટાણે જમી આનંદ સો માણે;
મુખે એકાદશી જાણે કહુ શું આપદા વ્હેની. — ૧૦

સ્નેહીઓ શોધતા આવે પતિને તે નહી ભાવે;
દિવસ દુખમાંહી વિલાપે કહુ શું આપદા વ્હેની. — ૧૧

પિતા માત ચહે મળવા તો સ્વામી લાગે બડબડવા
લાગે હા હિત વચન કડવાં કહુ શું આપદા વ્હેની. — ૧૨

પીયરનાં લુગડાં લાવું કદી જમવા સજી જાઉં;
તરત મેણાં અરે ખાવુ કહુ શું આપદા વ્હેની. — ૧૩

બન્યાં મુંબઇની શેઠાણી વદે નિષ્ઠુર એ વાણી
કહુ કયાં માહરી કહાણી કહુ શું આપદા વ્હેની — ૧૪

ગુજારી જીંદગી મારી બળાપો હુ કરૂં ભારી;
દીયો કંઈ દાદ નર નારી કહુ શું આપદા વ્હેની — ૧૫

સદા ચિંતા તણા તાપે અરે યોવન દુભાયે છે.
અરે આવો પતિ દેખી હૃદય મમ આ ચિરાયે છે. — ૧૬

(સ્નેહમંજરીમાંથી થોડા ફેરફાર સાથે.)

ફેસનની ફજેતી.

(રાગ સવઇયા.)

અલબેલી મુબઇ નગરીમાં શોખીન પુરૂષો બહુજ વસે;
ગાલ તમાચો મારી રાખતા લાલ થઈનેજ ફસે

પગાર મળતો પચીસનો ને સુધરેલામાં પંકાવું;
દોસ્તદારની સાથે ફરતાં પૈસા ખરચી વખણાવું.

દેશ વિષે કંગાલ સ્થીતી ને ઉદર તણાં ફાકાં પડતાં;
કમાઇ કરવા કારણ દીકરો માત પિતા અહીં મોકલતાં

ભણ્યા ગણ્યા કંઇ ઝાઝુ નહિ તે ટુંક પગારે પ્રસન થયા;
મુબઇ નગરે મઝા માણવા તરંગ દીલમાં બહુ કર્યા.

દસ મળતા દસમાં નીભાવ્યું પંદરમાં પંદર પુરા;
પચીસ મળતાં પાઇ બચે નહિ તોએ શોખ રહે અધુરા

બે રૂપીઆનુ કપડુ લીધુ સીવાડતાં મનમાં બીધા;
અપ-ટુ-ડેટ શીવવાનું ખાતું અઢી રૂપીઆ ત્યાં લીધા.

એ અનુસારે કપડાં કરતાં પૈસાની ખ્વારી કીધી.
ત્યાર પછી ધોબીની એણે મુલાકાત જલ્દી લીધી.

એક આંનામાં સાદુ ધોશે મુજને તે તો નહિ ફાવે;
ચોરશીંગ કંપની ગ્લેજ કરે છે ચકચકાટ અતિશે આવે.

હજામતની વધી કમાણી નવીન તરેહના કેસ કટે;
તેલ લગાવી ચોળ અલ્યા મુજ માથા કેરૂ દર્દ મટે.
માત પિતાને વધાર કાજે તેલ જરાએ ના મળતું;
બેટો બાલમાં ઓઇલ નાંખે શીર તેલ થાતુ ગળતુ
મુઝાયા ત્યારે મુબઇ આવ્યા મુબઇમાં નહિરે લેણું.
કમાણી તો ઉધી ગઇ પણ સ્હામુ થયું છે બહુ દેણું.
પગાર કરતાં ખર્ચ વધ્યો ને કરજ વિષે પછી સપડાયો
તેમાંથી બચવાને આખર ચોરી કરવા વિચાર કર્યો
શેઠ તણી ઉધરાણી કરતાં ભાગી જવાનુ નક્કી થયું;
એક દીવસ બહુ રૂપીયા આવ્યા લઇ જવા દીલ લલચાયુ
નોટ ભરી ખીસ્સામાં એણે સ્ટેશન પર સીધોજ ગયો.
દુર દેશની ટીકીટ કઢાવી પોલીસને સંદેહ થયો.
સરસામાન કંઇ પાસ નહિ ને કયાંથી નાસી આવ્યો છે
બતાવ તારા શેઠને જલ્દી રૂપીઆ કયાંથી લાવ્યો છે.
પકડતાં ચોરીનો મુદો માજીસ્ટ્રેટે સજા કરી
પંદર ફુટકા બાંધી માર્યા છોડી મુકયો દયા ધરી;
મુંબઇ નગરે મઝા માણતા ઇજ્જત વિનાનો થઇ બેઠો
પુનઃ દેશને માર્ગ ગયો તે ગોપાળે નજરે દીઠો.
(લેખક ગોપાળજી હરીભાઈ દેસાઇ.)

મુંબાઇની શેઠાણી (ભાગ ૩)

જમાનાનું જોડલું—(રાગ-હરિગીત).

ભાઇ પધારે પાલવે અલબેલી રમણી ભાળવા;
પર પુરૂષ કેરા પ્યારમાં લે બાઈ-પણ તાજી હવા.
ઉંચે ઉંડે વિચારમાં રાજા થવાની હવાઇ છે!
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઇ તેવાં બાઇ છે! ૧

જ્યારે સલુણો ગ્રાન્ટરોડે જાય છે બસ સ્નેહથી!
ત્યારે તરૂણી તરૂણ રટતી જાય ભુલેશ્વર ભણી!
છળ કપટ નીતિ સ્ત્રીકારી પ્રેમની વિદાઈ છે!
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઇ તેવાં બાઇ છે! ૨

કોલર અને નેકટાઈનો ભપકો ગમે ભરથારને!
એ રીત ફેન્સી પોલકાંતો મોહ લાગ્યો નારને!
સ્વામી લગાવે સેન્ટને બાઇ લવંડર ચાહ્ય છે!
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઇ છે! ૩

નિત્યે સીનેમા નિરખવાનો શોખ લાગ્યો સ્વામીને;
નાટક નીહાળી નારી આવે ઘેર આનંદ પામીને;

ડોલર બની ડોલે પતિ યુવતી પ્રફુલ્લિત થાય છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઇ તેવાં બાઈ છે ! ૪

સોડા અને જીંજર લઈને કંથ ચાલે મલકતા !
ખોટી રીતે ખર્ચાય પઈસા તે હૃદય નથી ખટકતા !
કરી પાન રોઝબરી તણું પ્રમદા મુખે હરખાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઇ તેવાં બાઇ છે ! ૫

શરાબ શરબતને શીગારેટ ભાવતાં બહુ ભાઇને !
બીસ્કીટ અને ચાહ કડક પીવા બહુ ગમે છે બાઈને !
ગુસ્સો પતિના મગજમાં તો રમણિને શીર રાઇ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઇ તેવા બાઈ છે ! ૬

પ્હેરે પતિ સ્ટોકીંગ બુટ સ્ત્રીપર ચડાવે સુંદરી;
લે સ્ટીક પતિ કર રાખતાં રમણી રૂમાલ કરે ધરી;
વલ્લભ વગાડે વાજું ગઝલો ગોરીએ ઝટ ગાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઇ તેવાં બાઇ છે ! ૭

ચળકાટ કરતા હોય છે ચસ્મા ઉભયના નૈન જ્યાં !
આ જીન્દગીની પાયમાલી વેષધારી ભવાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૮

(લેખક શ્રીયુત માતરીયા.)

(વાર્તાનું અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૪ થી)

શેઠાણી— (રાગ—ગઝલ.)

જુવાની જાય છે મારી, થશે બરબાદ શું યારી
સદા નભશે અમો યારી, રહી હું તો હતી ધારી. ૧
અરે આ સ્નેહનો રસ્તો, હતો ધાર્યો ઘણો સસ્તો
હતો અવરોધ ના વસ્તો. છતાં વિકટ થયો રસ્તો. ૨
હતી ઉમેદ તો ભારી, કરીશું એશ આરામી
ઉડાવીને પુંજી સારી, રમીશું જાર સહ જારી. ૩
ગઈ આશા ઉડી એવી, નિરાશા આ થઈ કેવી;
કમળદળ દેહ છે જેવી, મધુકર ના શક્યો સેવી. ૪
હતો મુજ યાર મનમાન્યો ઘણો દીલથી હતો ભાવ્યો,
કરીને પ્યારથી પાળ્યો, છતાં વઇભવ નહિ છાજ્યો. ૫
ચુડીવાળા તણી યારી, વિચારી તે ઘણી સારી;
પતિ પરણેતને ત્યાગી, થઇ હું તેહની નારી. ૬
ખરો જ્યાં સ્નેહ જાગે છે, પુરો જ્યાં રંગ જામે છે;
ચુડીવાળો ગયો કેદે, મુને એ દુઃખ સાલે છે. ૭
હવે ના યાર એ મળશે, વિરહ આ શે હવે ટળશે;
ચુડીવાળો ઝુરી મરશે, મુને તે ક્યાં હવે મળશે. ૮
પ્રભુતા શી પ્રભુ ધારી, અદેખાઇ કીધી મારી;
કરી તેં શી કૃતિ ભારી, મુને વિરહાનળે બાળી. ૯

ગુલાબે કંટકો ધારી, નીધી ખારૂં કીધુ વારી;
અફળ છે શેરડી સારી, કૃતિ એ છે વિભુ તારી. ૧૦

ન ખુશબો હિમમાં ધારી, મીઠી કોયલ કરી કાળી;
કર્યું છે સ્વાદ વિણુ વારી, કૃતિ એ છે વિભુ તારી. ૧૧

અદેખા ઓ વિભુ તારી, નહિ એ નેમ સરનારી;
ચરિત્રોમાં પુરી નારી ટકાવું યારશું યારી ૧૨

નથી ભુલી શકી હું તો, નથી ચુકી શકી હું તો;
પ્રીતમના પ્યારની માળા, પ્રતિદીન ફેરવું હું તો. ૧૩

નથી પરવા મને કોની, કરી કુરબાની હું સહુની;
પ્રીતમની પાસ હું જાવું, તજી દરકાર લોકોની. ૧૪

ગમે તે યુક્તિને યોજુ, બનીને મોહનું મોજુ;
કિનારે યારના કંઠે, જઇને સ્નેહથી વળગુ. ૧૫

હશે જો કામની પાસે. કદી કીરતાર જો પોતે;
કદાપી શીવજી સરખા, થશે કૉડી તણા પોતે, ૧૬

ભ્રગુટી ભૂરકી નાખી, કરૂ આલમ બધી ઝાંખી,
છોડાવી યારને લાવું, કહું ભાવી ખરૂ ભાખી. ૧૭

લેખક— (સુધરેલી સુંદરી.)

વિચારો વાંચકો પ્યારા, છકી આવી ઘણી દારા;
સુણી મુંબઇ વિષે ઘણીએ, નિહાળી ઉપજે લ્હાળા. ૧૮

પતિ પત્થેર તુલે ગણીને, અવર નર દેવ માનીને;
રમે તે સાથ જઇ જારી, ફરે છે મોજ માણીને. ૧૯
મદન મદમાં બની પ્યાસી, લઇ નીજ યારને ખાસી;
જતી ચોપાટી એ નાસી, બનીને આપ વેશ્યાશી. ૨૦
પહેરે જર્જરી વસ્ત્રો, ઉઘાડુ અંગ દેખાયે;
ઇરાદાથી કરે એવું, નરો કામીજ લોભાયે. ૨૧
ઘણી છે આવી લલનાઓ, કદી મુંબઈ વિષે જાઓ;
નજરથી નીરખી આવો, અહિં સંદેહ ના લાવો. ૨૨
લખી છે વાત જેની આ, ખરી મુંબઇની શેઠાણી;
પરાક્રમ તેહના જાણો, ખરા દીલથી કહું વાણી. ૨૩
વિરહની દાઝ તે લાવી, અતિ આવેશમાં આવી;
ચઢી ક્રોધે એ શેઠાણી, હવે શું થાય છે ભાવી. ૨૪
ભગીરથ કર્મ એ કરતી, તહાં વાંચક તમે ચાલો;
ગણાએ જાતની અબળા, કરે શું કર્મ તે ન્યાળો. ૨૫

લેખક (અબળાને શું અશક્ય?)

પતિના દાગીના જુના, બધા ભેગા કરી લીધા;
બજારે તે જઇ વેચ્યા, વસ્તુ રોકડ કરી લીધા. ૨૬
અકારી નોકરી કરતા, બીચારા શેઠ તો દુખે;
મહા દુખે કર્યું ભેગુ, ઉડાવે આજ તે સુખે. ૨૭

સડે છે શેઠ મીલોમાં, ફરે શેઠાણી સ્હેલોમાં
બનીને નાયકા વેશે, ઘસે છે પર મહેલોમાં. ૨૮
ચતુરા ચાલતી ચેને, કરે ઘાયલ નરો ને તે
કરે છે ખ્વાર નારી એ, ફસાતા નર ખરે તેને. ૨૯
સજીને સ્વાંગ ફેશનનો, ગયાં વિદેશી દુકાને;
મડમનાં વસ્ત્ર તો ન્હોર્યાં, ઘણાં મોંઘાં દઇ દામે. ૩૦
દીધા મોંમાગતા પૈસા, લટકતી બેગ લઇ હાથે;
બની અલબેલી ઘર આવી, લઇ તે વસ્ત્રને સાથે. ૩૧
અરે બસ આ જમાનો છે, દિવાનો યાર સૌ માનો;
છકીને આર્ય અબળાઓ, કુડાં કૃત્યો કરે જુઓ. ૩૨
હતુ પ્રાચીન સુધારાએ, ઝળકતું હિંદનું ભાવી;
ભુંડા પાશ્ચિત સુધારાએ, દશા આ હિંદની આવી. ૩૩
પ્રણયના દંપતી પ્રેમે, હવે તો હિંદમાં આજે;
કલહમાં આર્ય સંસારો, હવે છે હિંદમાં આજે. ૩૪
હૃદય નિજ નાથને જોઇ, નહિ સ્ત્રીનું હવે સ્ફુરે;
અવર આશક વિના આજે, કંઇ કુલટા સ્ત્રીઓ ઝુરે. ૩૫
સુણો એ દેશ બંધુઓ, સુધારાની સફાઇ એ;
પતિ અપમાનમાં દારા, ગણે ના દોષ કાંઇ એ. ૩૬
સદા સૌભાગ્યમાં રહેતી, હજારો રે પતિ કરતી;
કંઇ માંડે કંઇ રાંડે, જુલ્મની હદ અરે કરતી. ૩૭

હતી આ એક એમાંની અરે મુંબઈની શેઠાણી;
કરે શા કૃત્ય તે ભુંડા, સુણો ભાઈ ઉલટ આણી. ૩૮
નથી સંતાપની આશા, છતાં એ શેઠ સોસાયે;
વળી શેઠાણીની કાજે, દુખી તે શેઠ તો થાયે. ૩૯
ભરીને નોકરી આજે, ગૃહે એ શેઠતો આવ્યા;
જઈ શેઠાણી તો સામાં, વદ્યાં મનરંજની વાચા. ૪૦

શેઠાણી-- (સ્ત્રી ચરીત્ર.)

પ્રીતમ તમ કામનાં બોજે, અશક્તિ અંગમાં આવી;
બળીએ નોકરી કરવી, થશે જેવું લખ્યુ ભાવી. ૪૧
ઘણો પૈસો રળ્યા પોતે, નહિ તે સાથ તો આવે;
ગૃહે બેસી રહો પ્રભુને, મરણ સારૂં હવે આવે; ૪૨
બળ્યો આ દેહ મારો જે, તમોને રાત દી તપતો,
જરા એ સુખ ના મળતું, તમોને વેષ આ દમતો. ૪૩
કરૂ હું આપની સેવા મળે જેથી મીઠાં મેવા,
તમો વિણ જગતમાં મારે, ન લેવા સાથ કો દેવા. ૪૪
પતિ પ્યારા તમો પાછળ, સુકોમળ દેહ આ અર્પું,
મરીને સ્વર્ગમાં આવું, તમારી સેવથી હરખું ૪૫

લેખક— (રામા કે રાક્ષસી.)

સુણી પ્રીયા તણાં મીઠાં, મધુરાં વેણ અણસુલાં;
સુણીને શેઠજી હરખ્યા, પ્રીયાનાં વેણ અણસુલાં. ૪૬

ન બોલી તે શકયા મુંખથી, અતી આવેશથી હર્ષે,
પ્રીયાનાં પ્રેમમાં ન્હાંતાં, અતિ હર્ષાશ્રુઓ વર્ષે. ૪૭
શેઠાણી આવી આનંદે, પતિને પ્રેમથી વળગી.
પધારો નાથ ભોજનની, કહે વેળા વીતી જાતી. ૪૮
સુખે ત્યાં શેઠ ઉઠયા છે. રસોડામાં ગયા પોતે,
પીરસતા મીષ્ટ ભોજનીયાં, ઉડાવ્યા શેઠીએ પોતે. ૪૯
કરી ભોજન રહ્યા જયારે ભમ્યુ માથુ અરે ત્યારે,
ઉદરમાં ચુક ત્યાં ચાલી, ગયુ છે ભાન પણ ત્યારે. ૫૦
મુખે ફીણના વળ્યા ગોટા, નસો ખેંચાંઈ જાએ છે,
થયુ ઘડી બે ઘડી એવુ, મુઝાઈ જીવ જાએ છે, ૫૧
અધુરા વેણથી બોલ્યા, દગો તેંતો કીધો દારા;
મુને આ ઝેર આપીને, લીધા છે પ્રાણ આ મારા. ૫૨
વદીને શેઠજી સુતા, હળાહળ ઝેરના ભોગે;
સજી શેઠાણી ત્યાં આવી, પ્રથમ તો શેઠને લૂંટે. ૫૩
લીધાં વસ્ત્રો બધા ખેંચી, મૂકી ત્યાં શેઠને ચાલી;
ભરીને ટંકની પેટી, લૂટી ઘર તો કીધુ ખાલી. ૫૪
સજીને વેશ મડમનો, પહેરી ફેન્સી વસ્ત્રો;
ચમકતી ચાલથી ચાલે, મજુર માથે લીધો બીસ્ત્રો, ૫૫
હતી જે ટંકની પેટી, મજુર માથે ઉપડાવી;
ગયાં સ્ટેશન પરે વહેલાં, અતિ ચીંતા ઉરે લાવી, ૫૬

પતિની બીકને ત્યાગી, લગન તો ચાર શું લાગી;
પછી પુને જતી ટ્રેને ચઢી શેઠાણી તો બેઠી ૫૭
પુરાણા નામને ત્યાગી, ધરાવ્યું નામ ' મીસ લીલી; ''
થઈ યુરોપીયન લેડી, બધી મર્યાદ છે મેલી ૫૮
જવાદો એકલી લીલી, પહેલા આપણે ચાલો;
લીલી જ્યાં જાય છે પુને, તહાં વાંચક તમે ચાલો. ૫૯

લેખક— (મીસ લીલી પુનામાં).

પુના છે શહેર શોભીતું, છટા સૌન્દર્યની શોભે;
રૂડું રળીઆમણું પુના, રહ્યું મહારાષ્ટ્રના મોભે. ૬૦
હતા ત્યાં શેઠ પંકાતા, ફરામજી પારસી ન્યાતે;
હતા પૈસે ટકે સુખી, હતા સુખી બધી વાતે. ૬૧
હતો એક નામે રૂસ્તમજી, પનોતો પુત્ર તો તેને;
થઈને ફાંકડો ફરતો. શ્રીમંતાઇ તણા ઘેને. ૬૨
સદા વિસમી તણા ઇસ્કી, તરીકે ખુબ પંકાતો;
વિલાસી પ્રેમની પ્યાસી, હતી રૂસ્તમ તણી વાતો. ૬૩
નદી તીરે હવેલી છે, તહાં છે વાસ છે રૂસ્તમનો;
મહા ત્યાં મોઝમાણે છે, અતિ છે તોર રૂસ્તમનો. ૬૪
પુનાની જેલનો જેલર, વળી છે એજ રૂસ્તમનો;
પડયો મોભો બધે તેથી, ખરેખર એજ રૂસ્તમનો. ૬૫

હવે મીસ લીલી ત્યાં આવી, હવેલી જ્યાં છે રૂસ્તમની
હતો ગાર્ડન વિષે રૂસ્તમ, ફુલોની બ્હાર લુંટે છે; ૬૬
ધરીને વેશ લેડીનો, લીલી મળવા ગઈ રૂસ્તમ;
મળ્યાં નયનો હૃદય હરખ્યાં, મળ્યો છે સંયોગ ઉત્તમ;૬૭
લીલી—વદી લીલી અહો રૂસ્તમ, સુણી તમ નામ હું આવી
તમો સાહેબ હું લૅડી, મળ્યો છે યોગ આ આવી ૬૮
રૂસ્તમ—સુણી રૂસ્તમ ઘણું હરખ્યો, ઉઠી કંઠે લીલી વળગ્યો
રહોને પ્રેમથી પ્યારી, ન થાઉં તુજથી અળગો. ૬૯
લેખક—રહ્યાં લીલી અને રૂસ્તમ, અતિશે પ્રેમથી વળગી;
હવે લીલી નથી થાતી, કદી રૂસ્તમ થકી અળગી. ૭૦
હતો જે યાર લીલીનો ચુડીવાળો જે મુંબઈનો;
પુનાની જેલમાં એ છે, જહાં અધીકાર રૂસ્તમનો. ૭૧
સવારે રોજ તે જાતી, લીલી તો જેલ જોવાને;
રહે રૂસ્તમ તણી સાથે. નીરખવા જેલને બ્હાને. ૭૨
હતો નીજ યાર જે જુનો, ચુડીવાળો અરે કેદી;
નીરખવા આવતી તેને, હવે તે ઓળખ્યો કેદી. ૭૩
લીલી—ચુડીવાળા તણી કીધી, ભલામણ આજ જેલરને;
સુકોમળ અંગ કેદીનું, ન દો એ દુખ તો એને ૭૪
લેખક—સુણી લીલી તણી વાણી, કર્યો દુખ મુક્ત કેદીને;
ચુડી વાળો નતો સમજે, પીછાણે તે ન લીલીને; ૭૫

લીલીએ યોજના યોજી, ચેતાવા યારને બીજી;
દીઅર્થી ગીતને ગાવા, તણી તો યોજના યોજી. ૭૬
હવે આવી લીલી જેલે. હમેશાં ગીતને ગાતી,
સુણાવી યારને રોજે, ગૃહે રૂસ્તમ તણે જાતી. ૭૭

લીલી—(સાંકેતીક સંજ્ઞામાં લીલીની ઓળખાણ)
" વિહરતાં હંસને હંસી, ખીલેલા પુષ્પ ઉદ્યાને;
અતિ આનંદથી ફરતાં, પકડીઓ આજ હંસાને. ૭૮
પુરાયો પીંજરે પ્રેમી, અરે એ હંસલી જોઈ;
છોડાવા હંસને હેતે, અરે એ હંસલી ધાઇ. ૭૯
પુર્યો તો પીંજરે હંસો. અરે જે ક્રૂર માનવીએ;
ગઇ ત્યાં હંસલી હેતે, ફસાવ્યો નર એ લાલીત્યે." ૮૦

લેખક—ચુડીવાળા કને આવી, સુણાવી એટલું જાતી,
કંઇ ઉત્તર મળે તેથી, ઘડી ખોટી તહાં થાતી. ૮૧
ઘણા દીને પડી ગમ છે, ચુડીવાળો હવે સમજ્યો;
દઇ ઉત્તર વદ્યો એવું, કહ્યું તું લીલીએ જેવું. ૮૨

ચુડીવાળો—પુરાયો પીંજરે હંસો, કરે તદબીર ના વળશે
પુકારી હંસલો કહે છે, હવે શું હંસલી કરશે. ૮૩

લેખક—સુણી ઉત્તર એ કેદીનો, વદી લીલી ઘણું હરખી;

લાલી—અરે એ ક્રૂર માનવીનો, કરીને કળ એ હંસી.૮૪

છોડાવી હંસને લેસે, પ્રીતીનું પાન તે કરશે;
તહાં ના કોઈનું વળશે, નક્કી કો ના થકી ડરશે. ૮૫
લેખક—કહીને એટલું ચાલી લીલી રૂસ્તમ ગૃહે આવી;
ચુડીવાળો ગયો ચેતી, રહ્યો આનંદ તે લાવી. ૮૬

લેખક— (રૂસ્તમની સ્વર્ગે રવાનગી)

આમાવાશ્યા તણી રાત્રી વિષે ચકચુર રૂસ્તમજી;
પીવાડી વીસ્કીનો દારૂ, પીધો લ્હેજત બધી સમજી. ૮૭
પડયો બે ભાન રૂસ્તમજી, લીલી છે ભાનમાં પુરી;
લીલીએ એજ રૂસ્તમને, લગાવી કાળજે છુરી. ૮૮
તજી આલમ ગયો ફાની, અરે રૂસ્તમ સદા કાળે
ન પ્યારી મીસ લીલીનું, કદાપી મુખ એ ભાળે ૮૯
ત્રીજોરી સાફ સહુ કીધી, વળી સહુ ચાવીઓ લીધી
પહેરે ડેસ રૂસ્તમનો, બળી તે જેલમાં ચાલી ૯૦
ઉઘાડી જેલને કાઢયો ચુડીવાળો હતો જે તે
મળ્યાં આલીંગનો દઈને, પલાયન લઇ કર્યું તેને. ૯૧
પગે મુસાફરી કીધી, રખે પકડાય ગાડીથી;
વટાવે ટેકરા ખાડા, ભર્યું જંગલ જે ઝાડીથી; ૯૨
ચુડીવાળો બન્યો ત્યાંથી, હવે તો રંક સંન્યાસી;
થઇ સંન્યાસીની લીલી, ગયાં એ વેશમાં નાસી ૯૩

લેખક—(મદ્રાસમાં લીલીનુ પરાક્રમ)

હવે લીલી ચુડીવાળો રહ્યાં મદ્રાસમાં આવી;
મીઠી દરીઆવની લ્હેરો થકી ભુલી ગયાં ભાન્ની ૯૪
હતી રૂસ્તમ તણી પુંજી, લીલી તે સાથ લાવી'તી,
પહોચી ત્યાં લગી ખરચી હવે તંગાસ આવી છે, ૯૫
કરે વ્ભીચારની મસ્તી શરાબે ના જરા કમતી;
કમાણી ના કરે કાંઇ, નથી મહેનત જરા ગમતી. ૯૬
જુગારી સંગ કીધો છે, ચુંડીવાળો રમે રોજે;
સહુ લક્ષ્મી ગયો હારી, હવે સાધન વિના શોચે. ૯૭

ચુડીવાળો—જુગારી પુછતા આવે, ચુડીવાળો કહે યારો,
કહો શું દાવમાં મુકું, હવે એકે નથી આરો. ૯૮

જુગારીઓ—હતા પાંડવ અતિ શુરા, સતીને દાવમાં મૂકી,
રમ્યાતા પ્રેમથી પાસા. અરે એ જાવ શું ચુકી, ૯૯
સતી વૈદભીંને મૂકી, રમીને ઘત નળરાયે
પુરાતન વાત એ સાચી સ્રીઓના દાવ મૂકાયે. ૧૦૦

લેખક—ચુડીવાળો સુણી વાતો, લીલીને દાવમાં મૂકી,
છતાં એ પણ ગયો હારી, થઇ આશા બધી ટુંકી. ૧૦૧
કરી એ વાત ઘર આવી, લીલીને રે વદન ઢીલે;
લીલીએ આપીને હીમત, ચુડીવાળો ચઢયો ચીલે. ૧૦૨

પહેર્યાં વસ્ત્ર લીલીનાં, ચુડીવાળો કરી યુક્તિ;
ચુડીવાળા તણું વસ્ત્રો લીલીએ ધારીઆં જુગતે. ૧૦૩
જુગારી આવીઆ ત્યાં તો ચુડીવાળો લીલી સમજી;
ઉપાડી તે ગયા ત્યાંથી, ખરો એ ભેદ ના સમજી. ૧૦૪
ગૃહે જાતાં જણાયું છે, લીલી બદલે ચુડીવાળો;
થયા ક્રોધી અતિશે ત્યાં, અરે એ જોઈ ગોટાળો ૧૦૫
ફરી લીલી ખરી લેવા, જુગારી દોડતા આવ્યા;
સમયને ઓળખી પોતે, લીલીએ ધાઈ બોલાવ્યા. ૧૦૬
વદી વાણી પછી મીઠી જુગારી આવતા ઠાર્યા;
વદન હસ્તે નજર તીરછી, વચન શર મોહન માર્યાં. ૧૦૭
લીલી—જરા ખામોશ રાખીને, શયન ગૃહ આપ વિરાજો;
જુવાની જાય છે મારી, જરા લહેજત ઉડાવી લ્યો. ૧૦૮
નથી મમ આંખથી નાચ્યા, ન પીધુ આ કરે પ્યાલુ;
શરાબે ઇશ્કની મસ્તી, નથી લુંટાઈ રે હસતાં. ૧૦૯
સુની છે સેજ આ પ્યારા, બીછાવી આપ માટે છે;
મદનની મોજ માણોને, દુખોને તેહ દાટે છે. ૧૧૦
પીઓ પ્યાલા ભરી પ્યારા, શરાબો આજ સુખકારી;
પછીથી રંગ માણોને, તમારી હું હવે નારી, ૧૧૧
લેખક—ચઢાવી એમ જોશથી જુગારી વશ કરી લીધા;
શરાબોના ભરી પ્યાલા, પીવાડી તર્ત ત્યાં દીધા. ૧૧૨

થયા તે ભાન ભુલીને, પુરા ચકચુર ગાંડા તે;
ન શુદ્ધિ સાન કંઇ રહી છે, બન્યા પુરા બધી વાતે. ૧૧૩

સકંચામાં લઇ ધીમે, ચઢાવી સાંકળો દ્વારે;
ચોપાસે આગ મૂકી છે, જુગારી હાય પુકારે. ૧૧૪

કીધુ ઘર ખાખ બાળીને; જુગારી ખાખ પણ કીધા;
પુરી સેતાન એ નારી, હતી લીલીજ પાવરધા. ૧૧૫

છુટી તીર વેગથી નાસી, ગઇ નીજ યારની શોધે;
વિચારો તે કરે ઝાઝા, મુને એ યાર કયાં જડશે. ૧૧૬

ભાગ ત્રીજો સમાપ્ત.

તૈયાર છે.

લાલનાં બાદશાહ

રાક્ષસની રાણી

તૈયાર છે.

વાંચો. વાંચો. વાંચો.

વરેલી વિણા યાને પ્રેમી કે પાગલ.

મુંબાઇની શેઠાણી (ભાગ ૪)

ચુડીવાળાનું પુનઃ મીલન.

કરેલાં પાપની પાછળ, સદા ચીંતા ઉભી રહે છે;
ગણ્યાએ તે ભલે સારૂ, ખરાબી અંત પામે છે.

કરીને ભસ્મ જુગારી, ગઇ તે નાસી શેઠાણી;
ભટકતી જંગલે જાતી,, કહું એની સુણો કહાણી.

હતી જાતે ભલે અબળા, પરંતુ કામમાં પ્રબળા;
કટાક્ષો નેત્રનાં મારી નચાવે ધીરતો જબરા.

નીશાએ નાસતી જાતી, હતો અંધકાર પણ એવો;
વિકટ રસ્તો હતો એવો, ડરાવે ધીરને તેવો.

સમે અંધકારમાં એવે, સુણ્યા શેઠાણીએ પગરવ,
અતિ ભયથી બની આભી, જઇ આગળ શકી તે નવ,

ઉભી શેઠાણી ફડફડતી, વળી ધીમા સ્વરે રડતી;
તહાં એક વ્યક્તિને દીઠી, ચરણમાં રે નમી પડતી.

થઈ વિસ્મય તે શેઠાણી, અહા આ શી બીના બનતી;
વળી મહા ભય થકી કષ્ટે, જરાએ કળ નથી વળતી.

શેઠાણી—તમે છો કોણુ ને કયાંથી, અહિં આવ્યા શું કરવાને
કહો સાચું ખરેખર હો ? પડો પાયે શું કરવાને.

ચુડીવાળો—ચુડીવાળો તમારોજ, સદાનો દાસ હાજર છે;
તમે જે માટે દુઃખ વેઠયું, હવે તે દાસ હાજર છે.

સ્વીકારો કે હવે મારો, ગુનેગારી અમારી છે;
બચાવ્યો છે મુને આજે, ખબરદારી તમારી છે;

શેઠાણી—તીરસ્કારે વધ્યાં વાણી, કરીને ક્રોધ શેઠાણી
તુને જોયો હવે નાણી, કપટ બાજી બધી જાણી.

હવે તું દુર થા અહિંથી, ન તારૂં કામ છે મારે;
હું મારે મારગે જાઉં, હવે તું પંથ પળ તારે.

તું કાજે સર્વને ત્યાગી, બની હું તો છું વિરાગી;
તું કાજે સ્નેહીઓ છોડયાં, હવે તું જો જરા જાગી.

તું કાજે પાપને વ્હોર્યાં , અધર્મી માર્ગ ચાલીને
તું કાજે નાથને માર્યો, નરકનો પંથ ઝાલીને;

હવે વિશ્વાસ ઘાતીની, ચહુના સંગ તારો હું.
દીઠી મહોઇ તારી મેં, ખરો ભડવો હવે છે તું;

ચુડીવાળો—અયે દીલજાન દે માફી, હવે હું દાસ તારો છુ;
હવે આધીન તારો છુ, વિચારૂ દોષ મારો હું.
ઉલંઘું ના હવે આજ્ઞા, કહુ તું તે કરૂ તો હુ,
કહેતો ગઢ છુંદી નાખુ, કહે સાગર પુરી નાખુ,
કહે આકાશમાં ઉડું, કરૂ પ્રવેશ પાતાળે;
કહે તો કેસરી નાથુ, હુકમ તું ધારીને માથે.
અયે તું મેનકા મારી; દયા દીલ જાન તું કરને;
રહેમ નીધા કરી વ્હાલી, અરજ આ ઉર તું ધરને
મને તું માફી દે બક્ષી, ન તો મરવું હવે ધાર્યું,
ચરણ તારે પડી કહું છું, કહી દેજો હવે ધાર્યું.
ચરણ તું શીશ આ મુકયું, થઇને દાસ હું તારો;
ઉઠાડી ભેટ ભાવે તું, નહિ તો ખડગથી મારો.
લેખક—ગણાયે જગતમાં અબળા, ખરેખર એજ કારણ છે;
કરે કુ કૃત્ય આવેશે, છતાં પણ કંઇક વારણ છે.
ચુડીવાળા તણાં વચને, ઉમરકો સ્નેહનો આવ્યો;
ઉઠાવી ભાવથી ભેટી, ઉરેઉર સ્નેહથી દાબ્યો.
હવે એ દંપતી સંપી, વિચારે જાવું કલકત્તા;
અહિં ખાસુ હવે ખતા; પુરી ત્યાં જામશે સતા.

બેગમના વેશે લીલીનું કલકત્તા આવવું.

લેખક–વિચારી એમ ત્યાંથી એ, બની બેગમ લીલી પોતે;
ચુડીવાળો હતો જે તે, થયો છે શાહજાદો એ,
વળી તે આવી કલકત્તે, હવેલી ભાડે રાખી છે,
વળી કંઇ નોકરો રાખ્યા, અમલદારીજ દાખીને.
હતો એ શહેર વિષે તો, જુવારીમલ ઝવેરીતો;
પુરો પંકાય પઇસાથી, હતો આદર્શ શહેરી તો
ગયો છે નોકરો સાથે, ચુડીવાળો જવેરી જ્યાં,
ખરીદી દાગીના લાવ્યો, દઇને રોકડા થોડા.
ગૃહે લાવી વળી વેચ્યા, અધુરા દામતો બીડયા;
વળી લાવે અને આપે, ભરૂષે શેઠને પાડયા,
હજારોના કરી પહેલાં, કીધાં અધ લાખના સોદા;
હવે બેગમ તણાં મહેલે, અરે એ શેઠ પણ પેઠાં.
હતી શેઠાણી બેગમ જે ઝવેરી પર કીધી પ્રીતી;
કીધો ઘાયલ કટાક્ષે એ, ઝવેરી પર કરી પ્રીતી.
થઇ દીન એક મોહાંધો, ઝવેરી જોઇ એકાંતે;
બેગમને કોટે વળગે છે, જીગર વિરહા નળે સળગે.
હતો સંકેત પુરવેનો, ઝવેરી આમ કરતો જ્યાં;
છુપાવી રાખેલાં સખ્સો, થયા હાજર હજુરે ત્યાં.

ઝવેરીને લીધો જકડી, વળી કંઇ માર મારીને,
ચુડીવાળો-કહે બદમાસ બેગમની, લીધી તે લાજ લુંટીને.
તું પર ફરીઆદ માડીને, તો ઘાલશુ કેદે,
કદાપી જીવવું ધારે, અમોને પહોંચ આપી દે.
ઝવેરી-વિચારીને ઝવેરીએ; લખી અધ લાખની પહોંચો
મુને સાહેબ છોડોને, સ્વીકારો પહોંચ આ વાંચો,
લેખક-ચુડીવાળે લીધી પહોંચો, ઝવેરી મુકત કીધો છે;
સફાચટ થઇ ઝવેરીએ, સ્વધર્મ માર્ગ લીધો છે.

વિલાસ મંદીરની રચના.

લેખક-પવિત્રજ વૈભવો ત્યાગી, તને આશુ કહે સુજયું!
અરે મુંબઇની શેઠાણી તને આ શું કહે સુજયું.
હતી કુળવાનની નારી, અરે મુંબઇની શેઠાણી;
સતી ધરમે સદા રહેતી, પુરા એ ધર્મને જાણી.
પવિત્ર દેહ તેની તો, હતી લાવણ્યમાં પુરી;
અધુરી ન કામના એકે, પતિના પ્યારમાં પુરી.
હવે તે આજ છે લલના, ચઢી ફેશન તણાં ફંદે;
કરી રહી આજ ખુવારી, લઢી રહી કામના જંગે.
પતિને ભુપિતો કરીને, રમે પર નર તણા સંગે,
પ્રતિદીન ભ્રષ્ટ તે થાતી, સહીને દુઃખ તે અંગે.

છતાં આનંદ માને છે, હજુએ ભ્રષ્ટ થાવામાં;
વળી આનંદ માને છે, થઈ ગુણકા એ ગાવામાં.
હતો જે દેહ શુ ચીતે, ગણાયે શ્વાનની ચાટે;
સતી ધરમે જે વખણાતી હવે થઇ સહુ માટે.
અરે અધ લાખની પુંજી, થઈ ભેગી હવે તેને;
હવેલી આગવી રાખી, ન પરવા કોઇની તેને.
મહી ફરનીચરો લાવી બનાવ્યો મ્હેલ વિલાસી;
ગલીચા જાજમો રૂડી, બીછાવી છે વળી ખાસી
લગાવ્યાં હાંડી ને તખ્તા, વળી ઝુમર ઝુકાવ્યા છે;
અરે હા ? સ્વર્ગ ભુવનનાં, વળી માને મુકાવ્યાં છે.
હવેલી એ હતી તેમાં, છુટા ત્રણ હોલ તો પાડયા,
ઉપર ત્રણ વર્ગનાં લેબલ, ખરી યુકિતથી લગાડયાં,
અરે પ્રીય પાઠકો મારા, હવે એ હોલમાં ચાલો;
નિરીક્ષણ ત્યાં જઇ કરીએ, તહાં આનંદથી મ્હાલો
ત્રીજા જે વર્ગના હોલો, વિલાસી સાધનો ઓછાં;
પથારી પાથરી સાદી દીવાબતી હતાં ધીમાં
હતાં શૃંગારનાં ચીત્રો, ભીતોએ ચો દીશે ચોઢયાં;
સુંગંધી પણ હતી સાદિ, ભીતોએ ચીત્ર પણ કાઢયાં,
બીજા વર્ગે વીલાયતની, વિવીધ વસ્તુ ભરીપુરી;
પલંગો પાથર્યાં તેમાં, ઉપર ગાદીજ મશરૂની.

વિવીધ સેન્ટો તણી મ્હેકે, મગજ તર તો થઇ જાએ;
અડાવ્યા કોચને સોફા વળી ટેબલ અને ખુરશી.
શરમને વેગળી મુકી, વિલાસી ચીત્ર ટાંગ્યાં છે;
ઘણી રંભા સમી સ્રીનાં, અધુરાં અંગ ઢાંકયાં છે.
જુવે કે કો અનુભવ લે, નપુષક ભોગને ઇચ્છે;
હતી શોભા તહાં એવી, હવે હોલે પળો પહેલે.
પહેલા વર્ગમાં જાતાં, કમી ના ત્યાં કશી દીઠી;
સુંવાળી સેજ બીછાવી, ઉપર ચાદર છે ફુલોની.
ફુવારા સેન્ટના વરસે, અખીલ એ હોલ મધમધતો;
ગલીચા રેસમી છાયા, હતા હાંડી ઝુમર તખતા
ભીંતોએ ચીત્ર બે રંગી, ઘણી રંભા સમી નારી;
ઉઘાડે અંગ સર્વાંગે દીધી ટાંગી ગણી સારી.
રતીરસ મસ્ત થાવામાં, મદીરાપાન હસ્તીમાં,
શીશા વાઇન અને વીસ્કી, બીલોરી કાચના પ્યાલા;
હતો આ હોલ સવોળે, મહીં વ્યંડળ ધરે વાજી.
નપુષક ભોગવે નારી, હતી એ ગોઠવી બાજી;
હતું એ મહેલની આગળ, વળી "વિલાસ મંદીરનું"
રૂડુ લેખક લગાવ્યું છે, ઘણાનું એજ મન ગમતું;
ઘણાં નરનારીઓ ઇસ્કી, હવે અહિં આવતાર હેલે;
પુરી મન મોજ માનીને, વળી ખીસ્સાં ખરચ પામે.

હલા બીજા ત્રીજા નામે, વળી જે વર્ગ પાડયા'તા;
વિલાસી શહેરની સ્રીઓ, તણા ;પણ વર્ગ પાડયા'તા;
તહાં તે આવતાં રોજે, ઉડાવી લ્હેરને જાતાં
શેઠાણીને ચુડીવાળો, દલાલી તેહની ખાતાં;
પહેલા વર્ગમાં પોતે, રહે મુંબઈની શેઠાણી.
હરાતું ધન ધનીકોનું કરે કોમળ એ શેઠાણી,
થઇ એ રીતથી પોતે, હવે મુંબઇની શેઠાણી.
ગુણીકા ગૃહે અધીષ્ઠાતા, પ્રપંચી નાર પાપીણી.

ગુલજાર ગુણકા.

હવે નીજ નામને બદલી, ધર્યું છે નામ "ગુલઝારી"
ગુલે ગુલજાર એ ગુણકાજ ગણાઇ છે કલકતે;
તવંગર કે ગરીબો સૌ વકીલો કે અમલદારો.
સહુ ગુલજારને ઝંખે, ગણીને મરતબો સારો
મીટીંગો કે વિવા વખ્તે, થતો મેળાવડો મ્હેફીલ.
વળી કો પારટી મધ્યે, થતી ગુલજાર ત્યાં સામીલ
વળી કો નાર પર નરકો, કદી આશક થયો હોયે.
ઘણાં ફાંફાં ભલે મારી, થયો નિરાશ તે પોતે;
ભલે હો દેવની કન્યા, ભલે લક્ષાપતિ કો'હો.
ભલે અધીકારી કોઇ હો બધુ ગુલજારને ઓહો. !
મુદતસર મેળવી આપે, કંઇ દુઃખ એમ કાપે છે;
અરે ગુલજારને તેથી, સહુ સન્માન આપે છે.

સતી વિનોદા પર ગૂલજારનો પંઝો.

હતાં એ શહેર કલકતે, વિનોદા ચંદ્રને નામે;
સુખી એ દંપતી સારાં, સદા સ્નેહે અને કામે.
વિનોદા છે સતિ સારી, કરે પતિ ચંદ્ર તણી સેવા;
સતીના માન સાચવતા, પતિ પણ હતેના એવા.
હતી રૂપ ગુણમાં ચઢતી, અરે દેવાંગના કંરતાં,
વિનોદા નામની વાતો, જનો જયાં ત્યાં અરે કરતા,
અધમ કામી તણો ડોળો, અરે પણ ત્યાં જઇ ઠરતો;
નરાધમ કોઇ જન જોઇ. પ્રપંચી જાળ પાથરતો,
ફસાઇ જાળમાં પોતે, અરે એ દુષ્ટ તો જાતા;
સતીને શ્રીહરી રક્ષે, કશા આઘાત ના થાતા,
ઘણા કંઇ ગોઠવ્યાં ઘાટો, વિનોદા પ્યાર કરવાને,
છતાં ઉંધા પડયા પાસા, વિનોદા પ્યાર કરવાને.
ઉપાયો સર્વ યોજીને, હવે હેઠે પડયા હાથો;
તજી આશા નિરાશામાં, અતિ રોષે ફરે રાતો.
પડયું ત્યાં નામ છે કાને. અરે ગુલજારનું તેને;
ગયો બિહારી ત્યાં ધાઇ, કરી વાતો બધી તેને.

રકમ સારી દીધી તેને, પછી ઇનામ ઉપરનું;
ગુલજાર–બિહારી એ ફીકર રહેજો, વચન ગુલજાર વાણીનું
લેખક–કરીને વાયદો કાઢયો, ગયો છે ઘેર બિહારી;
વિનોદા કેમ સપડાયે, વિચારે એજ ગુલજારી.
વળી એક શેઠને ત્યાંતો, સંગીતનો જલસો;
હતી ત્યાં મુખ્ય ગાયીકા, અરે ગલજારનો જલસો.
વિનોદાને પતિ પ્યારો હતો જે ચંદ્રના નામે;
થયું જલસે નિમંત્રણ તો; જવાનું ચંદ્રને નામે.
રજા માગે વિનોદાની અરે એ ચંદ્ર જાવાને;
વિનોદા તે નહી ઇચ્છે, પીયુ વિભક્ત થાવાને.
મહા કષ્ટે રજા માગી. ગયો છે ચંદ્ર જલસામાં;
પતિ વિરહે ઝુરી પડતી, વિયોગી આજ તેવામાં.
ગયો જયાં ચંદ્ર જલસામાં, હતી ગુલજાર ત્યાં ગાતી.
અનેરા ભાવ પ્રગટાવી; હતી ગુલજાર ત્યાં ગાતી.
કટાક્ષો નેનના મારી જીગર ઇશ્કી કરે જખમી,
બદનમાં ગુલબદનગોરી, ચલાવી રહી મદન દોરી.
મદન ત્યાં ચંદ્રને વ્યાપ્યો, દીઠી ગુલજાર નખરાળી;
વિનોદાને ગયો ભુલી, રહ્યા તારછી નજર ભાળી.
દીઠીએ ચંદ્રની સ્થીતી, ગઇ ગુલજાર ચેતી ત્યાં;
ખતમ જલસો કરી સતવર, જણાવ્યું ચંદ્રને સાને,

ગુલજાર–મહેલે આવજો મારા તહાં આ ભેટશે હારા;
રૂડો ત્યાં રંગ માનીશું, પધારો સાંજરે પ્યારા,
લેખક–ગઇ ગુલજાર એ ત્યાંથી, સીધાવ્યો ચંદ્ર પણ ત્યાંથી;
થઇ ગડ ભાંજ ચંદ્રને, રવી નમતો હતો જયાંથી.
થઇ વેળા હવે જયારે; જવા ગુલજારના મહેલે;
વળી જોયું વિચારીને વિનોદા સ્નેહને તોલે
ચઢી ગુલજાર નખરાળી, વિનોદા સ્નેહ આગળ તે;
સુતી મુકી વિનોદાને. કર્યો વિચાર જાવાને.
દશા પલટાય છે જયારે, બધુ બદલાઇ જાયે છે;
બધા પ્રતિકુળ સંજોગે, બુરા વિચાર આવે છે.
સગાને સ્નેહીઓ બુરાં, શીખામણ આપતાં જયારે;
કુમાર્ગે કો ચડાવે તો, અતિ સ્નેહી ગણે ત્યારે.
હતો આ ચંદ્ર તો કેવો, અરે આદર્શ સંસારી;
સતી ધરમે સદા રહેતી, વિનોદા તેહની નારી,
વિનોદા સંગતે રહીને, અમીફળને સદા ખાતો;
હવે વિષ્ટા તણાં ભોગે, બની ગંધવ અરે ધાતો.
મુકી છે ઉંઘતી નારી, નિશાએ ચંદ્ર તો ચાલ્યો;
ગયો ગુલજારના મહેલે, અજીઠું આજ ખાવાને.
તજી રંભા સમી નારી, ગયો ઉતાર આલમનો;
સીરસ્તો કુળનો ત્યાગી, ગ્રહ્યો છે માર્ગ જાલીમનો,

ફસાવ્યો ચંદ્રને પુરો, અરે ગુલજારના પ્રેમે;
વિનાદાને ગયો ભુલી, હવેના છુટતો કેમે.
વિધીએ જે લખ્યુ હોશે, કશો ના ફેર થાએ છે;
ઘણા તપસી પડયા લપસી, ઉતરતું એજ આવે છે,
ખરે મુબઇની શેઠાણી, બની ગુલજાર તું હાવે;
હવે ગુલજાર પાપોથી હજુ તુ બાળશે કંઇએ.
શરમ ત્યાંગી બની નીર્લજ, પછી શું હોય કહેવાનુ;
નથી પરવા તને કોની, પછી શું હોય કહેવાનુ.
હવે ડર દેવનો રાખી, કહે તું ચાલશે કયારે;
નથી કંઇ માલ પુછવામાં. મઝા માને છે પાપોમાં
અરે કમબખ્ત નાદાની, કરી તેં પાપમાં પડતાં;
જીગર તુ કેમ ચાલ્યું છે, વિનોદાને જરા નડતાં.
પુરૂષો પાપમાં પડતા. સ્ત્રીઓનો દોષ શાનો છે,
ચઢે કુમારગે નારી, પછી એ દોષ કોનો છે,
હવે ગુલજાર મન ધારે, વિનોદા આવસે તાબે,
બિહારી મન મનાવાને, વિનોદાને લઉ તાબે.
હતી શોખીન વિનોદા, વળી સંગીતના નાદે;
વિચારી ઘાટ ગુલજારે, ગઇ સંગતના બ્હાને.
હતી સંગીતમાં પુરી. અરે ગુલજાર એ ગુણુકા;
વિનોદાને શીખાવાને, જતી ગુલજાર એ ગુણુકા,

થઇ છે ગોઠડી બેને, હવે ગુલજાર વિનોદા;
હંમેશાં આવતી હેતે, વિનોદા ઘેર ગુલજારી.

શીખવતી સાથ સંગીતે રતીનું શાસ્ત્ર હુલાસે;
રસીક એ શાસ્ત્રને રંગે, વિનોદા શીખતી હાંસે.

પુછ્યું એક દી વિનોદાને, વખત જોઇને ગુલજારી
વદો સાચું વિનોદાઓ, પતિ તમને ન કયમ ચાહે.

તમારા રૂપને ગુણની, કદર તે તો નથી કરતા;
પતિના પ્રેમની ખામી, જશે શું જન્મ તમ વરથા,

તમો રંભા સમાં ત્યાગી, અવરને એ શું ચાહે છે;
છતાં એ તેહની ઇર્ષા, નાહિ તમને શું આવે છે.

અરે બેની વદે એ શું, પતિના દોષ શા જોવા;
ન નિંદા પારકી કરવી, નકામા મેલને ધોવા.

સતી સ્ત્રીએ કદી નાએ, પતિના દોષ જોવાએ;
પતી આજ્ઞે અનુંસરવુ, સતિનો ધર્મ એ હોયે.

હજુના ભાન દુનીઆનું, વિનોદા ના થયું તમને;
કથન છે આપનું સાચું, છતાં અપવાદ તેમાં યે
સતિ જે રાખતી રીતી, પતિ પણ એમ જો વર્તે
ન હોયે તોજ કહેવાનું, ભલે છો એમ તે વર્તે

પતિ હોયે દુરાચારી જતો વેશ્યા ગૃહે દોડી;
ભલે પતી દેવ જેવા પણ, ગણાયે કીમતી કાંડી.

પ્રભુનો ન્યાય સરખો છે, ભલે નર હોય કે નારી,
પુરૂષો મન ગમે મ્હાલે, સ્ત્રીઓ શું કેદમાં જારી.
નથી એ ન્યાયની રીતી, સ્ત્રીઓ શાને હશે બીતી;
પુરૂષો જાર રમતા જો, સ્ત્રીઓની તજી ભીતી.
યથા રાજા તથા પ્રજા કહે છે શાસ્ત્ર પુકારી;
પતિ જેવો સતી તેવી, રહેવા છે અધીકારી,
વીચારી ન્યાયની વાતો, દુખી બેની થતી શાને
પતી તુજ જારને રમતો, તું તો એ મારગે જાને.
છબીલો કોઈ ખોળી લે, પુરે મન કામના તારી;
પતીની આશને ત્યાગી, શીખામણ એજ મારી.

વિનોદ—સખી આ શું વદે વાણી, સુણીને ક્રોધ ઉપજે છે;
પતી મારો દુરાચારી, કદી ના હોય, શું કહે છે. ?
કરે પરનાર થકી ચારી. સતીનો એ ન મારગ છે;
હવે એ વાત ના ઉચારો; સતીનો એ ન મારગ છે.

ગુલજાર—તમો બેની નહી માનો; પ્રત્યક્ષ આવો દેખાડું;
પતિ બાહેર તમ જાઓ; તમો તે વખ્તે આવોને.
સીધાં મુજ ઘેર તો આવો; પતિતમ જે રમે જારી
પ્રત્યક્ષ તે નીહાળાવું ભરમ તમ ભાગસે ભારી.

[ખ]ક—કહીને એટલું ઉઠી ગઇ ગુલજાર નીજ ધામે
કરે વિચાર વીનોદા. ખરે તો શું હશે આમાં

વિનોદ જાણતી હજુએ, હશે ગુલજાર શેઠાણી;
હશે કુળવાનની કન્યા, વળી કો સાયની રાણી.

વિચાર્યું સાંજરે જાવા, પતિના દોષ જોવાને;
પતિના પાછળ ગઇ રાત્રે, પતીના દોષ જોવાને.

હતું વિલાસ મંદીર જ્યાં, વિનોદા આવી ત્યાં રાત્રે;
મળી ગુલજારને જઇને, ગણી એનેજ સુપાત્રે.

મળ્યા ગુલજાર વિનોદા, કરી કંઇ ગોષ્ટીતો છાની.
વિનોદાને પછી લઇને, ગઈ ગુલજાર તો છાની.

જઇને હોલમાં જોયું, રમે છે ચંદ્ર જ્યાં જારી;
થઇ વિસ્મય વિનોદાત્યાં, પતીસહ જોઇ પરનારી.

અતિ વ્યાકુળ થયું તન છે, નીહાળીને વળી પાછી;
બીજા હોલે જહાં આવી સુંગંધી કાંઇ સુંઘાડી.

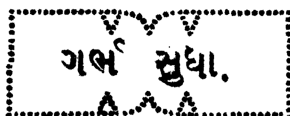
થઇ બે ભાન તે વેળા, બિહારી આવીઓ તેવે;
પથારી માંહી પડી છે, હતી બેભાન જ્યાં તેવે.

વિનોદા છે સતી તેનું, અહીં બેલી નથી કોઇ;
હતી ગુલજાર પણ તેતો દુરેથી છે રહી જોઇ.

હવે આરામ લ્યો વાંચક, અધુરી રહી અહીંથી જે
કહે કઠલાલકર એવું, પુરી પંચમ થશે ભાગે.

ભાગ ચોથો સમાપ્ત.

ઢાંગી ભુવા જતીઓમાં અને વીલાયતી દવાખાનામાં
પૈસાની બરબાદી કર્યા પછી.

નામની દવા વાપરવાથી સેંકડો નીસંતાન સ્ત્રીઓએ બાળકની પ્રાપ્તીનો લાભ મેળવ્યો છે.

કદી બાળક ન થયું હોય, અધુરા માસે ગર્ભસ્રાવ થતો હોય, બાળક નીર્મોલ્ય મુડદા જેવાં જન્મ પામતાં હોય, તો

ગર્ભ સુધા,

વાપરવાથી એ બધા દોષ દૂર થઈ જાય છે અને તંદુરસ્ત બાળકનો જન્મ થાય છે.

ગર્ભ સુધા.

ની કીંમત ફક્ત રૂપીઆ સાત છે. દવા વાપરવા છતાં ફાયદો ન થાય તો પૈસા પાછા આપવામાં આવે છે.

લખો—

બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ.

મુ. નડીઆદ

મુંબાઇની શેઠાણી

યાને

શુધરેલી સુંદરી

ભાગ—૫ મો.

(ગંઝલ)

કર્તા—ગઈતી ઝેર આપીને અરે શેઠાણી એ જ્યારે
હતું ધાર્યું હવે તેણે સીધાવ્યા શેઠતો સ્વર્ગે ૧
ગઈ તે ઝેર આપીને ચુડીવાળા સહે ફરવા
અધમતા અંગ ધારીને થઈ ગુલનાર તે ગુણકા ૨
દશા શું શેઠની અહિંઆં થઇ વાચક વિચારોને
મૂકીને શેઠને સુતા ગમ્યું જાવું એ નારીને ૩
લઇને સર્વ દાગીના ગઈ દીલદારના સંગે
સુવાડી શેઠને સ્હેજે ગઇ દીલદારના સંગે ૪
સવારે સૂર્ય તો ઉગ્યો દીધેલાં શેઠનાં દ્વારો
નિહાળી પોળના લોકો ઘડે છે કંઇક વિચારો ૫
ગયા શું શેઠ કો ગામે લઇ શેઠાણીને સાથે
થયા લોકો ઘણા ભેગા અહયા વિધ વિધ તે વાતે ૬

દીધેલી બહારની સાંકળ છતાં તાળુ નથી વાસ્યુ
અરે તેથી ખરેખર તો ખરૂ કૌતક હવે ભાસ્યુ ૭

ઉઘાડયું દ્વાર લોકોએ પ્રવેશ્યા મહેલની માંહે
જનો ન્યાળી જુવે જ્યાંતો થયા વિસ્મય બધા ત્યાંહે ૮

ઉઘાડી છે ત્રીજોરી તો વળી પેટી પટારાં તો
કરી ખાલી બધાં ખોખાં મૂકયાં છે દુર તાળાંતો ૯

વ્યવસ્થા હિન છે ચીજો જનો જોઈ ચમકતા તે
જનો વિચારતા એવું થઇ ચોરી ખરી રીતે ૧૦

ગયા સહુ માળ પર જોવા નવીન પણુ ત્યાં નિહાળ્યું છે
સુતા છે શેઠ શય્યામાં નજરથી એહ ભાળ્યુ છે ૧૧

સબંધી કો જઇ પાસે જગાડે શેઠને બોલી
ગયું છે ઝેર તો વ્યાપી શકે તે શી રીતે બોલી ૧૨

અવાચક શેઠને જોઇ જઇ પાસે વળી જોયું
સીધાવ્યા શેઠ તો સ્વર્ગે જઇ પાસે જહાં જોયું ૧૩

મુખે દઈ હાથને જોયું જરા કંઈ શ્વાસ છે ઉનો
ત્વરાથી શેઠને લીધા મૂકી આવાસ આ સુના ૧૪

દવાખાને જઇ વહેલા કીધા ઉપચાર કંઇ સારા
બધા અહિં શેઠના આવ્યા કરેલા પુન્યના પાળા ૧૫

ક્રમેથી ઝેર ઉતરતું થયું ચેતન શરિરે જ્યાં
ઉઘાડી આંખને જોતાં ખરેખર ભાન આવ્યું ત્યાં ૧૬

બનેલી પૂર્વની બીના બધીએ શેઠ તો ભુલ્યા
હશે શેઠાણી કયાં મારી વિચારે શેઠજી ડુલ્યા ૧૭

ગૃહે જઇને નિહાળ્યું તો, બધાં ખોખાં દીઠાં ખાલી;
વિચારે શેઠજી મનમાં, ગઇ શેઠાણી કયાં ચાલી ૧૮

શેઠ—ઉપાડી કો ગયો નક્કી અરે શેઠાણીને પૈસો;
મુનેતો ઝેર આપીને, હરી લીધો બધો પૈસો ૧૯

સતી એતો હતી નારી, અરે એ સુંદરી મારી
પતિવ્રત પ્રેમથી પાળી, રહેતી પાસ તે મારી ૨૦

ઝુરી મુજ માટે એ મરશે કદી જીવ ઘાત એ કરશે;
અરેરે હાય એ નારી, મુને કયાંથી ફરી મળશે ૨૧

હવે હું શોધમાં જાઉં—જઇ શેઠાણીને લાવું;
મળે ના જો કદી કંઈએ ફરી પાછો નહિ આવું ૨૨

કર્તા—વીચારીને દીલે વળતાં બધાં કામો મુકયાં પડતા
પળ્યો છે શોધવા પંથે વીતી દીનો વરસ ગણતાં ૨૩

ત્વરાથી સ્ટેશને આવ્યો ટીકીટ લઈ ટ્રેનમાં બેઠો
મુખે શેઠાણીને ઝંખે જીગરમાં ક્રોધ છે પેઠો ૨૪

તરંગો અવનવા કરતો હવે એ ટ્રેનમાં ચાલ્યા
ઘડીમાં લાવું શેઠાણી ગણી મનમાં ફુલ્યા ફાલ્યા ૨૫

વળી જે પરભવે પુન્યો અને પાપો કરેલાં જે
અરે આ જન્મમાં આગળ, અરે આવી ઠરેલા તે ૨૬

હતું એ શેઠને માટે અધુરૂં પૂર્વનું દેવું
વિધિએ બાકી રાખેલું પડયું તે આ ભવે દેવું ૨૭
નટુશા શેઠની ગાડી વસઇની ખાડીમાં આવી
અભાગી શેઠના કરમે, બધાંનું પણ ફર્યું ભાવી ૨૮
હતી એક ગુડસતો સામી જણાઇ આવતી ચાલી
નિમીષમાં તેજ અથડાણી, નહીકમત કોઇની ચાલી ૨૯
થયાં એન્જીન ભુકો ભાગી, ડબા સરવે ગયા ભાગી
ઉતારૂ કંઇ પડયા દરીએ, કંઇ કુચ્ચર થયા ભાગી ૩૦
કંઈ જઇ સ્વર્ગમાં પહોંચ્યાં, સ્વજનને દૂર મૂકીને
પડયા દરીએ ગયા પણએ, જીવ્યાની આશ મૂકીને ૩૧
હવે ઓ વાંચકો મારા ઉતાવળથી જઇ જોઇએ
નટુશાની ગતી શી છે ખબર તેની જરા લઇએ ૩૨
હતા એન્જીન પાસેના ડબામાં શેઠ બેઠેલા
ખબર તેથી પડી પહેલી ગયા ચેતી અરે વહેલા ૩૩
વણીકની જાત એવી છે સમય વર્તી બધો જાણે;
ઘડીમાં શેઠ થઇ બેસે વળી દેવાળું પણ તાણે ૩૪
ફસાયે રાનમાં કોદી થઇને વાણીઆ ભાઇ
જરૂર છુટી જશે એતો કહીને બાપ કે ભાઈ ૩૫
બજારે વાઘથી ભુંડો કુંકી ચુસી નસો લેશે
વધુ બોલે વળી મારે હસી સાળા વળી કહેશે ૩૬
વણીકના ગુણ એ સર્વે નટુશામાં હતા પુરા
અગમ ચેતી હતી બુદ્ધિ બધી વાતે હતા પુરા ૩૭

અહિ જોખમ તણી આવી અણી જાણી નટુશાએ
નજર ખાડી વિષે નાખી દીઠુ છે વહાણુ તો ત્યાંએ ૩૮
કહી "જયકૃષ્ણ" તો શેઠે મૂકયું ખાંડી વિષે પડતું
જીવ્યાની આશતો છોડી નટુશાએ મૂકયુ પડતું ૩૯
પડયા જયાં શેઠ પાણીમાં તરીબાઝી પડયા વહાણે
રહેલા વહાણના લોકે લીધા એ શેઠને તાણી ૪૦
નટુશાને લઇ નૌકા, ગઇ દરીઆ વિષે ચાલી
સૂતાતા શેઠ બેહોશે ગઈ નૌકા હવે ચાલી ૪૧
ધર્યાતા દાગીના અંગે બંધા તે તોં હરી લીધા
હવે નાહ્યા અરે ધોયા સમાએ શેઠને કીધા ૪૨
હતો જે પાસમાં પૈસો લીધો તો ખર્ચ માટે જે
લીધો એતો બધો લુંટી ખરો આ ભક્ષ માને તે ૪૩
કુંઇ કાળે વળી શાતા થયા છે શેઠ તો બેઠા
નજરથી ન્યાળી સાગરને મહા ઉચાટ તો પેઠા ૪૪
અહાહા શી ગતી મારી થઇ છે આજ દુખકારી
હવે કયાંથી મળે નારી બધી ભીડાઇ છે બારી ૪૫
વણીક ચોધાર ત્યાં રડતો વિવિધ વિલાપ તે કરતો
મ્હને ઉતારશે કયાંતો હશે આરામ શુ ત્યાંતો ૪૬
વણીકની આ દશા જોઇ બધાએ પાસ આવીને
રડો શાને તમે ભાઇ દુખે ઉદગાર લાવીને ૪૭
બચાવ્યા જીવતાં મરતા છતાંએ કેમ છો રડતા
અમારી સાથ આવોને રખે અમથી તમે ડરતા ૪૮

રડી આંખો કરી રાતી પુછે છે શેઠ ધીરેથી
મુને કયાં લઇ જશો ભાઇ ન ઉતર્યું દુખ શીરેથી ૪૯
હતો મુજ પાસ જે પૈસો, બધો કયાં ગયો તેનો
નથી પતો મુને લાગ્યો જરા ઉચાટ છે તેનો ૫૦
વળી ઉચાટ છે બીજો લઇ નારી ગયો કોઇ
જતો હું શોધવા તેને દુખે તેને રહ્યો રોઇ ૫૧
અચાનક આંહી આવ્યો છુ ગતી મારી થશે કેવી
કર્યો નિશ્ચય હવે જગ્યા સ્વીકારી સ્વર્ગની લેવી ૫૨
દુખોમાં દીન વીતાવ્યા ઘડીના સુખની આવી
દગો રાખી અરે મારૂ વિધાતાએ ઘડયુ ભાવી ૫૩
તમારા ચર્ણમાં મારૂ હવે માથુ પડયુ આવી
પ્રભુ બદલો બધો દેશે, ઉગારો રહેમજો લાવી ૫૪
સુણી આ શેઠની વાણી વસેલા વહાણના લોકો
વદયા વાણી વળી એવી સરસ આ જોઇને મોખો ૫૫
ધીરજ તું ધારજે ભાઇ નથી ધોખો અહિ કાંઇ
અચાનક તુજને અર્પ્યો અમારા વહાણની માંહી ૫૬
પડયો તું તો પ્રભુખોળે હવે તુ જાણજે એવું
સુખે તુ જીંદગી જાશે દુખોનું નામ ના લેવુ ૫૭
વળીકો આવશે બંદર, તહાં ઉતારશુ તુજને
પછી મન ચાહે ત્યાં જાજે બધીએ છુટ છે તુજને ૫૮
વળી શાતા સુણી વાણી અરે એ શેઠને હાવે
મળીને સર્વને રહેતો બધી વાતો કરે ભાવે ૫૯

મહા સાગર વિષે નૌકા મજલ એ કાપતી જાતી
અનેરી શેઠના મનમાં અરે આશાજ ઉભરાતી ૬૦
ઉતરશું બંદરે જઇને પછીથી ચાલતા જઇશું
કમાણી કંઇ કરીશુંને ખરચ એ મેળવી લઇશું ૬૧
પછીથી ગાડીએ બેસી મુસાફરી દેશમાં કરશું
વળી ગૃહદેવીને માટે બધાં તીર્થો ફરી વળશું ૬૨
ત્રીલોકે તે ગઇ હોશે તહાંથી લાવશું તાણી
નરાધમ તેહને મારી ભરાવું હું હવે પાણી ૬૩
લઇએ સુંદરી સંગે જઇ મુંબઇ તણા મહેલે
રમીશું લ્હેરમાં રેને ચુમીએ ગુલચમન ગાલે ૬૪
ભુલ્યા છે ભાન એ તનનું સમજતા મહેલમાં બેઠા
અરે આ વહાણ સાગરની બધી બાબત તજી બેઠા ૬૫
કરે શેઠાણીની પાશે અરે વાતો વળી જેવી
હતી કર નેત્રને મુખની થતી ચેષ્ટા બધી તેવી ૬૬
પડયો હંટર તણો ફટકો અરે એ શેઠની પુંઠે
વિચારોનાં વમળ તોડી, પોકારી શેઠ તો ઉઠે ૬૭
નજરથી મહેલ નાઠો છે ગઇ શેઠાણી છે નાસી
જુવે છે શેઠ ન્યાળી તો, વિચારે છે દશા આશી ૬૮
લઇ હંટર ઉભો સામો, અરે યમદુત જેવો કો
વદયો વાણી તહાં વળતો સુણો ઓ શેઠીઆ લોકો ૬૯
અમારૂ સ્થાન આવ્યું ઉતારો ત્યાં તમારો છે
તમોને ત્યાં લઇ જઇશું ઇરાદો એ અમારો છે ૭૦

ત્વરાથી પાછળે આવો, જરા અંદેશ ન લાવો
તમારો આંહીના ચાલે કદી હા, ના તણો દાવો ૭૧
સીતમ તમ પર ગુજારીશું કરીશું દીલ ધારીશું
વધુ ચકચાર જો કરશો, વગર મોતેથી મારીશું ૭૨
અમલ અહિંઆં અમારો છે, અમો સરકાર પણઅહિંના
અમારી આણ અહિં ફરતી અમોને કો કહે કંઈના૭૩
અમેતો ચાંચીઆ લોકો અમારો એજ છે ધંધો
હુંતો સરદાર છું તેનો અમારો એજ છે ધંધો ૭૪
તમારી પાસનો પૈસો બધો લુંટી લીધો પુરો
તમોને વેચશું જ્યારે બધો શોદો થશે પુરો ૭૫
બધુએ શેઠ જ્યાં સમજ્યા થયા બેહોશ જાણીને
તહાં હંટર તણા ફટકા લગાવ્યા પીઠે તાણીને ૭૬
ઝડપથી શેઠ તો ઉઠયા ઊતરીઆ વહાણથી નીચે
થયા આગળ પુછ્યા વિના, દુખેથી દાંત તો ભીચે ૭૭
જતો પાછળ ધીમે ધીમે અરે સરદાર એ શોખે
જતાં અહિ શેઠજી મનમાં વિચારો ભાવીના ગોખે ૭૮
હતી વસ્તી ઘણી થોડી બધાએ માછી લોકોની
ઉજાળી વર્ણની ત્યાંતો બીજી વસ્તી ન'તી કોની ૭૯
નીકળીઆ બહાર વસ્તીની નટુશાને ઉભા રાખ્યા
અતિશય સ્નેહ દાખીને કસી પાટા વળી બાંધ્યા ૮૦
નટુશાને લીધા દોરી પુઠે સરદારની જાએ
અરે ક્યાં જાય છે દોરી નટુશાથી ન જોવાએ ૮૧

હતી નિર્જન ભુમિ આતો નટુશા તો અનુમાને
પગે કાંટા અને કંકર ઘણાએ ચાલતાં વાગે ૮૨
પડે ખાડે ચઢે ઢાળે નહી દીશા કંઈ સુઝે
ઉઝરડા અંગમાં થાએ છતાં કો ના ખબર પુછે ૮૩
નટુશા ધારતા મનમાં કળા કિસ્મત તણી કેવી
કહાં મુંબઇ તણા મહેલો હવા કયાં રાનની લેવી ૮૪
પતન કયાં સાગરે મારૂ કહાં જીવન તણી દોરી
અધુરી આપદા અહીંઆં લીધી હાથે કરી વ્હોરી ૮૫
લઇએ ચાંચીઆ લોકો અરે એ શેઠને જાતા
મહા જંગલ તણા રસ્તે ઉમંગેથી અરે જાતા ૮૬
કરી છે શેઠની આંખો પ્રથમથી બંધ બાંધીને
ન રસ્તે તે જઇ જાણે કદી અનુમાંન બાંધીને ૮૭
અરે તે દીનભર ચાલ્યા રવી પણ મેળ બેઠો છે
અહીંઆં શેઠના મનમાં મરણ ભય સ્હેજ પેઠોછે ૮૮
હવે જીવ્યા તણી આશા નટુશાએ વળી છોડી
પ્રભુનું નામ ઉચ્ચારે હવે એ હાથને જોડી ૯૦
પુરો અંધકાર જયાં જામ્યો નટુશાને ઉભો રાખ્યો
વળી તે આંખનો પાટો પછી છોડી ધીરે નાંખ્યો, ૯૧
નિહાળે છે નટુશાતો મહા જંગલ દીઠુ ત્યારે
વળી અંધકાર દેખીને બહુ ગભરાય છે ત્યારે ૯૨
ઉભા છે ચાંચીઆ લોકો દીઠા છે એ નટુશાએ
થયો ભયભીત ભારે એ પ્રભુ આ શું હવે થાએ ૯૩

નટુશાને લઈ સાથે પછી એ ચાંચીઆ ચાલ્યા
જઇ થોડે દુરે ઉભા, વળી છે શેઠને ઝાલ્યા ૯૪
ઉપાડી એક ત્યાં શીલા, ગુફામાંહી સહુ પેઠા
વળી ત્યાં શેઠને પહેલા અરે આગળ કરી દીધા ૯૫
હતું ત્યાં ઘોર અંધારૂં કર્યો પ્રકાશ દીવાનો
ગુફામાં ઉતર્યા સરવે, સરળ છે માર્ગ જાવાનો ૯૬
હતી સીડી ચણેલી ત્યાં વળી છોબંધ વાળીતે
નટુશા સાથ એ લોકો બધા સંભાળીને ઉતરે ૯૭
ઉતરતો જેમ ઉંડે તે બધું બિહામણું લાગે
સરસ છે કામ શોભીતું નટુશા જીવતો ભાગે ૯૮
ગયા ઊંડે ઘણા ઉતરી તહાં ચોગાનતો આવ્યું
બનાવ્યા હોલ ચોપાસે નજર જન કોઇ પણ નાવ્યું ૯૯
સુશોભીત પુષ્પની વાડી, વળી છે હોજ પાણીનો
છતાં ઉચ્ચારના થાએ, અરે કો પ્રાણી વાણીનો ૧૦૦
શીટી સરદારની વાગી અરે એવે સમે ત્યાં તો
અરે જન એક ત્યાં આવ્યો સુણ્યો એ સાદ છે જ્યાંતો૧૦૧
ઉભો કુનીંશ બજાવીને હુકમ સરદારનો સુણવા
વળી સરદારને એતા ગયા કંઇ વાતને કરવા ૧૦૨
કરીને વાત તે આવ્યા ગયો સરદાર એ ત્યાંથી
ઉઘાડી બારણું બીજુ ગયો સરદાર એ ત્યાંથી ૧૦૩
બીજા જે ચાંચીઆ લોકો નીમેષે તેજ વેરાયા
હવે અહિં શેઠની ડરથી બધી કંપી રહીકાયા ૧૦૪

રહ્યો નોકર હતો પેલો લઈને શેઠને ચાલ્યો
જુદો એક હોલ ઉઘાડી મહીતો શેઠને ઘાલ્યો ૧૦૫
ગયા સહુ ઠામ પોતાને નટુશા કેદમાં નાખી
ન ખાવા કે પીવા કેરી કસી દરકાર ના રાખી ૧૦૬
ભુખે દુખે વિતાવી છે નટુશાએ બધી રજની
અહિં એ સાંભળી પેલી અટુલી એકલી સજની ૧૦૭
સવારે સૂર્ય તો ઉગ્યો અહિં પ્રકાશ પણ આવ્યો
નટુશાતે રહ્યા જોઈ નીકળવા તે નહિ ફાવ્યો ૧૦૮
ઘડી દીન એ ચઢયો જયારે તહાં સરદાર તો આવ્યો
નીરખતાં નોકરે આવી સરસ સોફો છે બીછાવ્યો ૧૦૯
અનુચર એક હુકમથી ચપળતાથી ગયો ચાલી.
ઘડીમાં આવીઓ પાછો, લઈ એક સુંદરી ઝાલી ૧૧૦
અહાહા રૂપ તેનુ શુ ભભુકી તે રહ્યું તેજે
શશીથી સુંદરી ચઢતી નીહાળી આજએ તે જે ૧૧૧
વરસ તે સોળની એતો ખીલેલી એ કળી સમસી
રહી છે દુખમાં તોએ રહી અમી ધારતો વરસી ૧૧૨
પ્રવરશા હોઠ છે રાતા ભ્રમર શું કાળુ લાંછન છે
ગુલાબી ગાલમાં ખાડા પડયા દુખે દહ્યું તન છે ૧૧૩
છતાં સૌન્દર્યમાં ખામી જરા ના આવતી જોતાં
સુકાયાં નેત્ર છે કુણા અરે બાળા તણાં રોતા ૧૧૪
હતો સરદાર જયાં બેઠો તહા બાલા કીધી ઉભી
હતો જમદુત જેવો જ્યાં બીચારી બાળ ત્યાં ઉભી ૧૧૫

વધારી દેહ સરદારે થયો જાડો અતિશય તે
વળી કાળો હતો એવો ખરો કાજળ તણો કટકો ૧૧૬
વસે જેમ મેઘમાં વિજળી દીશે એ સુંદરી તેવી
અસુરો હાથ આવી છે ખરે સાક્ષાત આ દેવી ૧૧૭
વદયો સરદાર ત્યાં વાણી, થશો કે માહારાં રાણી
મૂકીને આંબળો મનનો ભરી આશા વદો વાણી ૧૧૮
સ્વીકારી લે ગણી તારો અમારો દાવ આવ્યો છે
પરણવા તાહરી સાથે તને તો આંહી લાવ્યો છું ૧૧૯
વદીનારી તહાં વાણી અતિશય ક્રોધ લાવીને
પ્રપંચી કાંઈ ના વળશે મનેતો આંહી લાવીને ૧૨૦
દુખેથી દેહ આ પાડુ છતાં તારૂં નહિ ચાલે
પ્રભુ તુજ કૃત્યનો બદલો જરૂર તુને હવે આલે ૧૨૧
મુને દુખે રીબાવો છો પ્રભુએ નાશકે સાંખી
અહિં એકાંત ના જાણો પ્રભુ આંહી રહયો ઝાંખી ૧૨૨
સુણી સરદાર તો બોલ્યો પ્રભુ તારો નહિ આહી
નહિ માને બલીદાને હોમાસે કુંડની માંહી ૧૨૩
અમો નવરાત્રીનો ઉત્સવ જઇને મંદીરે કરશું
તહાં સોજીવના ભોગો જઇને દેવીને દઇશું ૧૨૪
ઉગરવું હોય જો તારે કહ્યું તું માનજે મારૂ
નહિતો જાનથી મરતા જીવન એળે જશે તારૂ ૧૨૫
સુણી વાણી બધી એની વિચારે સુંદરી મનમાં
અહિં કોઇ નથી મારૂ મરણ છે આખરે મનમાં ૧૨૬

કપટ જોઉ કરી તેમાં ફૂળે જો.કામ ત્યાં મારૂં
નહિતો હાથથી મરવું ખરૂ છે વૃત્ત એ મારૂં ૧૨૭
વિચારીને વદી વાણી સુણો સરદાર ઓ શાણા
અતિ આગ્રહ તમારો છે સ્વીકારૂં હું તમો શાણા. ૧૨૮
મુને ત્રણ માસનું વૃત્ત છે પછી તમ સાથ હું પરણું
પુરી આશક તમો પર છું તમારા ગુણ શા વરણું ૧૨૯
બધી દો કુંચીઓ સોંપી છુટી મુકો.મને આંહી
ખુસીથી ખાઈને તત્પર થવું ત્રણ માસની માંહી ૧૩૦
ફુલ્યો સદદાર વાણીથી ભુલ્યો તે ભાન વાણીથી
હતો જે વજ્રથી ભુંડો વધુ પીગળ્યો એ પાણીથી ૧૩૧
દીધી કુંચીઓ બધી સોંપી છુટીએ સુંદરી મૂકી
બતાવ્યા છે છુપા રસ્તા વળી મીલ્કત બધી સુપી ૧૩૨
હવે આ સુંદરી ખાતી છુપીએ બાતમી રાખે
છટકવા ખોળતી બારી ઘણી હીંમત હજુ દાખે ૧૩૩
છતાં ના લાગતો ફાવે કદાપી તેહ પકડાયે
અરે એ બીકથી પાછી ચઢીને તે પડી જાએ ૧૩૪
રહ્યા ત્રણ માસમાં થોડા દીનો બાકી વળી આડા
હવે મરવા તણી આશા ધરી રહી શોકથી બાળા ૧૩૫
નીરાશાથી હતી બેઠી અરે એક દીન તે બાળા
નટુશા એ કરી શાને બોલાવી પાસ તે બાળા ૧૩૬
તહાં બાળા ગઇ પાસે ઉઘાડી ઓરડી દીધી
પૂછીને વાત પ્રેમેથી બધી ઓળખ કરી લીધી ૧૩૭

નટુશા બહાર આવીને સજી સાડી લીધી અંગે
સજાવ્યાં વસ્ત્ર પોતાનાં અરે એ સુંદરી અંગે ૧૩૮
હતી સરદારની આજે પરણવાની અરે અવધી
ઉમંગે તેહ આવ્યો છે મલાજે સુંદરી બેઠી ૧૩૯
ઝીણા સ્વરથી વળી બોલી, નટુશા સુંદરી રૂપે
પુરૂં વ્રત આજ કરવું છે, ભરો કાંટો પુરાં કુંડે ૧૪૦
કહ્યું તે સર્વ કીધું છે મહી એ સુંદરી હામે
અહિં સરદાર તો ઝુરે મદન વ્યાપ્યો પુરો રોમે ૧૪૧
વિરહના તાનમાં ગાતો, મને તો મોહના માતો
સુણો વાચક તમે મારા હતા એ શું હવે ગાતો ૧૪૨

સરદાર— —ગાયન—

વ્હાલાં વહેલાં આવોરે, દયા દીલમાં લાવોરે—
કાપ પડયો કાળજે હોજી.
નયન કટારી મારારે કર્યો મુને આજારીરે,
કાપ પડયો કાળજે હોજી,

—સાખી—

સજ્જનનો એ ધર્મ છે, દે યાચકને દાન;
કાયા કરે અર્પણ મને, થાશે તુજ કલ્યાણ.

ડંકો મૃત્યુનો વાગેરે, સરાપ મારા લાગેરે,
ચીર્યું તેં મારૂં ચીતડું હોજી.
ઝુરી ઝુરી હું મરતીરે; મદન તાપથી બળતોરે,
ચીર્યું તે મારૂં ચીતડું હોજી.

—સાખી—

પ્યારી પીંગળા માહારી, હું તારો હયપાળ;
સદેવંત હુંતો બન્યો, સાવળીંગા તું નાર.

લયલા–કહ્યું મુજ માનોરે, મજનુ બન્યો દીવાનોરે.
કાપ પડયો કાળજે હોજી
ફરહાદ ઝુરૂં હું તારોરે, શીરીન બની ઉગારોરે.
—સાખી— કાપ પડયો કાળજે હોજી.
રંભા કહું કે ઉર્વશી, મુખ પૂર્ણીમા ચંદ્ર
તેવું રૂપ છે માહારૂં સ્વર્ગ તણો હું ઇંદ્ર.
ઝુલે બંકાવલી મારીરે, ટળવળાવો ન ખાલીરે,
કાપ પડયો કાળજે હોજી.
ભેટો ભાવથી વ્હાલીરે, પાઓ પ્રેમની પ્યાલીરે,
કાપ પડયો કાળજે હોજી

પુરૂં ગાયન થયું તેનું પણ પણ હોમ પુરો છે
પુરો પ્રજળ્યો હવે અગ્ની તહાં સરદાર બોલાવ્યો ૧૪૩
પ્રથમ પુંજા કરી તેની નટુશા સુંદરી વેશે
કહે સરદારને હાવે કરૂ પ્રદક્ષણા ભાવે ૧૪૪
કહીને પાછળે ફરતાં કટી સરદારની ઝાલી
ઊપાડી કુંડમાં નાંખ્યો લીધો હુતાસને ઝાલી ૧૪૫
ઘડીમાં ખાખતો કીધો નટુશા સાચવી ઉભો
બધા ઉચાટને ત્યાગી નટુશા નિર્ભયે ઉભો ૧૪૬
પ્રીય પાઠકો હાવે અહિં આરામ તો લ્યોને
કહીશું ભાગ છઠ્ઠામાં, અહિં આરામ તો લ્યોને ૧૪૭
કહે કઠલાલ કર એવું, અધુરી જે રહી આંહી
અતિ રસ પૂર્ણ છઠ્ઠામાં, કહીશું તે વળી ત્યાંહી ૧૪૮

વાંચવા લાયક ઉત્તમ પુસ્તકો.

મુંબાઇની શેઠાણી

ભાગ ૬—૭—૮

(ગજલ)

અહિં ગુલજારને પંજે. વિનોદા તો ફસાઇ છે.
જનાધમ નાગણી નારી. ખરેખર એ કસાઈ છે.
હજારો કુળવધુઓની અહિં લજ્જા લુંટાયે છે;
સતિ કે શંખણી નારી, બધી અહિંઆં ફસાયે છે.
અહા કમજાત એ કુલટા, ગણે ના પાપ તેમાં તો;
તથાપી તે ગણી ધંધો, ગણે રાજી એ જેમાં તો.
સતીત્વે છે સુરી શ્યામા, વિનોદા એજ આવી છે;
હવે હિણ ભાગ્યથી તેને, ભુલાવી તેહ ભાવી છે.
સુંઘાડી કંઇ દવા તેને, ઉંઘાડી તો દીધી તેને;
તજાવ્યું ભાન વિનોદા, હવે ના શુદ્ધિ છે તેને.
વિતાવ્યો કાળ કંઇ એવો, બધુએ શુન્ય ભાસે છે;
વિનોદા ને અરે અહિંઆં, હવે તો જીવ શ્વાસે છે.
અસર ઓછી દવા કેરી, ધીમે ધીમે થવા માંડી;
નયન ઉઘડયાં ધીમે રહીને, ધબકવા નાડીતો માંડી.

ઉભી ગુલજારતો ભાવે, વીજનથી વાયરો નાખે;
બીહારી પણ ઉભો પાસે, મુખેના કોઇ તે ભાખે.
વિનોદાને વળી શાંતિ, હતી ભયભીત પણ કાંતિ;
ઉઘાડી આંખ તે જુવે, હૃદયમાં તે ધરી ભ્રાંતિ.

દીઠી ગુલજારને બેઠી, વિનોદા ધીરતો લાવી;
વદી બેની અહો મારી, દશા શી રીત થઇ આવી.
જરા પાણી પછી પીધું, વળી ખાવા કંઇ દીધું;
ઉઠાડીને પથારીથી, પછી મુખે થકી કીધું.

વદી ગુલજાર મોઢેથી, અહો બેની ? અહો બેની ?
થયું શું તુજને આતો, ખબર પડતી નથી તેની.
અમારા હોશ તો ઉડયા, દશા તારી નીહાળીને;
થઇ મુજવણ ઘણી ભારે, તુને બે ભાન ભાળીને.

હવેના શોચસો બેની, પ્રભુએ સારૂ કીધું છે;
કરીને પૂર્ણ ઉપકારો, તુને જીવન દીધું છે.
પતિ કુછંદમાં દેખી, તુને આ રોષ આવ્યો તો;
ભુંડી આતો સખી તારી, તુને સંદેશ કહાવ્યો તો.

ક્ષમા ઓ બેન તું કરજે, દીલે કંઇ ધ્યાન તું ધરજે.
વિચારીને ડગો ભરજે, પતિ પરના ફીટી મરજે.
દુઃખે તુજ દીલ શોષાતુ, પતિ તુજ દીલ દોષાતું;
રમે નારી ખુલી બારી, સખી મારી ખુશીથી તું.

હવે તું વ્હેમ મેં ટાળ્યો, બતાવીને નજરથી તો;
મુને તું દુખની જવાળા, જીગર માંહે પ્રજળતીતો.
મધુરી દેહ આ તારી, ખીલી વાડી સમી સારી;
કરી હાથે સખી મારી, સુકાવે તું વિના માળી.

વિનોદી—

વિનોદી ત્યાં વદી વાણી, સખી તું શું અહી બોલે;
બધી એ વાત છે ખોટી, બુરૂ અંતર અહીં ખોલે.
પતી મારો રમે જારી, થશે તે જાતનેં ભારી;
મુને કાંઇ સખી મારી, નથી થાતી એ બિચારી.
પતિના દોષ ના જોવા, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે;
થવું પતિ ભકતીમાં રાજી, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે.
પતિના દોષ જોવાથી, વને વાગોળ તે થાતી;
પછીથી નર્કમાં તે તો, યમોથી તેજ નંખાતી.
પતિનાં કર્મ તો જોવાં, સતિનો ધર્મના એવો;
પતિ આજ્ઞા શીરે ધરવી, સતિનો ધર્મ છે એવો.
અરે તેથી સખી મારી, નથી લેવા નથી દેવા;
પતિને કંઈ ન કહેવીએ, કરીશું એ પતિ એવા.

ગુલજાર—

ભલે તું બાઇ તે કરજે, પરંતુ આંહિ સાંભળજે;
ખરૂં લાગે દીલે ધરજે, બીજું એ સર્વ પરહરજે.

કરી તેં શાસ્ત્રની વાતો, બધી એ મેં સુણી છે તો;
બધાં પોથાં ખરાં થોથાં, અનુભવથી ગણ્યાં મેં તો.
જીવન છે આપણું જો તું, વળી મધમાખીને ગમતું;
ભરાએ વિધવિધ જાતી, ચુસે છે એજ મધમાખી.

હજારો પુષ્પને સેવે, વિવીધ રસની થઇ ભોગી;
મઝા એ માણુતી હૈએ, વળી રસ વીધ આરોગી.
સખી તો આપણે શાને, મુઝાઇ તો હવે મરવું,
પુરૂષો જે કરે તે તો, સ્રીઓએ પુંઠે સંચરવું.
નથી કો શાસ્ત્રમાં ભાખ્યું, નરોએ એવું આચરવું;
તથાપી તે કરે એવું, સ્ત્રીઓએ કેમ ના કરવૃં.

વિચારી જો હવે જાતે, થશે તું શ્રેય તે વાતે;
અવર નર એક ખોળી લે, દુખીના તું હવે થાતે.
જવા દે વાત એ તારી, નઠારી એ મને લાગે;
વિચારો તાહ્યરા માટે, બધા ઉંચા હવે ભાગે.

તને કુળવાન મેં ધારી, કીધી ત્યારે હતી યારી;
જણાતાં નેમ આ તારી, તુને નીચ જાત મેં ધારી.
હવે બસ નામ ના લેતી, મુને ના કાંઇ તું કેતી;
હબાવે શું અરે સ્નેહથી, મુને શું દાબ તું દેતી.
મુને હાવે ગૃહે મારા, મુકી તું આવને દ્વારા;
પતિ શોધે મુને મારા, થશે બે હાલ તે તારા.

સખી શાણી તજો આશા, હવે એ ઘેર જાવાની;
રહો અહિં રંગમાં રોજે, થઇ તે એજ થાનાની.
ઉડાવો બહાર યૌવનની, મીલાવું યાર મન માન્યો
બધું આતો તમારૂં છે, જરા અંતર મહિ માનો.
અરે કુલટા દગો દીધો, અરે આ હાલ શો કીધો;
ફસાવી તેં પુરી દીધી, પુરો કેડો ખરો લીધો.
અરે રંડા કરે ફાવ્યું, નહિ એ અર્થ સરનારો.
તથાપી તેહમાં નકકી, જશે આ જીવડો તારો.
સતી શાણું ધીરજ રાખો, જશે નાં જીવતો મારો;
મીલાવું યાર તો સારો, ગણો એ પ્રેમથી પ્યારો.
વદે ગુલજાર જ્યાં એવું ચુડીવાળો તહાં આવ્યો;
કશું ના જાણતો તે તો, અચીંતો એજ ત્યાં આવ્યો.
વિનોદાને નિહાળે છે, ખુશી થઇ એજ ભાળે છે;
અહા ! ગુલજાર આ મારી, સરસ કો ભક્ષ પાળે છે.
હશે મુજ માટ એ લાવી, અહાહા ! સુંદરી સારી;
ખરી રંભા સમી નારી, નહી જીવન ભરે ભાખી.
કહે ગુલજારને તે તો, સલુણી સુંદરી આ તો;
ભલી મુજ માટ એ લાવી, ખરેખર પ્રાણ તલસાતો.
મુને ખુશી થઇ હેને, બનું હું રંગમાં રાતો;
અરે આ પ્રાણ અચકાતો, પડું થંડો થયો તાતો

વદી ગુલજાર એ સુણી, અહા ? ભડવા તણા ભાઈ;
જરા વિચાર ના કરતો, બબુચક શું બકે આંહી.
ક્યામે કર લગાવી જો, ન કર્મે તુજ આ નારી
હશે ઉસ્તાદ આલમનો, રમે આની સહે નારી.
ગીરી પર પદ્મજો ખીલે, રવી પ્રાચી કદી ભુલે;
અહાહા ? તોજ તું આની, સહે વિલાસમાં ઝુલે.
વદી ગુલજાર તો એવું, કરીને સાદ બોલાવ્યો,
બનીને ફાકડા વેશે, બીહારી તર્ત ત્યાં આવ્યો.
ઉઠી ગુલજાર ત્યાં રીશે, બીહારીને લઇ સાથે;
ચુડીવાળો ઉભો છે જ્યાં, પડયો તેને જઈ બાથે.
અતિષે મારતો માર્યો, ચુડીવાળો પુકારે છે;
હતો આ મહેલ એકાંતે, ન કોઇ આંહી આવે છે.
પછી તેને લઇ ત્યાંથી, કર્યો સ્વાધીન પોલીસને;
વધુ શિક્ષા કરે જેથી, દીધી છે લાંચ પોલીસને.
ગયાં ગુલજાર બીહારી, વિનોદા એકલી બેઠી;
સુખો એ સ્વર્ગનાં માંને, વિનોદાને દીઠી બેઠી.
હવે વાંચક તમે મારા, જરા તો આંહી આવોને
વિનોદા ઘેર શું થાતું, જરા તે જોઇ જાવોને.

વિનોદાની શોધ—

પતિ જે છે વિનોદાનો, રૂડા એ ચંદ્રને નામે;
ગયો શેલજારના ઘરથી, હતો આવ્યો ફુડા કામે.

રમી નારી ગૃહે જાતાં, ઘણો પસ્તાવ આવે છે;
કર્યું નીચ કર્મ આ જેથી; વિચારો કંઇક આવે છે.
અહા રંભા સખી નારી, પતિની ભક્તિ કરનારી;
તજી તેને ગૃહી કુલટા, મતી આ શી થઇ મારી
કરી એ મેં ગુનેગારી, સતી જો જાણશે મારી;
પુરી કમ બખ્તી થાનારી, ગતી ત્યાં શી થશે મારી.
પ્રભુ દરબારમાં જઇને, જવાબો શા હવે દેવા;
જુઠાણું ના નભે જરીએ, જવાબો શા હવે દેવા.

ચુડીવાળો કયાં ?

પ્રીયે પાઠક અહિં આવો, ચુડીવાળો ગયો કયાં છે.
દશા તેની થઇ શું ચે, સુખે કે દુંખમાં ત્યાં ચે,
થયો સ્વાધીન પોલીસને, તહાં પણ સ્વાદ ચાખ્યો છે;
જડી હાથે પછી બેડી, તુરંગે તેહ નાખ્યો છે.
પુરો પસ્તાય છે અહિંઆં, જીવનનું ભાન તો થાતું
દુખોમાં શ્રી હરી રહેતો, છતાં ના કોઇ સાંભળતું.
અરે એ ન્યાય દુનિઆંનો, પ્રભુ દુખમાંહી સંભાળે;
થશે જો સુખમાં માતો, નયન પ્યારી તણે ભાળે.
અરે એ ન્યાયથી આજે, ચુડી વાળો ઘણું શોચે,
સ્મરી જે વૈભવો સરવે, ચુડી વાળો ઘણું શોચે;
અરે એ જેલમાં એવે, ઓચીંતો આવીઓ જેલર;
અતિ બીભત્સ તે બોલે, દમાટી રાખતો જેલર.

અહારો કંઇ કીધા તેને, ચુડીવાળો વિમાશે છે;
રડે છે માન મુકીને, પુકારી હાય ત્રાસે છે.
કગરતો દીન વદનેથી, મુને ન મારશો બાપુ !
ઉગારો જો કદી આજે, અરે બદલો કંઇ આપુ.
સુણી બદલા તણી વાતો, અધીકારી વિચારે છે;
નહિ આમાં કંઈ પામું, કહો શો સ્વાર્થ મારે છે.
બચાવું હું કઇ આને, ખરેખર કંઇક તે આપે;
અમલદારી ગયા કેડે, કહોને કોણ શું આપે.
મળે જો દાવમાં માગ્યો, ચુકે તે મુરખો જાણો;
સમય વર્ણ ન કો જાણે, જરૂરે જાણવો પાણો.
મળેજો વીસનો મહીનો, થતું ના આપણું પુરૂ;
ચુકાવું કેશ ના આવો, કહો શાથી કરૂં પુરૂં.
વિચારી એમ અંતરમાં, વધ્યો જેલર મુખેવાણી;
કહે શું આપશે મુજને, પ્રથમ તે આપને આણી.
ચુડીવાળો વધ્યો વળતી, સુણો સાહેબ ઓ મારા;
રકમ સારી દઉં લાંચે, ઉપર લાવી દઉં દારા.
નથી તૈયાર તે પાસે, છુટીને લાવી આપું હું;
ભરોંશે જો રહો બાપુ. કહું છું સત્ય આજે હું.
બીજા કેશો ઘણા લાવી, રળાવું દામ હું ઝાઝા;
સમજજો વાત એ શાણા, ચુકે નહિ આપની માઝા.

ચુડીવાળે બીછાવી છે, અરે એ જાળ આશાની;
ફસ્યા સાહેબ આશામાં, ખરે કેદી તણુ માની;
બરાબર ગોઠડી બાંધી, ચૂડીવાળો મૂકયો છોડી;
છુટે પીંજર થકી પંખી, ગયો તે એમ છે છોડી.

ગયો તે તો ગયો નકકી, ફરી પાછો ફર્યો નાએ;
છુટયો ને મોત પંજાથી, કહોને કોણ ત્યાં આવે.
ચુડી વાળો દઈ તાળી, ગયો સાહેબ જેલરની;
વીકાસી મુખ એ બેઠા, મળી કોડીન જેલરને.

ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, પ્રીયા ગુલજારની શોધે
ખબર તેની નથી કાંઇ, મળે પત્તો નહિ શોધે
દીનો જોતાં ઘણાં વીત્યા, ખબર ત્યારે મળી એવી;
પડી ગુલજાર બીમારી, દવાખાને મુંવા જેવી.

મળી છે શોધ ત્યાં એવી, દવાખાને ગયો ત્યાંથી
ઉમળકો અંતરે આવ્યો, દીઠી દરે થકી જ્યાંથી
અહો માસુક ઓ મારી, દશા આંશી થઈ તારી
વિચારી જો દીલે ધારી, મુને કાઢયો હતો મારી.

અરે એથી દશા આંવી, અરેરે આજ છે આવી;
પ્રીયા ના દુખ સ્હેવાયે, રડયો ત્યાં અશ્રુઓ લાવી.
અહિં ગુલજાર છે દુખે, વિલાસી વાત ના ગમતી;
શરિરનુ ભાન ના તેને, હતી વૃત્તિ સહુ ભમતી.

ચુડીવાળા તણુ બોલ્યું, ગમ્યું ના તેહને માંઇ;
જરાના ઇચ્છતી તેને, હતું ના તેહમાં કાંઇ.
હતો પૈસે ટકે ખાલી, નમાલી દેહ તેની છે;
ભટકરો ભુંડ એ ભાસે, ઉતરતી નેમ તેની છે.

વળી ગુલજાર થઇ રાજા, હરામી હોય ? કયાં આવ્યો;
હજુ બાકી રહ્યું કાંઈ, વળી લેવા ભલે આવ્યો.
અહિંથી મુખડુ તારૂ, અતિ કાળુ લઇ તું જા ?
હવે બસ ? ના કને ઇચ્છુ, હરામી હોય તું તો જા?

નહિ જો તું કદી જાશે; પુરાઇ જેલમાં જાશે;
હવે ના નામ મારૂલે, ફજેતી પુરી તું થાશે.
ચુડીવાળો સુણી વાણી, અતિશે રોષમાં આવ્યો;
વદે ગુલજાર શું આવું, કરીને શોધ હું આવ્યો.

હતી આશા મને ભારે, ઘટેના આવું અત્યારે;
કર્યો ખાલી મને શાથી, પ્રથમ આવું હતું ત્યારે.
ફરી તું બોલ વીચારી, ગતી શું થાય છે મારી;
અહિ પરદેશમાં આજે, સહે છે કોણ પણ તારી.

સુણી ગુલજાર થઇ ક્રોધે બણુચક બાયલા જાતું;
હરામી હું કહું છુ કે, સહેમુજ બોલને નાતું.
ચુડીવાળો વધ્યો ક્રોધે, દગો દારી કીધો આતો;
વચન તારાં સુણી આજે, સળગતો ક્રોધ છે તારો.

ભીખારી તેં કર્યો મુજને, ઉપરથી લાત મારે છે.
હરામીના હજમ થાશે, અહાહા ? એ શું ધારે છે;
અરે રંડા કહુ છેલ્લો, ઉતારી અંતરે લેજે.
કરી અપમાન આ મારૂ, સુખે તું તો હવે રહેજે
રખડતી હું કરૂ તુજને, નકામી નાયકા નારી
લુટાવું જગતમાં આજે, અહો લજ્જા અરે તારી.
ચુડીવાળો કહી એવું, પછાડી પાદ ભુમીમાં
ગયો ક્રોધે થઇ રાતો, ભરી પગલાં અરે ધીમાં;
કટાક્ષો કારમાં નાંખી, અહિં ગુલજાર ઉભી છે.
મને તે મોદ માને છે, કરીને પાર દુખી તે;
છટકવાને હવે તેતો, ખરેખર બ્હાનુ ખોળે છે,
હતા વિચાર જેવાને, રહેવા ઠામ ખોળે છે
અરે એકદી દવાખાને, હતો માલીક નાટકનો;
થવાથી દર્દ તે આવ્યો, દવા લેવા થઇ દાનો.
પુરો ફેશન મહી ફાલ્યો, સુકોમળ અંગ તેનુ છે;
ખરી કંદર્પની મુરતી, વદન મોહક જેનુ છે.
અરે તે જોઇને આજે, થઇ ગુલજાર તો ગાંડી;
સ્વભાવે હાવ ભાંવીને, ગઇ સામે કરી દોડી.
સલુણા કો સ્થળે રહો છો, મુંને લ્યો સાથમાં પ્યારા;
ફસાઇ આંહિ હુ તો છું, છોડાવો આજ ઓ પ્યારા

મેનેજર કંપની કેરા, દયા દીલે વસી તેથી;
જણાવ્યું નામ ને ઠામ, પુછીને આવવા જેથી.
સુણી ગુલજાર થૈ ખુશી, જવા નિશ્ચય તહાં કીધો;
સમી સંધ્યા સમે તેણે, જવાનો વાયદો કીધો.
થઇ સંધ્યા જહાં તે તો, છુપી તે તો ગઇ નાસી;
કહ્યું મેનેજરે ત્યાં તો, ગઇ નાસી અરે ત્રાસી.
ખુશી મેનેજરે થઇને, તહાં ગુલજારને રાખી;
દીધી તાલીમ એકટરની, અતિશે માહમાં રાખી.
મળે સુવાસ જો હીમે, ગુલાબો અર્કપર ખીલે;
અમલ અમૃત રૂપે મીલે, પછી બાકી રહ્યું કો' શું ?
કદાપી કેશ કાળાને, કલર કાળો ચઢાવ્યો જો;
અહો! કાળાશમાં તેથી, પછી બાકી રહ્યું કો' શું ?
સુરા શુંચી ગણે શાસ્ત્રો, કનક સુખ કંચનાં હોયે;
સરસ જો સ્વાદમાં વારી, પછી બાકી રહ્યું કો' શું ?
મળે નીસર્ણી મર્કટને, રૂપેરી રંગ કોયલ જે;
છુટયું દાણી ગૃહે ગાડું, પછી બાકી રહ્યું કો' શું ?
હતી ગુલજાર સુળેથી, છકેલીને ભમેલી એ;
શીખી નાટક તણાં નખરાં, પછી બાકી રહ્યું કો' શું?
હતી યોવન ભરી ભામા, વિલાસી પણ બની વહેલી
હતી સૌન્દર્યમાં સારી, છકાવે છેલને છેલી.

ભજાવે ખેલને સારા, છકી તે જાય જોનારા;
ઉતરતી અપ્સરા પોતે, અનુમાને એ જોનારા.
ભરાયે છે ચીકારે તે; અરે હાઉસ નાટકનો;
થતી ગીર્દી મહા ભારે, ફર્યો છે દીન નાટકનો.
ન કોઇ ખેલને ઇચ્છે, ન કોઇ સીનને ઇચ્છે;
ન કોઇ રાગને ઇચ્છે, ફરક ગુલજારને ઇચ્છે.
કરે નાજુક નખરાં એ, કટાક્ષો કંઈ કરે કાતીલ;
વળી કોકીલ સુરથી એ, હલાવે પ્રેક્ષકોનાં દીલ.
અહિં ગુલજારની ચઢતી, પ્રતિદીને થતી રહેતી;
ફુલાઇ અંતરે તેથી, અહરનીશ તોરમાં રહેતી.
અરે દીન એક નાટકમાં, રહેવા આવીઓ કોઇ;
મળ્યો મીલકતને તે તો, લીધો રાખી બધું જોઇ.
મળી માહીતગારી જ્યાં, દીનો થોડા ગુજાર્યા છે;
તરંગો કંઇક ચાલે છે, વિચારો કંઈક ધાર્યા છે.
અહા દીન એક નાટકમાં. થયો છે ખેલ જ્યાં પુરો;
થઇ છે વાહ વાહ સારી, મીઠા ગુલજારના સુરો.
હજુ કોકીલ કંઠીના, સુરોના ભાસ થાતા તા,
હજુ એ સુરના પડગા, થીએટર માંહી થાતા તા.
વહી નીશા હતી અરધી, નીરાંતે એક્ટરો બેઠા;
પીવા પયનો હતો ધારો, ધરી આશા સહુ બેઠા.

રહેલો જે નવો નર તે, સહુને આપતો પચ તે;
રહી ગુલજાર તો બાકી, દીધું સહુને રૂડી રીતે.
અરે હું ઘેર જાઈને, બધીએ વાત ગાઇને;
પછી માફી વિનોદાની, લઉં હું પાય લાગીને.
સતી માફી મને દેશે, પ્રભુ પણ તોજ તે દેશે;
થયું તે ના થવાનું છે, કહેવાનું કંઇ કહેશે.
ગયો વિચાર તો એવું, અરે એ ચંદ્રનીજ ધીમે;
દીઠાં એ દ્વાર દીધેલાં, પ્રવેશે તે જહાં સામે.
કર્યાં ટહુકા ઘણા તેણે, છતાંના બોલતું કાંઇ;
વિમાસે ચંદ ત્યાં ઉભો, વિષમ ઘટના બધી જોઇ.
વિનોદી કયાં ગઇ હાયે, પુછી પાડોશીને જોયું,
ખબર ત્યાંથી મળી એવી, સુણો જેવું અમે જોયું.
હતી આવી અહિં બાઇ, વિનોદા તે સહે ગઇ છે;
હતી ગુલજારના નામે, સહે તે બાઇને ગઇ છે.
ખબર બીજી નથી અમને, ભલે ને શોધવા જાઓ.
સીધાઓ ત્યાં તમે બાઇ, નહિ ખોટી હવે થાઓ;
સુણી પાડોશીની વાણી, થયો છે ચંદ્ર વિસ્મયતો;
અરે હાયે થયું આશું, રહયો છે ત્યાં મહાભયતો.
જહાંથી આવું છું હું તો, ગઈ છે ત્યાં વિનોદા શું;
સતિત્વે એ હતી સુરી, ગઇએ ત્યાં વિનોદા શું !

પડે કાજળ તણી કોઠી, છતાં ના ડાઘ લાગે શું !
ઉઘાડી અપ્સરા ફરતી, છતાં ના કાળ જાગે શું
વિકટ વનમાં સીંહો પાસે, જતાં ના પ્રાણ ત્યાગે શું
મહા સંગ્રામમાં જાતાં, અરે ના કેમ વાગે શું !
પડે પાવક તણી જ્વાળે, અરે ના કેમ દાઝે શું !
પડે દરિઆ વિષે કુદી, મગર ના કેમ બાઝે શું !
છુટયું દાણી ઘેર ગાડું, અરે ના દાણ માગે શું;
કસઇને ઘેર ગઇ ધેનું, અરે ના પ્રાણ ત્યાગે શું !
અરેરે હાય એ રીતે, ગઇ ગુલજારના ઘરમાં;
વિનોદા તે હવે હાયે, પડી ગુલજારના કરમાં.
વિભળ એ શું થઇ હોશે, ભુશ્રી એ તો ગઇ શાથી;
પડી મુજ કર્મની શંકા, ગઇ તે આ ઘડી શાથી.
વીચારો કંઇ કરે મનમાં, જતો રસ્તે મહા શોકે;
જાવાબો ના કંઇ દેતો, પૂછ્યું રસ્તે ઘણા લોકે.
દીઠો ચંદ્ર તહાં સામો, સીપાઇ એક આવે છે;
નીકટ આવીઓ તેવે, ખબર તે કંઇક લાવે છે.
બોલવી ચંદ્રને પાસે, કહ્યું જઇ કાનમાં તેણે;
કહી વિગત બધી વરણી, દીધી છે બાતમી તેણે.
ક્રોધાતુર ચંદ્રનો ચહેરો, થયો આ વાત સુણીને
ગયું સર્વાંગ તો કંપી અરે આ વાત સુણીને

વધારીને ગતી ચંદ્રે, ગૃહે ગુલજારને ત્યાં તો;
જવા માંડયાં હવે તેણે, વસી ગુલજાર છે જયાં ત્યાં.
જઇને ગેટમાં પહેલાં. સુણાવી વાત તો દીધી;
વળી પોલીસ તો ત્યાંથી, વિશેષે સાથમાં લીધી.
ગૃહે ગુલજારને પહોંચ્યા, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો;
ભરી બંદુક તલવારે, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો;
વળી આજ્ઞા દીધી એવી, નીકળતા બહાર તે જનને.
કરીને કેદ તો લેવો, ખરેખર જીવતો તેને.
લઇ ફોજદારને સાથે, પ્રવેશ્યો ચંદ્ર તો માંહે;
સુનુ ઘર તેહને ભાસ્યું, બધું નિર્જન હતું ત્યારે.
અજાયબ તે થયા જોઇ, ગઇ ગુલજાર કયાં નાસી;
વિનોદાની ગતી શી છે, નિસાસા નાખતા ધારી.
અરે એવે સમે ત્યાં તો, સિપાઈ દોડતો આવ્યો;
વળી વાતો નથી લાવ્યો, ખરી એ બાતમી લાવ્યો.
વદે સિપાઈ સાહેબને, નકામા શું રહ્યા જોઇ;
અહિં મોટર વિશે બેસી, ગયાં છે ત્રણ જણાં કોઇ.
ગયા રસ્તે સરીતાને, નથી ઘરમાં હવે કોઇ;
પકડવાં હોય તો તેને. રહો નહિ આંહી તો જોઇ.
સુણી સાહેબ તો ચાલ્યા, સહે તો ચંદ્રને લઇને;
લીધી મોટર કરી ભાડે, વિનોદા બ્હાર કરવાને.

ત્વરાથી દોડતી મોટર, નદી ઉપર હવે આવી;
નહિ ત્યાં કોઇને દીઠું, ચકરીઓ ચંદ્રને આવી.
દિલાસો આપતાં બોલ્યા, હવે સાહેબ ચંદ્રનેજ;
ધીરજ રાખો તમો ભાઇ, વિનોદા સોંપશું તમને
કહી અધીકારી એ ઉતર્યો, નદી તીરે નીહાળે છે;
અહીંઆં ચંદ્રનો છાનો, અરેરે જીવ બાળે છે.
મતિ કયાં આ સુજી મુજને, ગયો કુકર્મ કરવાને;
ગયો ભુલી અરે હું તો, પ્રભુના નામે ડરવાને.
મુને બદલો દીધો તેનો, પ્રભુએ એ ગણી ગુનો;
અરેરે હાય શું થાશે, વિનોદા વીણ હું સુનો.
હતી કોમળ અરે કાયા, નીકળતી બહાર ના કોદી;
હશે કયાં એ સતી નારી, વિમાશે રાહ એ જોતી.
નદી તીરે નીહાળે છે, વળી સાહેબ તે પોતે;
અતિ આઘે જતી નૌકા. પડી દ્રષ્ટે જરી જો તે.
મનુષ્યો ત્રણ બેઠાં છે, ત્વરાથી હાંકતો હોડી;
નીધીમાં તે જતી વ્હેતી, સમીરે સાથ તે દોડી,
વને હરણાં કુદી જાતાં, નીધીમાં હોડલી તેવી;
થતી અદ્રશ્ય તે ધીરે, નીધીમાં હોડલી તેવી.
અમલદારે નીહાળી તે, નીધીમાં જે જતી હોડી
મનુષ્યો માંહી બેઠેલાં, નિહાળ્યાં તે જતાં દોડી.

વિનોદાને સુવાડી છે, બિહારીના અરે ખોળે;
ચરણુ ઝાલી હતી બેઠી, વળી ગુલજાર પણુ કોરે.
વિનોદાને નથી હાવે, જરાએ ભાન ભીતરનું;
વ્યવસ્થીત વસ્ત્ર ના એકે, સ્મરે એ નામ શ્રીધરનું.
ભુલી છે ભાન એ ભામા, અરેરે જળ અને સ્થળનું;
સબંધીથી પડી છુટી, નિહાળે કોઇના વળનું
હતી મન મોહમાં માતી, જતી ગુલજાર ગમતમાં;
બીહારી પણુ બનેલો છે, તણુાતો તોર મંમતમાં.
તરંગો તે કરે વિધના, ગઇ બાજી હવે જીતી;
બીહારીને અતિ ઉપજે, વિનોદા પર અરે પ્રીતી.
ચણે કીલા હવાઈ તે, વળી ધરણી ઢવાળે તે.
ભુલીને ભાન પણુ એથી, અરે હોડી ચલાવે છે.
તરંગોમાં ચઢે ઉંચે, તરંગોમાં પડે નીચે;
બીહારીની અરે અહિંઆં, દશા તો આજ એવી છે.
થયા તીરે અવાજો ત્યાં, બીહારી સ્વપ્નથી જાગ્યો;
વિચારે એ વિમાશે છે, બળી ભણુકાર લાગ્યો.
વિચારે છે જહા એવું, તહાં ગોળી છુટી આવી;
બીહારીનું હૃદય વીંધ્યું, ખુટાવ્યું તેહનું ભાવી.
વળી ગોળી તણુા જોરે, ઉછળીઓ હોડલી માંથી;
વિનોદા નામ એ રટતો, પડયો નીધી વિષે ત્યાંથી.

બીજી ગોળી વળી આવી, અડી ગુલજારના અંગે.
ઢળી તે તો પડી હોડી, વિષે ઘાયલ થતા અંગે;
નીરાધારી થઇ હોડી, રહી સ્થીર નીરમાં તે તો
અવર હોડી કીનારેથી, મુકાવી ક્યારની છે તો,
વિનોદાની હની હોડી, તીરે એ રીતથી લાવ્યા;
કરી ઉપચાર કૈ કંઇએ, વિનોદા ભાનમાં લાવ્યા.
વિનોદા ચંદ્રને દેખી, અતી હર્ષે પડી બાઝી;
પતિના પ્રેમને પામી, દુખો ભુલી થઇ સાજી.
હતી ગુલજાર ઘાયલ તે, પડી તે હાય પોકારે;
ઉપાડી તેહને ત્યાંથી, મુકી જઇને દવાખાને.
નથી તન ભાન તેને તો, પુરી રીતે ઘવાઇ છે;
હજુએ પ્રાણ ના જાતો, ખરી એતો નવાઇ છે.
ખરી કમ ભાગ્ય એ ભામા, કુકર્મોની રહી ખામી;
ભરાયો કુંભ ના પાપે, મરણ તેથી ન તે પામી.
ખરેખર જગતના નાથે ઘડયો ધારો ખુબીનો એ;
કુકર્મી કર્મ કુડાએ, છતાં ફાવે અરે તો એ.
ઉપાધી એક ના આવે, કુડા પંથે વધુ ફાવે;
નહી દીનતા નહી દાને, જરા ના રહેમ તે લાવી,
હશે કો ધીર ધર્મીતો, હશે ધક્કા કંઇ ખાતો;
અધર્મિ તેહને ધારી, લગાવે લ્હેરમાં લાતો.

હશે ધર્મી તણા પંથે, હજારો કંટકો વેર્યા;
દુખી દીનો ગુજારે તે, પ્રિતિ સંજોગથી બ્રેર્યો.
પ્રભુ પણ ના જરા ઝાંખે, ભુંડા જનતા તણી આંખે
પ્રભુ એ ન્યાય તારો છે, થઇ ધર્મી દુખો સાંખે.
કુકર્મીને કુકર્મોમાં, પ્રભુ તું તો ચઢાવે છે;
ચઢે પુરો જહાં પાજી, તહાં તું અંત લાવે છે.
વળી ધર્મી તણી તું તો, કસોટી કારમી કરતો;
અરે અંજામ આખર તે, સુખી તેને સદા કરતો.
અરે ન્યાયથી આજે, ભુંડી ગુલજાર જીવે છે;
ભરાયો કુંભ ના પાપે, તહાં સુધીજ જીવે છે.
કુકર્મો કંઇ રહ્યાં બાકી, જીવી પુરાં કરે તે તો;
પછી ગુના તણી સીક્ષા, પ્રભુનો ન્યાય એ છે તો.
દવા દેતાં દીનો કંઇએ, થઇ ગુલજાર તો સાજી;
મળ્યા પૃષ્ટી પદાર્થોથી, થઇ ગુલજાર તો તાજી.
પીવા ગુલજાને માટે, ભર્યો છે ગ્લાસ તો પુરો;
પડીકી માંહી નાખી છે, દવા કેરો હતો ચુરો.
પીવા ગુલજારને આપ્યું, દગાથી દુધ તો એવું,
ભરોસે તે પીધું તેણે, હતું જેવું પીધું તેવું.
દગો દુનીઆ મહી બુરો, દગાથી દેત દંડાએ;
દગાથી દેવને શિક્ષા, અહાહા ! સ્હેલથી થાએ.

કહો ત્યાં શું ગજુ તેનું, અહા ? ગુલજાર નારીનું;
દગાનું પાત્ર પણ પુરી, કરે કુકર્મ જારીનું.
પીધો તે ગ્લાસ ખુશીથી, પડી નીંદ્રા વિષે તે તો;
અનેરાં સુખનાં સ્વપ્નાં, નિશાએ આવતાં છે તો.
સવારે તે ઉઠી જ્યારે, રૂંધાયો કંઠ છે ત્યારે;
કરી ઉચ્ચાર ના શકતી, મુખેથી ના જરી વદતી.
અતિ શ્રમથી વદે જ્યારે, થતો સ્વર તો અતિ ભારે;
ન બોલ્યું કોઈને ગમતું, નજરથી જોતી ગુલજારે.
ભરૂસે તે રહ્યાં સહુકો, અતિ ગાવા થકી આતો;
હશે આ કંઠ તો બેઠો, કરે એવી વીવીધ વાતો.
દવા કંઇએ કરી ઝાઝી, સુધરવા કંઠ ગુલજારે;
નહિ ટાંકી જરા લાગી. વિમાશી દુખને ધારે.
બધાંને થઇ પુરી ખાત્રી, બગાડી બાજી ગુલજારે;
હવે નહિ કામની આ તો. વળી માલીક એ ધારે.
નકામું ખર્ચ આનું છે, રજા તેને હવે દેવી;
બીજી લઇશું વળી રાખી, રજા આને હવે દેવી.
અહિં માલીક વિચારે. સવારે કાઢશું અહિંથી;
નવીન નર જે હતો તે તો. વિચારે છે હવે તહીંથી.
હવે ગુલજારને કાઢી, છતાં એ તો જશે નાસી;
ગયો છે કંઠ પણ તોએ, રૂપાળી છે હજુ ખાસી.

કમાણી કંઇક તે કરશે, હજુ એ પેટને ભરશે;
કર્યો ભટકેલ છે મુજને, હજુ ના ભુખથી મરશે.
વિચારી એમ તે સુતો, વીતી રાત્રી પુરી અરધી;
ઉઠયો સાવધ થયો તે તો, ગયો ગુલજાર જ્યાં સુતી
હતુ તે પાસમાં ચપ્પુ, ગયો ગુલજારની પાસે;
હતાં નીંદ્રા મહી સરવે, ગયો ગુલજારની પાસે.
જીગરથી જાળવી તેણે, હણી ગુલજાર નાસીકા
પલાયન તે પછી કીધું, હણી ગુલજાર નાસીકા
ઉઠી ગુલજાર ગભરાતી, ચીસો કંઇ કારમી પાડે;
સુણી ઉઠયાં અરે તેથી, ખુમો ગુલજાર જ્યાં પાડે.
થયો હા ? હો ? ઘણો ત્યાં તો, બતાવ્યું નાક ગુલજારે;
હરામી ત્રાસને પામ્યો, વિચારો સહુ જુદા ધારે.
નીહાળી આવીઓ કોઇ, અરે ચોરી તણા કામે;
વળી કો એમ ધારે છે, હશે કો જારીના કામે.
કરી હા' હો પડયા ઠંડા, લીધી જડતી બધાની જ્યાં;
મળ્યો ના જે નવીન નર તે, ખબર તેની પડીના ત્યાં.
થયો નિશ્ચય બધાઓને, ગયો એ કર્મ આ કરીને;
દગાબાજી હશે તે તો, રહયો એ હામ ધારીને.
વીરા વાચક સુણો મારા, હતો એ જે નવીન નર તે;
ચુડીવાળો હતો પોતે, ખરી સાધી ગયો પળતે.

ઠગો તેને રીધેપુરો, દીધો બદલો અરે તેનો;
ઠગો ના છે સગો કોનો, કર્યો જો ના કરી દેખો.
ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, ઠગો ગુલજારને દઇને;
હૃદયનો ક્રુર એ પાપી, ગયો એ પાપને લઇને.
ગયો રાત્રી વિષે ચાલી, વિકટ જ્યાં વન ખીલ્યુંતું;
હતા નિર્જન બધા રસ્તા, અનુપમ વન ખીલ્યુંતું.
તહાં શાંતિ ધરી બેઠો, ચુડીવાળો જઇ પોતે;
અનુપમ ઇશ્વરી લીલા, ચુડીવાળો ઠર્યો જોતે.
થયો પસ્તાવ પાપોનો, પ્રપંચી દીલતો પીગળ્યું;
પુરો પસ્તાય છે પોતે, પ્રપંચી દીલ તો પીગળ્યું.
ક્ષમા માગે પ્રભુ પાસે, વિચારી પાપ કરમોને;
અરે આ શું કર્યુ આજે, વિચારી નીજ ધરમોને.
કરેલા કૃત્યનો બદલો, કદી નિષ્ફળ નથી જાતો;
મળે એક દીન તે આવી, ખરો કુદરત તણો ધારો.
કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં, હરીના નામથી જાશે;
ભલે માને મુરખ એવું, પરંતુ તે છતાં થાશે.
પુરો પસ્તાય છે આજે, ચુડીવાળો ભલે તોયે;
કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં ભોગવવાં તે પડે આજે.
વીચારો કંઈ કરી ઝાઝા, ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી;
કરૂં હું નોકરી હાવે, પુરો પૈસો મળે જ્યાંથી.

મજુરી ખોળતો તે તો, રખડતો તે બધાં બંદર;
મળે તેને પુછી જોતાં ગયો ચાલી જહાં બંદર.
ગયો તે પૂછતો જ્યાં તો, હતી આફીસ ખોલેલી;
મજુરીની કરી આશા, નથી કોઈ અરે બેલી.
મળી ઓફીસથી આશા, જવા પરદેશમાં તેને;
હરખમાં હા ભણી તેણે, અકારો દેશ છે જેને.
કરાવી સહી લીધી તેની, પછીથી પાસ આપ્યો છે;
વદયા સાહેબને ભાઈ, ખરેખર ચાન્સ આપ્યો છે.
રૂડી ત્યાં નોકરી કરજે, સુખેથી પેટ ત્યાં ભરજે;
ફીજી તાપુ જતી સ્ટીમર, અરે તું ત્યાંહી ઉતરજે.
ફસાવી એ રીતે તેને, ચઢાવ્યો સ્ટીમરે તેને;
કર્યો ગીરમીટ મજુરીનો, કરારે સહી કરાવીને.
વીરા વાચક તમે મારા, બધા ગીરમીટ તણા ધારા
અકારા એ નઠારા છે, બધાએ જાણતા સારા.
ચુડીવાળો ગયો ત્યાં છે, પુરો બે હાલ થાવાને;
દુખો અત્યંત સ્હેવાને, બધો બદલો એ લેવાને.
થશે ત્યાં ખેર માટીએ. મરે તે શ્વાનના મોતે;
વીરા વાચક હવે તેને, નહિ જોશો કદી જાતે.
વિચારી દુખ ગીરમીટનાં, હજુએ અસરૂઓ આવે;
ચુડીવાળો કુડા કરમે, પડયો ત્યાં જઈ ભુંડા ભાવે.

ગુલઝારની ગતી

જુવો ગુલજારની અહિંઆ, ગતી કેવી થઇ હાવે;
વીરા વાચક તહાં ચાલો, થયું નિર્માણ શું ભાલે.
હતી એ સુંદરી સારી, લલીત એ અંગની લલના;
ભરેલા ભાવ અંતરમાં; સુકોમળ ઘાટ એ તનના.
સદા સ્થીતી નથી કોની, ચીરંજીવ એક રહેવાની;
ચઢે તે તો પડે નકકી, કહેવત એજ કહેવાની.
ટહુકતી એક દી બુલબુલ, થયો તે કંઠ સુરો;
હતી જે ગુલપરી ગુલે, થયો બેડોળ તે ચ્હેરો.
સુશોભીત સ્ટેજ જે કરતી, અધુના એ બગાડે છે,
જમાવે પ્રેક્ષકો ઝાઝા, અધુના તે ભગાડે છે.
અહો ? કીરતાર તારી શી ? કળાઆ જગતમાં જામી;
કળાઇ જાયના કોથી શકે પામર નહિ પામી.
થયા બે ત્રણ દીનો ન્યાંતો, રજા ગુલજારને દીધી.
નમાન્યું તેહનુ જરીએ, ખુશામત બહુ કરી કીધી.
સુકોમળ દેહ તેની તો, નકામી તે થઇ આજે;
મરી મટતા હઇ લાખો, અહેના કોડીને કાજે.
કકળતી કંપનીમાંથી, પોકારી હાય તે નીકળી;
નીરખવા નીકળ્યા લોકો. કરેછે તે મળી ટીખળી.
રઝળતી શહેરમાં ફરતી, ક્ષુધાથી ભીખ માગે છે;
વળી તુચ્છ કારતા લોકો, ન કોઇ ભીખ આપે છે.

છતર સોના તણાં ઢળતાં, ગરીબી આવીને મળતાં,
ન કોઇ પાણી પણ પાયે, ગરીબી હાલ એવો છે.
હતો હરિચંદ્ર જે રાજા, મુકાવી તેહની માઝા;
પડયા અનજળ તણા સાંસા, ગરીબી હાલ એવો છે.
હતા પાંડવ પુરા પાંચે, જરા તાપ્યા ઉની આંચે;
થયા દુખી મહા પાંચે, ગરીબી હાલ એવો છે.
સતી સીતા મહા શાણી, દુખી છે તેહની કહાણી;
મળ્યાં વનમાં નહિ પાણી ગરીબી હાલ એવો છે.
સંબંધી સર્વ છોડી દે, પીતા માતા કહાડી દે;
તજે પરણેત પણ પત્ની, ગરીબી હાલ એવો છે.
તજે મીત્રો હશે પ્યારાં તજે હાજી કહેનારા;
તજે હરદમ જે ખાનારા, ગરીબી હાલ એવો છે.
છતાં પાસા પડે ઉંધા, ગણે ગંડુ હશે બુધા;
ચઢાવે ચોરીના મુદા, ગરીબી હાલ એવો છે.
અહિ ગુલજારની આવી, દશા કીધી બુરે ભાવી;
અમીરી તે અધીરી થે, ગરીબી હાલ છે આવી.
પુરાં પકવાન ને મળતી, સુગંધીત જે પીણાં પીતી
સુકા ટુકડા તણા સાસા, પ્રભુ શું એ ખરી રીતી.
થતા ઉપવાસ તણુ ચારે, મળે દી એક અન ત્યારે;
ટકાવે દેહ એ રીતે, મરણ બહેતર મને ધારે

રખડતી રાનમાં ફરતી, ફળે નિર્વાહ તે કરતી.
થઇ બે હાલ તે પોતે, સહન દુખો કંઈ કરતી.
સુવાળી સેજ તો ખુંચે સુવે પત્થર પરે તેતો;
સુવાળા વસ્ત્રને સેવે, અધના ચીંથરે તે તો;
કરેલા કર્મોનો બદલે, અકાળે આવી મળવાનો;
ભલો હો રાજવી રાણો, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
હતો કૌરવ પતી પુરો; પીડાકારી મહાસુરો;
રણે ભાગી થયો ચુરો, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
હતો રાવણ મહારંગી, બધા દેવો કીધા સંગી;
છતાં રણમાં પડયો જંગી, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
હજારો પાપના પુંજે; થશે ભાવી નહિ મીથ્યા;
હજારો પુન્યના પુંજે, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
થઈ બેહાલ ગુલજારી રખડતી રાનમાં રોજે;
દુખોના ડુંગરા દેખે, મળે આરામના ખોજે.
વીરા વાચક હવે ચાલો, રખડતી રાનમાં મુકી;
ભલેને ભોગવે દુખો, નીતીનો પંથ તે ચુકી.
નટુશા શેઠની આજે; ગતી શી થઈ હશે તેની;
તહાં વાચક તમે ચાલો, ખરી કહાણી સુણો તેની.
મુખી જે ચાંચીયા કેરો, અરે હોમ્યો હુતાશનમાં;
કરી બહાદુરી એ હામે, નટુશાએ ધરી તનમાં

કીધો છે ખાખ બાળીને ધરીને સુંદરી વેશે;
પછી ત્યાંથી ગયો ચાલી, ઉભી સ્ત્રી નર તણાં વેશે.
પછી પુછ્યું નટુશાએ, કહો બાળા રહો ક્યાં તો;
જડે રસ્તો અરે જેથી, જવું છે આપડે ત્યાં તો.
વદી એ સુદરી સુણી, શ્રીપુરે ગામ મારૂં છે;
વણીકની નાતની હું તો, લક્ષીતા નામ મારૂં છે.
નગરના શેઠની તનયા હતી હું લાડકી લાડી;
થઇ આશી દશા મારી, ગઇ ગુજરી હશે માડી.
ધીરજ આપી નટુશાએ, અહો બાળા ધરો શાંતિ;
વિપતી ગુજરી આજે, અભય છે આપની કાંતિ,
રખડતાં રાનમાં તેતો; મજલ પર તે મજલ કરતાં.
જતાં તેતો હતાં ચાલ્યાં, નીતીની વાત તે કરતાં,
સુખોની પાછળે દુખો, દુખોની પાછળે સુખો;
નિરંતર આવતાં ચાલી, કુતિ એ કુદરતી એવી.
સવારે જ્યાં પડે છાયા, રવિ સાંજે તહાં તપતો;
નિરંતર એ બને એવું, કૃતિ એ કુદ્રતી એવી.
સરો વર્ષો થકી ભરશે, વળી ગ્રીષ્મે સુકાશે તે;
વળી પાછાં ભરી દેશે. કૃતી એ કુદ્રતી એવી.
ધરે પદવી ઘણી મોટી, મળેના ટુકડો રોટી;
ચલાવે એકદી સોટી, કૃતી એ કુદ્રતી એવી.

નટુશા ને લલીતા એ, સીમાડે શ્રીપુરે આવ્યાં;
નીહાળી ગામની સીમા, અતિ હર્ષાશ્રુઓ આવ્યાં.
જપાશા શેઠને જઇને, ખબર આપી ખરી ખાંતે;
હરખથી આવી આલેવા, મળ્યાં પુત્રી પીતા ત્યાં તે.
લલીતાને મળી માતા, વળી તેને હવે શાતા;
વીના ખોળે મળી પુત્રી નટુશાના ગુણો ગાતા.
પડેલાં દુખ તેને જે, પીતા માતા પૂછે છે છે;
પડેલું દુખ જે તુજને, સવિસ્તર એજ તું કહેજે.
લલીતાએ કહ્યું માંડી, વીતેલી વાત વર્ણીને;
નટુશાનો થયો ભેટો, કહી કૃતાંત કર્ણી તે.
સૂણો પિતા અહો મારા, હતી હું આપની પાએ;
જતી હું બાગમાં ફરવા, ખરી સ્વેચ્છા થકી ખાએ.
હતી હું લાડકી લાડી, મુનેના રોકતું કોઇ;
તમે ઠપકો કદી દેતા, ઘડીમાં હું પડું રોઇ.
અરે એ રીતથી રોજે, બગીચામાં જતી હું તો;
કદી સાહેલીઓ સાથે, કદી હું એકલી છું તો.
બની અક્કડ બધે ફરતી, નહિ દુનીઆ તણી પરવા;
કશો વ્યવહાર ન જાણું, ગમે બસ એકલું ફરવા.
નવી સાહેલીઓ રોજે, મળીને આવતી રમવા.
નવીન કંઇ લાવતી ખાવા, મને તે સાથમાં ગમવા.

હંમેશાં લાવતી ખાવા, હમેશાં સાથમાં ગાવા;
હંમેશાં આવતી એકજ નીયમીત એકલી ગાવા.
બીજી સહુ આવતી સાથે, અરે પણ એ નહિ રોજે;
કદી આવે કદી ના'વે, અરે એ આવતી મોજે.
હતી જે આવતી રોજે, સહે તે ગોઠડી બાંધી;
સજડથી સ્નેહની સાંકળ, અરે તે સાથમાં સાંધી.
અરે એક દીન એ બોલી, સખી મારી ઘણા સ્નેહે,
અરે બેની અરે બેની, કર્યા ના પુન્ય આ દેહે.
કર્યાં ના દેવના દર્શન, કથાઓ ના સુણી કાને,
જીવન આ જાય છે મીથ્યા, છુટો આ પાપથી શાને.
પછીથી મેં કહ્યું તેને, કરી તે વાત આ વારે,
કૃપાળુ કંઇ કરી આજે, બતાવે પુન્યની બારી.
જુવાની માંહી જો આજે, પડે સંસ્કાર જો સારા,
પછી વૃદ્ધાઇમાં મારા, દીનો જાશે ઘણા સારા.
જુવાની કાલ જાવાની, દીવાની તો ફરૂ શાને,
સખી સાચું વદી તું તો, કહેલું મન એ માને.
સખી રસ્તો બતાવે તો, અતિ આભાર હું માનું;
સુગમ રસ્તે ચઢાવું તો, સખી સાચી ખરી માનું.
સુણીને આ કથન મારૂં, સખી તે તો વદી ત્યારે.
બતાવું આજ હું બેની, ખરી ઇચ્છા થઇ જ્યારે.

ખરેખર ધર્મ એ મારો, સુધારે આજ જન્મારો;
બીગડું હું નહિ તારૂં, ભરોસો રાખજે મારો.
અહીંથી માઈલને છેટે, બસેકો મહાત્મા મોટા;
ઘણા લોકો તહાં જાતા, પધાર્યો મહાત્મા મોટા.
કરી દર્શન ઘણા લોકો, દુખોથી મુક્ત થાએ છે;
સુણીને જ્ઞાનની વાણી, મુકીને પાપ જાએ છે.
થતી જો હોય ઈચ્છા તો, કથા એ સુણવા જઈએ;
બધું એ પાપ ધોવાયે, પુરાં પાવન તહાં થઈએ.
સુણી વાણી નટુશા એ, ફળી વચ્ચે વદી ઉઠયો;
લલીતા ના કર્યું સારૂં, ખરેખર દીન ત્યાં રૂઠયો.
સ્ત્રીઓને શું કહ્યું શાસ્ત્રે, જરા વાંચી વિચાર્યું ના;
સ્ત્રીઓના ધર્મ શા શા છે, જરાએ કાંઈ ધાર્યું ના.
પતી ગૃહ એજ મંદીર છે, બીજાં ખાલી બધાં ખોખાં
ખરેખર માનવું એવું, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
પતી જે એકલો પોતે, ખરેખર દેવ નારીનો;
નિરંતર જાણવું એવું, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
પછી દેવો બીજા નાના, પીતા માતા સાસુ સસરો,
કરો સેવા ખરી ખાંતે સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
પતિ મુખનાં બધાં વચનો, ગણે હરિ મુખમાંની ગાથા
બીજી વાણી તણી બાધા, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.

મુકી જે મંદીરે મૂર્તિ, સ્ત્રીઓને પત્થરો એ તો;
લખ્યું એ શાસ્ત્રમાં છે તો, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એતો છે
અવર સાધુ અને સંતો, બધા એ પુતળા જેવા;
સ્ત્રીઓએ માનીને લેવા, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.

અહા કળીયુગમાં આજે, ખરા સાધુ છતાં છે ક્યાં
મુનીદ્રોનાં હતાં યુથો, વસ્યા લંપટ બધાએ ત્યાં.
દશા ભારત તણી બુરી, બનાવી એજ બેઠા છે;
ભમાવી ભોળી દુનીઆને, ડુબાવી એજ બેઠા છે.

વીરાગી બે ખરા રાગી, અરે બે રાગી બાવાઓ.
જવાના નર્કમાં એ તો, અધુના યોગીઓ એવા.

કરી લાંબા જટાઓને, થઇ મસ્તાન તે ફરતા
કશું કલ્યાણના કરતા, અધુના યોગીઓ એવા.

દમન કાયા તણું કરતા, મહામાયા ગ્રહણ કરતા;
ઘટે શું એમને એવું, અધુના યોગીઓ એવા.
અરે શું શુળો પરે સુતા, ઉંધા શીરે ઉંધા પડતા
બધું એ દ્રવ્યની કાજે, અધુના યોગીઓ એવા.
તળાવે જ્યાં સ્ત્રીઓ ધોતી, તહાં યોગી જતા નાવા;
પડે લંગોટ છોડીને, અધુના યોગીઓ એવા.
ગણાવે બાળા બ્રહ્મચારી, છતાં બે રામકી રાખી;
ભમાવા તે બન્યો ખાખી, અધુના યોગીઓ એવા.

દવા વંધ્યા ગુટીકાની, કરે કો વીર્ય વર્ધકની;
કરે વશીકર્ણના દોરા, અધુના યોગીઓ એવા.
અરે એ ભ્રષ્ટ યોગીની, જરૂરીઆતો કહો શી છે;
નહિ યોગી ખરા ભોગી, અધુના યોગીઓ એવા.
થયા મા બાપના ખોટા, તજી સુત નાર લંગોટા;
પ્રભુથી પણ રહ્યા છેટા, અધુના યોગીઓ એવા.
લલીતા છે બધું આવું, છતાં ના કેમ જાણ્યું તેં
લલીતા તે વદી વળતી, બધું જાણ્યું હવેથી મેં.
નટુશાની કુશળ બુદ્ધિ, જગાશાએ બધી જાણી;
ખુશી તે પર થયા ઝાઝુ, વદ્યા તે તો પછી વાણી.
લલીતા તે પછી શું શું, થયું તે તો કહે આજે;
સવિસ્તર વર્ણવી પુત્રી, કહે તે તો બધું આજે.
સુણો પિતા અરે મારા, ગયાં યોગી તણી પાસે;
હતી સાથે સખી મારી, ગયાં ત્યાં જ્ઞાનની આશે.
હતું એ સ્થાન તો મૈલે, જહાં યોગી તપે તાપે;
તહાં ધારી લીધું મેં તો. છુરી નક્કી કરે પાપે.
પ્રણામો જઇ કર્યો મેં તો, વળી સાનીધ્યમાં બેઠી;
અવર ચિંતા બધી ત્યાગી, ખરે શાંતિ બધે દીઠી.
નીરખતા ના જરી અમને, ખરા ધ્યાનસ્થ યોગી છે.
હતાં નેત્રો બન્નાં ઢાંકયાં, મહાત્મા એજ યોગી છે.

ચડી બેઠાં અમે ત્યાં તો; ખુલ્યાં ચક્ષુ પછી ત્યારે;
ક્યાં કંઈ ક્રોધનાં ચિનહો; નિહાળ્યાં છે અમે જ્યારે.

વદ્યા તે ક્રોધથી વાણી અહો સ્ત્રીઓ તમે ક્યાંથી;
કર્યું તપ ભંગ તેં મારૂં, તમે આવ્યાં અરે ક્યાંથી.

સીધાવી આંહીંથી જાવો, નહિ જોઈએ અહીં નારી;
નહિ વસ્તી અમો પ્યારી, અમો જંગલ તણા ચારી.

કર્યું કુંદન અને કાન્તા, બન્નેએ ત્યાગ પહેલેથી;
હવે અલક્ષ જગાવાને, વસ્યા વનમાંહી મહેલેથી.

સુણી યોગી વચન એવાં, વદી હું નમ્ર વાણીથી;
પ્રભુજી ના વદો આવું, વદી હું નમ્ર વાણીથી.

અમો સંસારના રાગી, તમો સાચાજ વિરાગી;
બધી માયા તમે ત્યાગી, અમે માયા લીધી માગી.

તમે સંસાર છોડયો છે, પ્રભુનો પ્રેમ પીવાને;
અમે રસ બસ થયાં તેમાં, મદીરા દુઃખ પીવાને.

હવે તારો પ્રભુ તારો, ઉગારો આજ આરેથી;
છુડાવો પાપના બંધો, અમે આવ્યાં વિચારેથી.

અમોને જ્ઞાન આપોને, અમોને શિષ્ય થાપોને;
છુડાવો સર્વ પાપોને, અમારાં કષ્ટ કાપોને,

સુણી આ નમ્ર વાણીને, પીગળતું મન યોગીનું;
વધ્યા સ્મીત હાસ્યથી યોગી, દયાળુ દીલ યોગીનું

અહો બાળા તમારી છે, અરે ઇચ્છા જહાં એવી;
હમેશાં આવજો આંહી, કથા કંઇ જ્ઞાનની કહેવી.
અમો ત્યાંથી પછી ઉઠયાં, રજા યોગી તણી લઇને;
બીજે દીને જવા ત્યાંતો, કર્યો છે વાયદો કહીને.
અમે એ રીતથી ત્યાંતો, બીજે દીને ગયાં પ્રીતે;
હતા મહારાજ ત્યાં બેઠા, ધરીને ધ્યાન તે ચિત્તે.
નમીને તેમને ભાવે, અમે સાનીધ્યમાં બેઠાં;
નિહાળી યોગીની કાંતિ, અતિ દૂરમાં અમે બેઠાં.
હતા યોગી રૂપે કાળે, ભીષણ સુરતી થઇ આજે;
નતુ ત્યાં ધ્યાન કે ધુણી, વળી માળા નતી પાસે.
બુકાની બાંધીને ઉભો, કસીને છે કમર બાંધી;
ઉભો વિકાળ જેવો તે, વીકારી સુરતા સાંધી.
અમે ભયભીત ત્યાં થતાં, થથરતું અંગ છે સરવે;
ડરેથી હાથ જોડીને, વદી હું ત્યાં વળી હળવે.
પ્રભુ શું આમ છો આજે, કર્યો છે વેશ આ કેવો;
કહો કારણ અહો આનું, વિકારી વેશ આ કેવો.
કપટ યોગી વદ્યો વાણી, વિચારી બોલજે બાળા;
નહિં યોગી ખરો ભોગી, સુણી લે શબ્દ તું મારા.
કપટ બાજી બધી આજે, બીછાવી તાહરા માટે;
મુને તારો ગણી લેજે, મરૂ હું તાહરા માટે.

સુણી યોગી તણી વાણી, અવાચક હું થઇ ત્યાં તો;
ઉઠાવી મુજને લીધી, થઇ બેભાન હું ત્યાં તો.
ગઈ રાત્રી વીતી મારી, પુરી એ ભાન સ્થિતીમાં;
સવારે હું નીહાળું છું, નજર મારી શું ભાળું છું.
નહિ આશ્રમ યોગીનો, નહિ એ ગામનો રસ્તો;
મહા દુખે પડી આવી, થયો છે દેહ આ સસ્તો.
મુને જ્યાં રાખી મુકીતી, હતું એ ભોયરૂ ભારે;
ચણેલી કોટડી તેમાં, રહેવું તેહમાં મારે
નરાધમ આવતો રોજે, વળી ધમકાવતો મુને;
લગનની માગણી કરતો, વળી બીવરાવતો મુને.
હતી હિંમત મને આવી, નવી કાવત મને આવ્યું;
અતિ આવેશમાં હુંતો, વદુ ધારી મને ફાવ્યું.
અતિ એ રીસથી બળતો, નખાવા રોજ આપે તે;
ફસાણી હું પુરા ફંદે, અક્કરમી હાથ પાપે તે.
કંઇ દિનો વીત્યા એવા, નરાધમ ના કરે મુકતી;
હજારો લાવતા એવા, કરી નર નારી ને જુકિત.
કંઈનો ખુન તે કરતો, કંઇને છોડી તે દેતો;
નથી કોઇ થકી ડરતો, લુંટી સર્વે અરે લેતો.
હવે કીસ્મત મહા બળીયું, પ્રભુની મહેર પણ સારી;
અણીએ આવી ઉગારી, નટુશાની એ બલીહારી.

નરાધમને કરી યુક્તિ, નટુશાએ કીધો પુરો;
સ્વધામે સેજ પહોંચાડયો, ખરે બદલો મળે બુરો.
અમે બંને છુપી રીતે, છુટયાં નાસી અરે ત્યાંથી;
અધુના આવીયાં આંહી, છુટયાં નાસી અરે ત્યાંથી.
પીતા એ કર્મની કથની, કહેતાં જાઉં છું કંપી;
નહિ સ્વેચ્છા થકી ફરવું, હવેથી હું ગઇ ઝંપી
પીતાજી જીવતી આંવી, નટુશાંના એ પરતાપે.
પડયાં છે એ મનેં દુઃખો, અરે પૂર ભવ તણા પાપે.
દુઃખી છે કર્મની કહાણી; નટુશાંની અરે એવી;
જીવન છે એમનું દુઃખી, ગતી મારા અરે જેવી.
જગાશાએ પછી પુછી, નટુશાની પુરી કહાણી,
જીગર જવાળા બળી તેથી, રડયા તે અશ્રુ આણી.
વધ્યા છે ત્યાં જગાશા તો, નટુશા આપને કહુ છું,
ગુમાસ્તી અહિં કરો મારી, ખરેખરે સત્ય એ કહું છું
રસોડે આપણે ખાવુ. વળી દુકાનમાં જાવું;
ધરી ધીરજ ધરી ધંધો, પ્રમાણીક આપણે થાવું.
નટુશા ઇચ્છતો એવું, હતી માઠી દશા જેથી;
ગયું ઘર ને ગઇ નારી, નટુશાતો રહ્યા તેથી.
પ્રમાણીકતા ધરી અંતર, બધાંએ કાર્ય તો કરતો;
વિકટ વખતે ધરી શાંતિ, નીતીને પંથ સંચરતો.

નદુશાની દશા હવે, બધી પલટાઈ છે આજે;
છતા પાસા પડે સવળે, કદી ઉંધા છતા નાખે.

કમાણી પણ બધી પુરી, ત્રીજોરી તરવળી રહે છે;
જગાશા ના કંઇ કહેતા, હુકમમાં શેઠ પણ રહે છે.

ખબરદારી બધી નીરખી, નદુશાની જગાશાએ,
મુનીમ મોટો બનાવ્યો છે, અરે એ દીર્ઘ આશાએ.

લલીતા શેઠની પુત્રી, તણું અહીંઆં થતું શું છે;
થઇ તે સોળ વર્ષોની, ખીલ્યું યોવન તેનું છે.

ફક્ત સંતાનમાં એકજ, ખરેખર એકલી પુત્રી,
હતો નહિ પુત્રતો એકે, નહિ પીત્રાઇ કે ગોત્રી,

હતો લક્ષપતી પોતે, જગાશા શેઠીઓ પુરો;
થતી વારસ હતી પુત્રી, હતો એ હક વળી પુરો.

અરે એ શેઠને હાવે, થતી ચીંતા ઘણી અંતર;
થઇ પુત્રી તણી ઉંમર, ખટકતું મનની અંદર,
લગન પુત્રી તણું કરવા, તલપતું શેઠનું અંતર;
હવેના બેસી રહેવાએ, પુરી થઇ પુત્રીની ઉંમર.

મુરતીઓ જો મળે સારો, લગન પુત્રી તણું કરવું;
બધે ખોળી બહુ થાકયો, હવેશું હાયરે કરવું.
હતા એ શેઠ વિચારે. લલીતા આંહી શું ધારે;
મદન મુને અતિ મારે ચઢાવે જીવ ઉકાળે.

રસીક વર તે મળે મુજને, કૃપા કીરતારની હોવે.
બધે ખોળી હવે થાકયા, પીતાને ના જડયો કોઈ;

હતું અંતર લલીતાનું, નદુશા તર્ફે તો ઢળતું.
બચાવી તે હતી જ્યારે, થયું તે દીનથી મળતું;

ન કોઈ શર્મ ત્યાગીને, હજુએ વાત ના કીધી.
અતિ લજ્યા તણી લ્હાયે દબાવી ઉર્મીઓ દીધી;

નદુશા પણ હતો રૂડો, સુકોમળ: અંગ તેનું છે.
હતો મુંબઈ તણો વાસી, સુકોમળ અંગ તેનું છે.

કંઇ દીનથી લલીતાને, ઉંડા આવેશ આવે છે;
મદન મારે અરે તેને નિશાએ તે સતાવે છે,

અરે એ ઇચ્છતો પોતે, નદુશાને અતિ પ્રીતે;
ખરેખર આજ આવ્યો છે, ભલેરો ભાવતો ચિત્તે.

અચાનક એ સમે આવ્યો, નદુશા કંઇક ત્યાં કામે;
લલીતાને ગમ્યું એ તો, અતિ આતુર છે કામે.

લલીતાન અરે હોલે, નદુશા આવીઓ જ્યાંહી;
તજી લજ્જા ખરે પોતે, લલીતા તો વદી ત્યાંહી.

અહોહો શેઠીઆ સારા, તમોને ઇચ્છતી હું તો;
ખરા જીગર થકી ચાહી, નીરખતી વાત તો હું તો.

પીતા મારા બધે ખોળે, સુરતીઓ માહારા માટે;
ચહું છું આપને હું તો, કીધા મેં શીરને સાટે.

ન જાણે બાપ મારા એ, પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો.
કહો શું સ્નાન ના કરવું. પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો,
તીલક લક્ષ્મી કરે આવી, કહો ધીક્કારવી તેને;
જવું લેલાટ ધોવાને, ગમે એ તે કહો કે જે !
સ્વીકારો વાત આ મારી, નદુશા દીલમાં ધારી;
ઉગારી છે તમે તારી, દીધી ત્યાં દેહ આ મારી.
નદુશા વાણી સુણીને, વદ્યો શાંતિ ધરી ચીતે;
વદો આ શું તમો બાળા, વદોના ધર્મની રીતે
વીવાહીક કર્મ ના તમથી, કદાપી કામ તો થાએ;
કરો જો ધારીને મનનું, ઇજત માબાપની જાએ.
હું તો નિર્માલ્ય હાલતમાં, તમો છો શેઠની બાળા,
તમારા ને અમારા ના, મળે સંજોગ તો સારા.
ભરેલો ભાગ્યનો પુરો, હશે સર્જ્યો પ્રભુ કોઇ;
તમારી માટ એ નરને, પીતાજી લાવશે જોઇ.
કદાપી કાગની કોટે, હીરો ટંગાય તોયે શું !
ન શોભે એ નકી જાણો, દીઠું છે એહ કોયે શું !
ગુલાબી ફુલના ઢગલા, વિષે નાખ્યા હશે ઢહળા;
કદી શોભે નહિ એવું, વિચારીને વદો બાળા.
લલીતા તે સુણી બોલી, વિચારી હું વદી છું તો.
તમે મારા હવે છો તો, તમોને હું વરી છું તો.

રજા પિતા તણી માંગુ, તમારી પણ અરે માગું
તમારા વિણુ આ જગમાં, નરો બીજા બધા ત્યાગું.
અચાનક એ સમે ત્યાં તો, પરીચીત શબ્દ આવ્યો છે;
લલીતા ઓ લલીતા ઓ, કહીને સાદ પાડયો છે.
હતી માતા લલીતાની, નીરખતી તે હતી દુરે;
અનીતિ આ બધી જોઈ, કર્યો તે સાદ રહી દુરે.
લલીતા ત્યાં ગઇ દોડી, અહો માતા કહો શું છે ?
નહિ બેટા કશું એ છે, હજુ ગાંડી રહી તું છે.
પિતા તુજ લગનને માટે, બધી તૈયારીઓ કરતા;
સુરતીઓ ના મળે રૂડા, અતી ચીંતા ચિત્તે ધરતા.
સબુરી રાખજે બેની, અમારો ધર્મ સાચવજે;
સહુ વાનાં થશે સારાં, પ્રભુ એ જોગ મેળવશે.
લલીતા સાભળી બોલી, અહો માતા બધું સમજુ;
નહિ કુળ ધર્મને ત્યાગી, અહો માતા બધુ સમજુ;
પિતા મુજ ખોળતા ફરતા, સુરતીઓ જગતમાં જોતાં
મુને ના કાંઇ તે કહેતા, સલા મારી નથી લેતા.
નથી આશા મને માડી, પરણવાની લગારે તો;
ભલે પિતા મરે ખોળી, નકામો એ હમારે તો.
ભલી પુત્રી થઈ ભોળી, અમસ્તી આમ શું બોલે;
તુને પરણાવવા અમને, અનુપમ્ લ્હાવ અણુતોલે.

રૂડો વર લાવશું શોધી, કરીને ધામ ધુમેથી;
તુને પરણાવશું એની, પુરાએ કોડ અમ જેથી.

કહો તું કેમ એ બોલી, પરણુ ના ગમે શાને
ખરી જે હોય તે બીના, છુપાવી રાખવી શાને.

લલીતા ત્યાં વદી વળતી. સુણો માતા કહું ત્યારે;
કહુ અંતર બધુ ખોલી, સુણો માતા પુછયું જ્યારે.

પકાવ્યો પાક ખેતરમાં, જીવન સાટે વળી રક્ષી;
દીધે ઉદારતા રાખી, કહો ના કેમ દ્યો બક્ષી.

કરી મંથનં પ્રભુ એ તો, નિધીનુ લક્ષ્મી અવતારી;
ગ્રહી પોતે લીધી તેને બીજાને કેમ ના આપી.

અહો માતા રીતે એવી, સ્થિતિ મારી થઇ આજે;
વદુ શું હુ વધુ મુખથી, અટકતી જીભડી લાજે;

સુણી માતા લલીતાની, વદી ઓ બ્હેન ના સમજી;
ખુલાસો કર હવે પુરો, વદી ઓ બ્હેન ના સમજી.

લલીતા ત્યાગીને લજ્જા, કહે માતા સુણો તો તો;
અત્યારે હોત હુ સ્વર્ગે, નદુશા હોત ના તો તો;

બચાવી છે મુને તેણે અરેરે જીવના સાટે;
અરે એ દાનનો બદલો. વળે કેવી રીતે માટે.

કરી મેં જીંદગી તેને, હવે અરપણુ બધી તેને;
થઇ હું તેહની નારી, સુખી કું તો કર તેને.

ન પરણું કોઇ બીજાને, અગર છે બાલના જેવો;
નટુશા એક છે પોતે, ખરેખર એ પતિ લેવા.
વિચારી બાત એ માટે, કરો મુજ લગ્ન એ માટે;
વળી છે કોમ આપણની, કરો મુંજ લગ્ન એ માટે.

સુંણી શેઠાણી એ વાણી, વીગત જઇ શેઠને કીધી;
હતી પણ શેઠને મરજી, સુણી એ વાતને લીધી.
ખુશીથી એ કબુલી છે, લલીતાની બધી વાતો,
નટુશાને લીધું પુછી, કરી નક્કી બધી વાતો.

કર્યો વિવાહ ત્યાં નક્કી, લલીતા લગ્ન કરવાને-
કર્યો અવસર અતિ મોટો, લલીતા લગ્ન કરવાને.
લલીતા ને નટુશા એ, લગનથી તેહ જોડાયાં,
ખરા જીગર થકી રહેતાં, અરે એ સ્નેહે જોડાયાં.

અતિ ઉમંગથી હાવે, નટુશા કામતો કરતો;
રળી લાવી ઘણો પૈસો, ત્રીજોરી માંહી તે ભરતો,
જગાશા શેઠનુ હાવે, ઠર્યું અંતર બધું જોઇ;
અવસ્થા પણ થઇ પુરી, નથી વારસ પછી કોઇ.

દત્તક લેવા તણી ઇચ્છા, જગાશા શેઠને થઇ છે;
જમાઇ જે નટુશા છે, નજર તે પર અરે ગઇ છે.
વીચારો એ થતા પુરા, દત્તક લીધો નટુશાને;
બધાએ વાસ્તો દીધો, દત્તક લેઇ નટુશાને.

શીલખ સોંપી ત્રીજોરીની, બતાવી ગુપ્ત બાબતો;
વણજ વેપારને બીજી. કરી વહેવારની વાતો.

નટુશા પણ હવે પુરો, બધો બોજો ઉપાડે છે,
ગુમાસ્તા નોકરે સૌની, ખુબીથી ખોડ કાઢે છે,

અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત, અહાહા તું જતુ દોરી;
ઘડીમાં રાજવી સ્થાપે, ઘડીમાં અન્ની ચોરી,
અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત. ન કોઈ તુજને જાણે;
કદિ હારી જીતાવે તું. જીતેલી હારમાં તાણે.

ખરો સીદ્ધાંત એ ખાંચ્યો, બુરે અંજામ છે બુરૂ;
ખરે અંજામ છે સારૂ, કરે એ કીસ્મતે પુરૂં.

ગયો વેપારને અર્થે, નટુશા બહાર પરદેશે;
સુરત બંદર મહી આવ્યો, નગર એ શેઠના વેશે.

હતા નોકર અને ચાકર, ગુમાસ્તા સાથમાં ફરતા;
હતિ વિકટોરીઆ ગાડી, બજારે તેટમાં ફરતા.
જતા એક દીન તે પાળા, ભીખારણ છે મળી સામી
ઉભી રસ્તા વચ્ચે આડી, અરે એ સેઠની સામી.

વદી તે આર્ત વાણીથી. અરે ઓ સેઠીઆ રૂડા;
મુને એક દોડીઉં આપો. અરેરે હાલ છે ભુંડા.
ભુખી દીન ચારથી હું તો. નસીબે આકરી હાલત;
મુંને એક દોડીઉં આપો. બગાડી મેં અરે દાનત.

થયા આ હાલ છે મારા, ગયું કીસ્મત મને દોરી;
હવે ના દુખમાં જીવું, મરૂ હું વીષને ઘોરી.
દશા આવી થઇ મારી, અરે એ કર્મ કુડાએ;
હતી હું વૈભવે પુરી, ગયું એ કર્મ ભુંડાએ.
નટુશા સાંભળી વાણી, ઉભો કંઇ ભેદને જાણી;
અરે નારી કહે તારી, બધી એ વાતને વરણી.
દશા તું કેમ આ પામી, રખડતી કેમ આ હાલે;
દરદ તારૂ મીટાવું હું, પુરી જે બાતમી આપે.
ભીખારણ તે વદી સુણી, સુણોને શેઠીઆ સારા;
હવે મરવું મને વહાલું, કહું છું હાલ આ મારા.

(ગાયન)

(રાગ શું કહું કથની મારી)

કહું શું કરમની કહાણી, આજ કહું શું કરમની કહાણી;
મમજીવન આ ધુળધાણી આજ કહું શું કરમની કહાણી.

મુંબઇ નગરી વાસ હમારો, દંપતી દીન ગુજારે
ફરસી ફેશનના ખોટા ફંદે, હું તો ચઢી ગઇ ચાળે. આજ

નાથ નદુશા નટવર નામે, મીથ્યા મતિ કરી માઠી;
ઘાત કર્યો મેં ત્યાગી ઘરને, લંપટ નર સંગ નાઠી. આજ

મોજે મેં માણી મહેલ મહેલાતે, ગાડી ઘોડાઓ દોડાવ્યા;
બની મડમ હું સાહેબ રાણી. પાણી ભલાનાં ઉતાર્યાં. આજ

આફત વેઠી કંઇક દંરાકમાં, કંઇકનાં કાશળ કાઢયાં;
યાર છબીલા સંગ ન છોડયો, સુખનાં છત્તર ઢળ્યાં. આજ

નાથ નગીનો સ્વપ્ને ન આવે, યારમાં તાર મીલાવ્યો;
દેશા રટણ હું કરતી મોજે, યાર થયો અભાવ્યો. આજ

મોડી દુકાનો વેશ્યા ગૃહની, લાલચે કંઇ નર પાડયા;
સતી સ્ત્રીઓનાં સત ચુકાવ્યાં, યાર ને માર પડાવ્યા. આજ

પાપ તણો કુંભ પુર્ણ થયો મુજ, પ્રભુએ બદલો આપ્યો;
રોગ થયો મુજ દેહ પરે હા, પુરણ મળીઆં પાપો. આજ

કંઠ રૂંધાઇ આજ ગયો છે, નાસીકા છેદન થયું;
તે દિનની આ હાલત મારી, તન અવસ્થા ગયું. આજ

ભીક્ષા માગુ ઘરઘર ભટકી કોઇ ન પાત્રમાં આપે;
નાક કટી કહી જગમાં મુજને, સહુજનો સંતાપે. આજ

અચાનક બોલતાં અટકી, ભીખારણ શબ્દ એ છેલ્લા
પડી ભુમી ઢળી તેતો, સહે છે શેઠ ઉભેલા.
લીધી પડતી અરે ઝીલી, નટુશાએ અરે હાથે;
અહો તું પ્રેમદા મારી થએલું લગ્ન મુજ સાથે.
ભીખારણ સાંભળી શબ્દો, અહો નાથ અહિં કયાંથી;
સ્વીકારો જો મળ્યા તો, તો ઉગારો દુખ આમાંથી.
નટુશા તે સુણી બોલ્યા, હવે વટલાઇ છું તું તો;
હવે ના હું સ્વીકારૂ તો, ફરી પરણ્યો હવે હું તો;
સુખી છે જીંદગી મારી, તુંને હું સાથમાં લેઉ;
ભરણ પોષણ કરૂં ભાવે, તુંને અનદાન હું દેઉ.
પ્રભુનું કર ભજન ભાવે, તજીને મોહ સંસારે;
અનુભવ તાહારા ગાઇ, જનોને કાંઇ સુધારે.
થઇ શેઠાણીને મરજી, નટુશા સાથ જાવાને;
થઇ મરજી તજી દુનીઆ, વૈરાગી આજ થાવાને

ગયતે શેઠની સાથે, જીવન શાંતિ ભરે ગાળયું;
કરી દુનીઆ તણી સેવા, વચન એ શેઠનુ પાળયું.
અરે ઓ પાઠકો મારા, કથા આ સ્ટોપ થાયે છે;
બુરાનુ તો બુરૂ થાએ, ભલાનુ સારૂ થાએ છે.
કહે કઠલાલ કર એવુ, સજન લ્યો સારને ગ્રાહી;
અવર જનને સુંપી દીધુ, ભુંડાઇ ભાગનો ગ્રાહી

સમાપ્ત.

હમારાં તમામ પુસ્તકોના વેપારી ભાવ બેહદ સસ્તા અને સરતો ઉદાર હોવાથી હમારાં પુસ્તકો વેચનારા વેપારીઓ સહેલાઈથી માસીક રૂપીઆ સોથી વધારે નફો મેળવી શકે છે.

નાટકનાં માનીતાં ઍક્ટ્રેસ મુંબાઈની શેઠાણી ઉર્ફ મીસ લીલી

કવર પેજ ફીનાક્ષ પ્રી. નકસમાં છાપ્યું